

Записки
з ономастики

Збірник наукових праць

Випуск 25

Opera
in onomastica

Fascicillum XXV

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Universitas nationalis Odessae

*ЧЛЕН-КОРЕСПОНДЕНТ НАН УКРАЇНИ
КАРПЕНКО ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ
(29.09.1929–10.12.2009)*

Записки з ономастики

Збірник наукових праць

Випуск 25

Opera in onomastica

Fasciculum XXV

Засновано у 1999 р.

Одеса
«Астропринт»
2022

УДК 801.311/.313(066)

Засновник: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Видання засновано доктором філологічних наук, професором, членом-кореспондентом НАН України **Юрієм Олександровичем Карпенком** у 1999 році

Редакційна колегія:

д-р філол. наук **О. Ю. Карпенко** (відп. редактор)
 д-р філол. наук **Т. Ю. Ковалевська** (заст. відп. редактора)
 д-р філол. наук **В. Ю. Неклесова** (відп. секретар)
 канд. філол. наук **Г. В. Ткаченко** (відп. секретар)
 д-р філол. наук **Н. О. Бігунова**
 канд. філол. наук **Е. В. Босва**
 д-р філол. наук **С. О. Вербич**
 д-р філол. наук **О. А. Войцева**
 канд. філол. наук **Л. М. Голубенко**
 д-р пед. наук **Н. Ю. Голубенко**
 канд. філол. наук **Ю. І. Дідур**
 д-р філол. наук **Т. І. Домброван**
 д-р філол. наук **І. М. Колегаєва**
 д-р філол. наук **В. О. Колесник**
 д-р філол. наук **Н. С. Колесник**
 д-р філол. наук **Н. В. Кондратенко**
 д-р філол. наук **Т. М. Корольова**
 канд. філол. наук **Т. І. Крупеньова**
 д-р філол. наук **З. О. Купчинська**
 д-р філол. наук **Г. П. Лукаш**
 д-р філол. наук **О. П. Матузкова**
 д-р філол. наук **І. Б. Морозова**
 д-р філол. наук **С. М. Пахомова**
 д-р філол. наук **Н. В. Петлюченко**
 д-р філол. наук **Є. М. Степанов**
 д-р філол. наук **М. М. Торчинський**
 prof. **Gabrielle Le Tallec-Lloret**
 prof. **Gergana Petkova**
 prof. **Mariana Parzulova**

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2022

УДК 81'373.21:81'373.611

DOI <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2022.25.275372>**ВЕРБИЧ Святослав**

доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу історії української мови та ономастики Інституту української мови НАН України, вул. Грушевського, 4, Київ, 01001, Україна; тел.: +380954253216; e-mail: sviatoverb@ukr.net; <https://orcid.org/0000–003–4671–1898>

Sviatoslav Verbych

Doctor of Philology, Senior Research, Department of History of the Ukrainian Language and Onomastics Institute of Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine, St. Hrushevskoho, 4, Kyiv, 01001, Ukraine; e-mail: sviatoverb@ukr.net; <https://orcid.org/0000–0003–4671–1898>

**ОЙКОНІМИ
З ФОРМАНТОМ -ИН-ЦІ —
ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО
ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ
ПИТОМИХ
АНТРОПОНІМІВ
(НА МАТЕРІАЛІ
НАЗВ ПОСЕЛЕНЬ
ХМЕЛЬНИЧЧИНИ)**

**OIKONYM WITH
FORMANT -YN-TSI —
AN IMPORTANT SOURCE
FOR THE RECOVERY
OF FAVORABLE
ANTHROPONYMS
(IN NAMES OF THE
KHMELNYCHCHYNA'S
SETTLEMENTS)**

ABSTRACT

Introduction. The article analyzes six oikonyms of the modern Khmelnychchyna with the formant -yn-tsi (Verborodyntsi, Voludryntsi, Molomolyntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi). The motivation of their creative foundations (group names of residents) and derived from anthroponyms (not preserved in Ukrainian names) were interesting for analysis. An etymological interpretation of the corresponding personal names is offered: *Velboroda, *Volodra, *Molomola, *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya), *Potra(ya), *Servata.

Purpose. This paper intends to describe the primary (historical) forms of oikonyms Verborodyntsi, Voludryntsi, Molomolyntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi. The study is an attempt to carry out their word-formation analysis and present the etymological analysis of the anthroponyms created for the corresponding oikonymos, and find out the motivation of their appellative semantics.

Object of study. The author described the Khmelnychchyna's oikonyms with the formant -yn-tsi: Verborodyntsi, Voludryntsi, Molomolyntsi, Mushkutyntsi, Putryn-

© Вербич С., 2022

tsi, Syrvatyntsi. The subject of the analysis is the word-forming characteristics of oikonoms, etymological (derivative and semantic) analysis of the creative anthroponyms *Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata.

Research methods. In the analysis of oikonoms, the author used a descriptive method, with which he characterizes the word-forming structure of names Verborodyntsi, Voludryntsi, Molomolyntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi. The article also uses the technique of etymological analysis — etymons of creative anthroponyms are established *Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata.

Research results. The article defines possessives with the suffix -yn, basic for group names of residents, creative for oikonoms Verborodyntsi, Voludryntsi, Molomolyntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi. He restored the anthroponyms created for them *Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata. The etymological forms for the specified personal names were established. The motivation behind the semantics of their foundations was clarified.

Conclusions. The author explained the original (phonetic) forms Verborodyntsi, Voludryntsi, Mozhotyntsi, Servatyntsi based on the analysis of the historical forms of the oikonoms Verborodyntsi, Voludryntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi. The name Putryntsi did not undergo structural changes during its functioning. The creative anthroponyms *Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata were mostly formed on local Ukrainian soil as nicknames (*Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' Potra(ya)) and only the name *Servata was formed as a folk variant before the Christian Servatius. The study established the anthroponym's etymons on the basis of etymological analysis. It is shown that these anthroponyms have a predominantly Slavic basis, with the exception of the genetically Latin name Servatius.

Key words: anthroponyms, group names of residents, derivational model of oikonoms with the formant -yn-tsi, primary form, nickname.

ВСТУП

Становлення системи назв поселень сучасної Хмельницької області (станом на 1.01.2022 р. тут відначено 1451 населений пункт; <https://km-oblrada.gov.ua/khmelnysky-region/administrative-territorial-structure/>) сягає своїми початками принаймні давньоукраїнського періоду. На це вказує передусім як наявність на території Хмельниччини низки назв літописних ойконімів (*Ізяслав*, *Меджибіж*, *Полонне* та ін.), так і специфічна словотвірна структура місцевих назв поселень і характер їхніх твірних основ. Зауважимо, що важливий показ-

ник архаїчності ойконімії певного регіону — словотвірні моделі, за якими було утворено відповідні назви. Серед них (моделей) переважають так звані посесивні, засобами вираження яких є присвійні суфікси *-jь, -iv (' -ев, -ов), -ин (на території Хмельниччини до такого типу назв належать, напр., *Доброгоща* (тепер *Доброгорща*), *Ізяслав* ' *Ізяславль*; *Берездів*, *Вачів*; *Білотин*, *Копистин* та ін). Початок становлення цих формантів сягає праслов'янського періоду (Купчинська 2011: 139). Однак найпродуктивнішими структурно-словотвірними типами в системі назв поселень досліджуваного регіону є утворення з присвійним суфіксом -ivk-a (' -овк-а, -евк-а) та ойконіми, похідні від групових назв мешканців із формантами -ivц-i, -ин-ци. На теренах Хмельниччини відповідні ойконіми відомі з XIV–XV ст.

Назви з первісно складним суфіксом -ivk-a, за винятком ойконімів на зразок *Березівка*, *Яблунівка*, дослідники вважають відантропонімними дериватами (Карпенко 1974: 466). Твірні основи таких ойконімів мотивовані різними особовими іменами (християнського походження чи їхніми народнорозмовними варіантами; прізвиськами). У межах Хмельниччини це, наприклад: *Антонівка*, *Баранівка*.

Виникнення назв поселень із формантами -iv-ци, -ин-ци пов'язують із періодом Київської Русі. В історичних джерелах XIV–XV ст. вони становлять уже цілком сформовану ойконімну модель (Бучко 2010: 319). Назви з формантами -iv-ци, -ин-ци деякі дослідники вважають відпатронімними, тобто такими, що безпосередньо похідні від імені батька якоїсь особи (Бучко 1970: 91; Бучко 2010: 319; Дика 2007: 89; Карпенко 1964: 19, 29; Торчинська 2008: 76, 78; Худаш 2004: 11–12). Однак кваліфікація таких ойконімів як відпатронімних дериватів некоректна, оскільки патронім — утворення від імені або прізвиська батька, а відпатронімний ойконім — назва поселення, пов'язана з ім'ям батька (предка), що колись проживав у цій місцевості, наприклад: *Глібовичі*, *Путятичі* (Німчук 1966: 32). Отже, ойконіми з формантами -iv-ци, -ин-ци — це не відпатронімні ойконіми, а назви, що постали способом онімізації відповідних апелятивів на позначення людей, які мешкали в поселеннях, названих ім'ям першозасновника (Кордуба 1938: 14), або ж вихідців із певного поселення. На теренах Хмельниччини серед таких назв — *Варівці*, *Кугаївці*, *Ожигівці*, *Солобківці*; *Гречинці*, *Жищинці*, *Котюржинці*, *Патринці* та ін. З-поміж ойконімів зазначеного дериваційного типу в межах

Хмельниччини наявні як назви, твірні основи яких мотивовані документально засвідченими антропонімами (*Жищинці, Котюржинці, Пахутинці, Почапинці, Хоптинці, Шебутинці* та ін.), так і назви, основи яких пов'язані з антропонімами, які не відзначені в українському (сучасному й попередніх періодів) іменникові. Саме такі власні особові назви й становлять особливий інтерес для дослідника.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснити структурно-семантичний аналіз ойконімів сучасної Хмельницької обл. зі словотвірним формантом *-ин-ці*, твірні основи яких мотивовані власними особовими назвами, не представленими в українському іменникові. Схарактеризувати відновлені антропоніми, встановити їхню етимологію, з'ясувати мотивацію семантики твірних основ цих власних особових назв.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ойконіми Хмельниччини з формантом *-ин-ці* — *Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці*, твірні основи яких мотивовані власними особовими назвами, не представленими в українському іменникові.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поставлені завдання зумовили застосування для аналізу ойконімів Хмельниччини з формантом *-ин-ці* описового методу (схарактеризовано словотвірну структуру назв) і прийому етимологічного аналізу (відновлено твірні антропоніми, встановлено їхні етимони, наведено і за потреби реконструйовано праформи для відповідних апелювативів і власних особових назв).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вербородинці (с., Хмельницького р-ну). Найраніша письмова згадка про цей ойконім датована 1-ю пол. XVI ст.: 1517 р. — *Vielbrodzincze* (ASIII: 158). Історична форма *Вельбродинці*, передана польською графікою, вказує на вторинність сучасної назви *Вербородинці*, яка усталася з 2-ї пол. XVI ст.: 1575 р. — *Вербородинець* (Теодорович 1891: 46), 1753 р. — *Вербородинцы* (Теодорович 1891: 30), 1885 р. — *Вербородинцы* (Волости: 238), 1906 р. — *Вербородинцы* (СНМ 1906: 213), 1946 р. — *Вербородинці* (АТП 1947: 245). Відомі на сьогодні пояснення зазначеного ойконіма не дають задовільного тлумачення його твірної основи. Так, краєзнавці Ю. М. Сіцинський та М. І. Теодорович припускали, що назва вказаного поселення пов'язана з наявністю в цій місцевості

великих бродів (ІМСХ: 347), а дослідники ойконімікону Хмельниччини М. М. Торчинський і Н. М. Торчинська виводять згадану назву від антропоніма *Вербород(а)* (Торчинська 2008: 98). Однак, як уже було зазначено, історична форма ойконіма — *Вельбородинці* (*Вельбродинці* передає пол. фонетичний відповідник), що, відповідно, унеможливає її зв'язок із особовою назвою *Вербород(а)*. За умови, що назва с. *Вельбородинці* первинна, її, з погляду словотвору, кваліфікуємо як результат онімізації групової назви мешканців *вельбородинці* ' *Вельбородин (-а, -е) ' антропоніма *Вельборода ' великий ' великий ' ('псл. *veljъ; ЕСУМ 1: 346) + *борода*. На реальність такої твірної особової назви вказує споріднений пол. антропонім *Wielobradek* (RymutII: 674) ' **Wielobrad(a)*. Очевидно, таке прізвище мала особа з великою бородою. Таке припущення безпосередньо підтверджує ст.-рос. антропонім *Великая Борода*, 1586 р. (Шульгач 2019: 194) й опосередковано — типологічно (з погляду структури) споріднені слов'янські антропоніми на зразок: хорв. *Veleglavac* (щодо мотивації пор. серб. і хорв. *велеглав* ' великоголовий '), блр. *Велигубина* (жін. прізвище) ' *Велегуба (Шульгач 2019: 193). Щодо аналогічних складних утворень із першим компонентом *веле-* на українському ґрунті пор. ще діал. *вілеріба* ' кит ', *вельбіб* ' сорт великого бобу ' (ЕСУМ 1: 346, 347). Отже, *Вельбородинці* ' *вельбородинці* ' *Вельбородин ' антропоніма *Вельборода. Пізніша назва *Вербородинці* — фонетично видозмінена форма (асимілятивна зміна *л* ' *р* під впливом наступного *р*) від *Вельбородинці*.

Волудринці (с., Хмельницького р-ну). Згідно з історичними джерелами, це поселення відоме з 1509 р. (SGXIII:914). У XVI ст. ойконім засвідчено у формі *Волудринці*: 1569 р. — *Wolodryncze* (Żdz. XIX: 224). Із XVII ст. — *Волудринці*: 1678 р. — *Woludrynce* (Крикун 2015: 145), 1893 р. — *Волудринцы* (Гульдман 1893: 72), 1946 р. — *Волудринці* (АТП 1947: 251). Н. М. Торчинська і М. М. Торчинський в основі ойконіма вбачають антропонім *Волудра* (Торчинська 2008: 121), який пов'язують із місц. діал. *волудра* ' страва із запареного борошна ' (СВГНЯ: 15). Однак первинна форма цієї назви — *Волудринці*, що вказує на її інакшу мотивацію. На нашу думку, ойконім *Волудринці* постав унаслідок онімізації групової назви мешканців *волудринці* ' *Волудрин (-а, -о) ' антропоніма *Волудра ' *Волудра*. Доонімне значення цього очевидного прізвища допомагає з'ясувати споріднене хорв. *volmder* ' той, хто краде і ріже волів ', пор. також відповідний ан-

тропонім *Voloder* (Rječnik 21: 288). Опосередковано реальність особової назви **Волод(ь)ра* підтверджують і типологічно споріднені чеськ. *kozodře* 'шкуродерство', пол. *kozodrza* 'т. с.' **kozodbra* — результат складання основ **koza* + **dbrati* (ЕССЯ 12: 25). Отже, **Волод(ь)ра* **волод(ь)ра* **віл* + *драти* 'розривати на шматки, дерти; здирати' (ЕСУМ 2: 40).

Моломолинці (с., Хмельницького р-ну). Першу письмову згадку про цей ойконім датовано 1530-м роком: *Molomolyncze* (Ždz. XIX: 166). У XVII–XVIII ст. відзначено також варіанти *Маломалинці*: *Malomalińce* (XVII ст.; АНРР) і *Мармолинці*: *w Marmolincach* (1789 р.; АЮЗР III/5: 367). З XIX ст. й до сьогодні усталася форма *Моломолинці*: 1893 р. — *Моломолинцы* (Гульдман 1893: 304), 1946 р. — *Моломолинці* (на той час Меджибізький р-н; АТП 1947: 235). Н. М. Торчинська і М. М. Торчинський відносять цей ойконім до відпатронімих назв, порівнюючи його з рос. антропонімами *Моломол*, *Маломол* (Торчинська 2008: 320). Із цього приводу зауважимо, що від особових назви *Моломол*, *Маломол* закономірно очікувати ойконімих дериватів на зразок **Моломолів* (-ова, -ово), **Маломолів* (-ова, -ово). Дериваційна ж модель ойконімів на *-ин-ці* передбачає безпосередній зв'язок таких назв із груповими найменуваннями мешканців. Відповідно *Моломолинці* *моломолинці* *посесива* **Моломолин* (-а, -о) *антропоніма* **Моломола* (як відомо, присвійний формант *-ин* приєднувався до основ на *-а*). Етимологія цієї власної особової назви неоднозначна. Її можна аналізувати і як первинну, і як фонетично вторинну. Якщо антропонім **Молмола* первинний, то його можна розглядати як формально співвідносний із основою болг. топоніма *Мламолово* (**Мламол*), слвн. *mlámol* 'прірва' *псл. *molmolъ* — результат редуплікації псл. кореня **mol-* 'псл. **melti* 'молоти' (ЕССЯ 19: 190). Проте за такого пояснення складно зрозуміти причини номінації людини такою назвою. З огляду на це імовірнішим видається тлумачення антропоніма **Молмола* як фонетично вторинного щодо **Маломола* (*о* *'а*) під впливом наступних складів із голосним *о*), реальність якого підтверджує ст.-рос. антропонім *Маломолка* (*Моломолка*), 1655 р. (Тупиков 1903: 241). В. П. Шульгач виводить це прізвище від первинної форми **Маломолка* *псл. *Malomъlvъka* **talo* + **tъlva* (Шульгач 2019: 174). Щодо мотивації семантики антропоніма **Маломола* пор. укр. *маломовний* 'який не любить багато говорити; мовчазний, небалакучий' (СУМ IV:

611). Варіант *Мармолинці* вторинний, виник унаслідок розподібнення близькоартикуляційних приголосних *л* і *р*.

Мушкютинці (с., Кам'янець-Подільського р-ну). В історичних джерелах цей ойконім відзначено з 2-ї пол. XVII ст. як *Мозготинці*: 1678 р. — *Mozgotynze* (Крикун 2015: 154). Історичні форми наступних періодів засвідчують фонетичну видозміну назви: 1765 р. — *W Moskutyncach* (АЮЗР V/2(1): 121), 1875 р. — *Мушкотанцы* (СКЕР), 1885 р. — *Muszkutyńce* (SGVI: 817), 1946 р. — *Мушкютинці* (АТП 1947: 231). З огляду на першу фіксацію зазначеного ойконіма як *Мозготинці* саме цю форму доцільно вважати первинною. Пізніші варіанти фонетично вторинні від *Мозготинці* *Москотинці* (*з* *'с* під впливом наступного глухого *к*) *Мускотинці* (*у* *'о* під впливом попереднього губного *м*) *Мушкотинці* (*-ск-* *'-шк-*, що засвідчують численні лексеми на зразок *шкіра*, *шкло* (*'скура*, *скло*) та ін.) *Мушкютинці*. Як засвідчує словотвірна модель із формантом *-ин-ці*, назва *Мозготинці* постала способом онімізації групової назви мешканців *мозготинці* **Мозготин* (-а, -о) *антропоніма* **Мозгота*. Ця особова назва не має апелятивної підтримки на українськомовному ґрунті. Однак це аж ніяк не вказує на її іншомовну (неслов'янську) природу, оскільки вказаний антропонім можна етимологізувати в межах слов'янського мовного простору з урахуванням рос. діал. *mozgotáť* 'їсти', 'бити', 'багато говорити', блр. діал. *mozgotáць* 'бити, розбивати', що сягають псл. **mozgotati* (ЕССЯ 20: 92). Беручи до уваги наведені факти, відновлений антропонім **Мозгота* можна аналізувати як лексико-семантичний дериват від апелятива **mozgota*, утвореного безафіксним способом від дієслова **mozgotati*. На потенційність такої праформи додатково вказує відновлений в ЕССЯ парадигматичний варіант чол. р. ***mozgotъ* (ЕССЯ 20: 92), що як за формою, так і за семантикою споріднений із реконструйованим **mozgota*.

Путринці (с., Шепетівського р-ну). Назва поселення не зазнала формальних змін із часу своєї першофіксації, що, відповідно, засвідчують її історичні форми: 1583 р. — *Ze wsi Putryniec* (Ždz. XIX: 135), 1875 р. — *Путринцы* (ПУМ), 1906 р. — *Путринцы* (СНМ 1906: 77), 1946 р. — *Путринці* (АТП 1947: 231). Щодо походження ойконіма, то Н. М. Торчинська і М. М. Торчинський виводять його безпосередньо від особової назви *Путра* (Торчинська 2008: 388). Таке пояснення дериваційної структури ойконіма *Путринці* сумнівне, оскільки від за-

значеного антропоніма закономірно очікувати утворення назви поселення *Путрин* (-а, -о). *Путринці* — результат онімізації групової назви мешканців *путринці* *Путрин (-а, -о) антропоніма *Путра / *Путря. Така особова назва колись функціонувала в українському іменникові, на що вказує похідний ст.-укр. антропонім *Путренко*, 1649 р. (Реєстр: 193). Пор. ще блр. прізвище *Путра* (Бірыла 1969: 339). Однак антропонім *Путра(я)* можна кваліфікувати як первинний (пор., наприклад, укр. діал. *пэтра* 'каша з житнього борошна; недоброякісна, несмачна їжа', *пэтря* 'їжа з вареного ячменю і солодкого квасу'; ЕСУМ 4: 641), так і фонетично вторинний (унаслідок лабіалізації первинного *o* в *y* під впливом попереднього губного *n*) від *Потра(я)*. Споріднений антропонім зафіксовано в польському іменнику, пор. особову назву *Potrz*, яку В. П. Шульгач етимологізує в складі лексем блр. діал. *pótra* 'полова', рос. *потра́ть* 'витерти що-небудь чим-небудь' і зводить до праформи *Potъrь (Шульгач 2015: 153). Пор. у цьому контексті ще споріднені укр. діал. *пóтрить* 'усе, що стерлося або поламалося', *пóтрых* 'потертъ', *пóтрых* 'т. с.' (ЕСУМ 4: 543; 5: 559). На підтвердження мотивації семантики антропонімооснови *Потра(я)* в колі лексики з коренем *-tr-* ('-тър-) наведемо споріднені укр. прізвища *Потурай* 'потирати' терти злегка або час від часу; знущатися з кого-небудь, зневажати когось' (Габорах 2019: 400), *Трало* ~ рос. діал. *трать* 'терти' (Шульгач 2015: 151), *Трина* 'бойк. тріна' відходи після молотби', 'дрібна солома', 'стерте сіно', гуцул. *тріна* 'т. с.' (Чучка 2005: 559).

Сирватинці (с., Городоцького р-ну). Більшість історичних форм цього ойконіма, починаючи від першофіксації в кін. XV ст., засвідчує первісну назву *Сирватинці*: 1493 р. — *Servaczynce* (Михайловський 2021: 296), 1569 р. — *Serwaczynce* (Żdz. XIX: 219), 1678 р. — *Serwaczynce* (Крикун 2015: 161), 1765 р. — *W Serwatyńcach* (АЮЗР V/2(1): 139), 1889 р. — *Serwatyńce* (SGX: 457), 1893 р. — *Сирватинцы* (Гульдман 1893: 459), 1946 р. — *Сирватинці* (на той час Смотрицький р-н; АТП 1947: 244). Варіант *Serwaczynce* виник унаслідок помилкового запису форми *Serwacince* або *Serwatynce*. З погляду словотвору *Сирватинці* групової назви мешканців *сирватинці* *Сирватин (-а, -о) антропоніма *Сервата. Таку особову назву зафіксовано в польському іменнику: *Serwata* (Rymut II: 411). Пор. ще похідний ойконім *Serwacin* у колишньому Ковельському пов. на Волині (SGX: 457). Отже, сучасна назва *Сирватинці* фонетично вторинна щодо *Сирватинці* й по-

стала, імовірно, внаслідок випадкового зближення з лексемою *сир*. Формальний аналіз структури антропоніма *Сервата дає підстави кваліфікувати його як розмовну форму від *Сирватинці* лат. імені *Servatius* (SI: 157), пов'язаного, очевидно, з лат. *servātio* 'дотримання правила' 'servo' 'спостерігати, берегти, бути уважним, дотримуватися' (ЛРС: 795). Важливо відзначити, що в сучасному українському іменникові антропонім *Сирватинці* не представлений. Натомість це ім'я побутує в інших слов'янських мовах, пор. блр. *Сярваціі* (*Sjarvacij*), рос. *Сирватий* (*Servatij*), болг. *Сирвацій* / *Сирватий* (*Servacij* / *Servatij*), чеськ. і словц. *Servác*, пол. *Serwacy*, хорв. *Servacije*, словн. *Servacij* (SI: 157).

ВИСНОВКИ

Структурно-семантичний та етимологічний аналіз ойконімів *Вельбородинці*, *Волудринці*, *Моломолинці*, *Мушкунці*, *Путринці*, *Сирватинці* уможливив такі висновки:

1. Переважна більшість проаналізованих власних назв поселень відображає фонетично змінені форми, які постали з первинних словоформ *Вельбородинці*, *Володринці*, *Мозготинці*, *Сирватинці*.

2. Твірні основи (відповідні групові назви мешканців) всіх наведених ойконімів мотивовані посесивами з формантом *-ин*, похідними від антропонімів *Вельборода, **Волод(ь)ра*, *Моломола, *Мозгота, **Путра(я)* **Потра(я)*, *Сервата, які не представлені в українському іменникові.

3. Лінгвістична характеристика зазначених антропонімів свідчить про прізвиський характер власних особових назв *Вельборода, **Волод(ь)ра*, *Моломола, *Мозгота, **Путра(я)* **Потра(я)*. Ім'я *Сервата — народнорозмовна форма від християнського *Сирватинці*.

4. На підставі етимологічного аналізу вказаних антропонімів встановлено їхні етимони: *Вельборода 'великий' + *борода*, **Волод(ь)ра* 'волод(ь)ра' 'вил + др'ати' 'розривати на шматки, дерти; здирати', *Моломола 'Моломола' *malo + *mьlva, *Мозгота *mozgota 'mozgotati' 'їсти; бити; багато говорити', **Путра(я)* **Потра(я)* 'потра' 'щось потерте', *Сервата 'Сирватинці' лат. імені *Servatius* 'лат. *servātio* 'дотримання правила' 'servo' 'спостерігати, берегти, бути уважним, дотримуватися'.

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Структурно-семантичний та етимологічний аналіз ойконімів Хмельниччини з формантом *-ин-ці* розкриває перспективи, по-

перше, для відповідного лінгвістичного дослідження таких назв поселень в інших регіонах України, передусім із давньою історією; по-друге, для спеціального аналізу ойконімів (у межах України) інших словотвірних типів із подальшою характеристикою їхніх твірних антропонімооснов.

ЛІТЕРАТУРА, ДЖЕРЕЛА

- АТП (1947). Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. Видання перше. Київ: Укрполітвидав.
- АЮЗР (1859–1914). Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов [...]. Киев: Типография Г. Т. Корчак-Новицкого. Ч. I–VIII.
- Бірыла, М. В. (1969). Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утваранья ад апелятыўнай лексікі. Мінск: Навука і тэхніка.
- Бучко, Д. Г. (1970). Українські топоніми на -івці, -инці в XIV–XV ст. *Питання історії української мови* / відп. ред. Л. Л. Гумецька. Київ: Наукова думка. С. 88–101.
- Бучко, Д. Г. (2010). Аналіз ойконімії конкретного регіону крізь призму номінації (на матеріалі ойконімії Тернопільщини). *Prace Komisji językoznawczej [Poznańskie towarzystwo przyjaciół nauk. Wydział filologiczno-filozoficzny. Komisja językoznawcza]*. Т. 56: Miasto w perspektywie onomastyki i historii / Pod red. J. Sarnowskiej-Giefling i M. Graf. Poznań. S. 315–324.
- Волости (1885). Волости и важнейшие селения европейской России. По данным обследования, проведенного статистическими учреждениями Министерства внутренних дел, по поручению Статистического совета. Вып. III. Губернии Малороссийские и Юго-Западные. Санкт-Петербург: Типография Министерства внутренних дел.
- Габорак, М. М. (2019). Прізвища Галицької Гуцульщини: етимологічний словник. Івано-Франківськ: Місто НВ.
- Гульдман, В. К. (1893). Населенные места Подольской губернии: алфавитный перечень населенных пунктов. Каменец-Подольский: Типография Подольск. губерnsk. правления.
- Дика, Л. Л. (2007). Ойконіми Вінниччини, мотивовані слов'янськими особовими іменами. *Студії з ономастики та етимології. 2007* / відп. ред. В. П. Шульгач. Київ. С. 86–97.
- ЕСУМ (1982–2012). Етимологічний словник української мови: у 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Наукова думка. Т. 1–6.
- ІМСХ (2011). Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Ю. Й. Сіцинського і М. І. Теодоровича): навч. посібник / упоряд. Тимошук. О. Хмельницький: Поліграфіст.
- Карпенко, Ю. О. (1964). Топоніміка гірських районів Чернівецької області: конспект лекцій. Чернівці.
- Карпенко, Ю. А. (1974). Топонимическая реконструкция географии и географическая реконструкция топонимии. *Actes du XI-e Congres international des Sciences onomastiques* (Sofia, 28.VI–04.VI. 1972). Sofia. Т. 1. С. 465–473.
- Кордуба, М. (1938). Що нам кажуть назви осель? Львів.
- Крикун, М. (2015). Документи комісарського суду Подільського воєводства 1678–1679 років. Львів: В-во Українського католицьк. ун-ту.
- Купчинська, З. (2011). Ойконімна архаїка України. *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. С. 139–148.
- ЛРС (1949). Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий, Д. Н. Корольков. Москва: Гос. изд-во иностр. и национ. словарей.
- Михайловський, В. (2021). Історія, мова, географія: топоніми середньовічного Поділля. Київ: Темпора.
- Німчук, В. В. (1966). Українська ономастична термінологія (проект). *Повідомлення Української ономастичної комісії* / відп. ред. К. К. Цілуйко. Київ. Вип. 1. С. 24–43.
- ПУМ (1875). Специальная карта Европейской России [Правобережная Украина и Молдавия] / под ред. Стрельбицкого. Б. м.
- Реєстр (2014). Реєстр Війська Запорозького 1649 року (алфавітний покажчик прізвищ) / упоряд. В. Ф. Ковальчук. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети».
- СВГНЯ (2015). Словник власних географічних назв Ярмолинеччини: словник топонімів / уклад. Москаленко В. М., Слободян А. Л. Ярмолинці.
- СКЕР (1875). Специальная карта Европейской России / изд. Военно-топографического отдела Главного Штаба. Без м.
- СНМ (1906). Список населенных мест Волынской губернии. Житомир: Волынская губернская типография.
- СУМ (1970–1980). Словник української мови: в 11 т. / голова ред. кол. І. К. Білодід. Київ: Наукова думка.
- Теодорович, Н. И. (1891). Город Заславль Волынской губернии. Исторический очерк. Почаев: Типография Почаево-Успенской лавры.
- Торчинська, Н. М., Торчинський, М. М. (2008). Словник власних географічних назв Хмельницької області. Хмельницький: Авіст.
- Тупиков, Н. М. (1903). Словарь древнерусских личных собственных имен. С.-Петербург: Типография Н. Н. Скороходова.
- Худаш, М. Л. (2004). Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від апелятивних антропонімів). Львів: Ін-т народознавства НАН України.
- Чучка, П. П. (2005). Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник. Львів: Світ.

- Шульгач, В. П. (2015). Нариси з праслов'янської антропонімії. Київ. Ч. II.
- Шульгач, В. П. (2019). Нариси з праслов'янської антропонімії. Київ. Ч. VI.
- ЭССЯ (1974–2018). Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / под ред. О. Н. Трубачева, А. Ф. Журавлева, Ж. Ж. Варбот. Москва: Наука. Вып. 1–41.
- AHRP (1899–1904). Atlas historyczny Rzeczy Pospolitej Polskiej. Epoka przełomu XVI-go na XVII-sty. Dział II-gi: Ziemie ruskie Rzeczypospolitej / oprac. i wyd. A. Jabłonowski. Warszawa; Wiedeń.
- AS (1887–1910). Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie / pod kier. Z. L. Radziwińskiego. Lwów. T. I–VII.
- Rječnik (1880–1976). Rječnik hrvatskoga ilirskoga jezika / obrad. D. Daničić, M. Valavac, P. Budmani, T. Maretić et al. Zagreb: Zavod za lingvistička istraživanja. D. I–23.
- Rymut, K. (1999–2001). Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN. T. I–II.
- SG (1880–1902). Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego. T. I–XV.
- SJ (1975). Słownik imion / oprac. W. Janowa, A. Skarbek, B. Zbijowska, J. Zbiniońska. Wrocław etc.: Wyd-wo Zakład narodowy im. Ossolińskich.
- Żdz. (1876–1915). Źródła dziejowe / wyd. A. Jabłonowski. Warszawa. T. I–XXIV.

ЕЛЕКТРОННІ ПЕСУПСИ

<https://km-oblrada.gov.ua/khmelnytsky-region/administrative-territorial-structure/>

REFERENCES

- ATP (1947). Ukrainka RSR. Administratyvno-terytorialnyi podil na 1 veresnia 1946 roku. Vydannia pershe. Kyiv: Ukrpolitvydav. [In Ukrainian].
- AYUZR (1859–1914). ArhivYUgo-ZapadnoiRossii, izdavaemii komissieyu dly arazbora drevnih aktov [...]. Kiev: Tipografiya G. T. Korchak-Novickogo. CH. I–VIII. [In Russian].
- Birila, M. V. (1969). Belaruskaya antrapanimiya. 2: Prozvishchi, utvaraniya ad apelyatiynai leksiki. Minsk: Navuka i tehnika. [In Belorussian].
- Buchko, D. H. (1970). Ukrainian toponyms on -ivtsi, -intsy in the XIV–XV centuries. *Questions of the history of the Ukrainian language* / Vidp. red. L. L. Humetska. Kyiv: Naukova dumka P. 88–101. [In Ukrainian].
- Buchko, D. H. (2010). Analiz oikonimii konkretnoho rehionu kriz pryzmu nominatsii (na materialii oikonimii Ternopilshchyny). *Prace Komisji językoznawczej [Poznańskie towarzystwo przyja ciół nauk. Wydział filologiczno-filozoficzny. Komisja językoznawcza]*. T. 56: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii* / Pod red. J. Sarnowskiej-Gieging i M. Graf. Poznań. S. 315–324. [In Ukrainian].

- Volosti (1885). Volosti i vazhneishie seleniya evropeiskoi Rossii. Po dannim obsledovaniya, provedennogo statisticheskimi uchrezhdeniyami Ministerstva Vnutrennih Del, po porucheniyu Statisticheskogo Soveta. Vip. III. Gubernii Malorossiiskie i YUgo-Zapadnie. Sankt-Peterburg: Tipografiya Ministerstva Vnutrennih Del. [In Russian].
- Haborak, M. M. (2019). Prizvyshcha Halytskoi Hutsulshchyny. Etymolohichni slovnyk. Ivano-Frankivsk: Misto NV. [In Ukrainian].
- Gul'dman, V. K. (1893). Naseleennie mesta Podolskoi gubernii: alfavitnii perechen naseleennykh punktov. Kamenec-Podolskii: Tipografiya Podolsk. gubernsk. pravleniya. [In Russian].
- Dyka, L. L. (2007). Oikonimy Vinnychchyny, motyvovani slov'ianskymy osobovymy imenamy. *Studii z onomastyky ta etymolohii. 2007* / Vidp. red. V. P. Shulhach. Kyiv, 2007. S. 86–97. [In Ukrainian].
- ESUM (1982–2012). Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy: U 7 t. Za red. O. S. Melnychuka. Kyiv: Naukova dumka. T. 1–6. [In Ukrainian].
- IMSKh (2011). Istoriia mist i sil Khmelnychchyny (za pratsiamy Yu. Y. Sitsinskoho i M. I. Teodorovycha). Navch. posibnyk / Uporiad. Tymoshchuk O. Khmelnytskyi: Polihrafist. [In Ukrainian].
- Karpenko, Yu. O. (1964). Toponimika hirs'kykh raioniv Chernivetskoii oblasti. Konspekt lektsii. Chernivtsi, 1964. [In Ukrainian].
- Karpenko, Yu. A. (1974). Toponymic reconstruction of geography and geographical reconstruction of toponyms. *Actes du XI-e Congres international des Sciences onomastiques* (Sofia, 28.VI–04.VI. 1972). Sofia. Vol. 1. P. 465–473. [In Russian].
- Korduba, M. (1938). Shcho nam kazhut nazvy osel? Lviv. [In Ukrainian].
- Krykun, M. (2015). Dokumenty komisarskoho sudu Podilskoho voievodstva 1678–1679 rokiv. Lviv: V-vo Ukrainskoho katolytsk. un-tu. [In Ukrainian].
- Kupchynska, Z. (2011). Oikonimna arkhaika Ukrainy. *Pysemnipam'iatky: suchasne prochyttannia* / Vidp. red. H. Dydyk-Meush. Lviv: In-tukrainoznavstva im. I. Kryp'iakivycha NAN Ukrainy. S. 139–148. [In Ukrainian].
- LRS (1949). Latynsko-russkii slovar / I. H. Dvoreckii, D. N. Korolkov. Moskva: Gos. izd-vo inostr. i nacion. slovarei. [In Russian].
- Mykhailovskiy, V. (2021). ISTORIIA, MOVA, HEOHRAFIIA: toponimy serednovichnoho Podillia. Kyiv: Tempora. [In Ukrainian].
- Nimchuk, V. V. (1966). Ukrainka onomastychna terminolohiia (proekt). *Povidomlennia Ukrainskoi onomastychnoi komisii* / Vidp. red. K. K. Tsiluiko. Kyiv, Vyp. 1. S. 24–43. [In Ukrainian].
- PUM (1875). Specialnaya karta Evropeiskoi Rossii [Pravoberezhnaya Ukraina i Moldaviya] / Pod red. Strelbickogo. B. m. [In Russian].
- Reiestr (2014). Reiestr Viiska Zaporozkoho 1649 roku (alfavitnyi pokazhchyk prizvyshch) / uporiad. k. ist. n. V. F. Kovalchuk. Kyiv: DP «NVTs «Priorityty». [In Ukrainian].

- SVHN1a (2015). Slovník vlasnykh heografichnykh nazv Yarmolynechchyny: slovník toponimiv / uklad. Moskalenko V. M., Slobodian A. L. Yarmolyntsi. [In Ukrainian].
- SKER (1875). Specialnaya karta Evropeiskoi Rossii / Izd. Voenno-topograficheskogo otdela Glavnogo SHTaba. Bez m. i. [In Russian].
- SNM (1906). Spisok naseleennykh mest Volinskoi gubernii. ZHitomir: Volinskaya gubernsk. tipografiya. [In Russian].
- SUM (1970–1980). Slovník ukraínskoi movy: v 11 t. / holova red. kol. I. K. Bilodid. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
- Teodorovich, N. I. (1891). Gorod Zaslavl Volinskoi gubernii. Istoricheskii ocherk. Pochaev: Tipografiya Pochaevo-Uspenskoj lavri. [In Russian].
- Torchynska, N. M., Torchynskyi, M. M. (2008). Slovník vlasnykh heografichnykh nazv Khmelnytskoi oblasti. Khmelnytskyi: Avist. [In Ukrainian].
- Tupikov, N. M. (1903). Slovar drevnerusskikh lichnih sobstvennykh imen. S.-Peterburg: Tipografiya N. N. Skorohodova. [In Russian].
- Khudash, M. L. (2004). Ukrainski karpatski i prykarpatiski nazvy naselenykh punktiv (utvorennia vid vidapeliatyvnykh antroponimiv). Lviv: In-t narodoznavstva NAN Ukrainy. [In Ukrainian].
- Chuchka, P. P. (2005). Prizvyshcha zakarpatskykh ukraintsiv: Istoryko-etymologichnyi slovník. Lviv: Svit. [In Ukrainian].
- Shulhach, V. P. (2015). Narisy z praslov'ianskoi antroponimii. Kyiv. Ch. II. [In Ukrainian].
- Shulhach, V. P. (2019). Narisy z praslov'ianskoi antroponimii. Kyiv. Ch. VI. [In Ukrainian].
- ESSYA (1974–2018). Etimologicheskii slovar slavyanskih yazikov: Praslavyanskii leksicheskii fond / Pod red. O. N. Trubacheva, A. F. ZHuravleva, ZH. ZH. Varbot. Moskva: Nauka. Vip. 1–41–. [In Russian].
- AHRP (1899–1904). Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przelomu XVI-go na XVII-sty. Dział II-gi: Ziemia ruskie Rzeczypospolitej / Oprac. i wyd. A. Jablonowski. Warszawa; Wiedeń.
- AS (1887–1910). Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie / Pod kier. Z. L. Radziwińskiego. Lwów. T. I–VII.
- Rječnik (1880–1976). Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika / Obrad. D. Daničić, M. Valavac, P. Budmani, T. Maretić et al. Zagreb: Zavod za lingvistička istraživanja. D. 1–23.
- Rymut, K. (1999–2001). Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN. T. I–II.
- SG (1880–1902). Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego. T. I–XV.
- SJ (1975). Słownik imion / Oprac. W. Janowa, A. Skarbek, B. Zbijowska, J. Zbiniońska. Wrocław etc.: Wyd-wo Zakład narodowy im. Ossolińskich.
- Żdz. (1876–1915). Źródładziejowe / Wyd. A. Jablonowski. Warszawa. T. I–XXIV.

ELEKTRONNI RESURSY

<https://km-oblrada.gov.ua/khmelnytsky-region/administrative-territorial-structure/>

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті проаналізовано шість ойконімів сучасної Хмельницької області з формантом *-ин-ці* (Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці), цікавих із погляду мотивації їхніх твірних основ (групові назви мешканців) посесивами, похідними від антропонімів, не збережених в українському іменникові. Запропоновано етимологічну інтерпретацію відповідних власних особових назв: *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Моломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата.

Мета. Установити первинні (історичні) форми ойконімів Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці. Здійснити їх словотвірний аналіз. Проетимологізувати антропоніми, твірні для відповідних ойконімооснов, з'ясувати мотивацію їхньої апелювальної семантики.

Об'єкт дослідження. Ойконіми Хмельниччини з формантом *-ин-ці*, а саме — Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці; **предмет** — словотвірна характеристика зазначених ойконімів, етимологічний (дериваційний і семантичний) аналіз твірних антропонімів *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Моломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата.

Методи дослідження. Для аналізу дібраних ойконімів застосовано описовий метод, за допомогою якого схарактеризовано словотвірну структуру назв Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці, а також прийом етимологічного аналізу — встановлено етимони твірних антропонімів *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Моломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата.

Результати дослідження. Визначено посесиви із суфіксом *-ин*, базові для групових назв мешканців, твірних для ойконімів Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці. Відновлено твірні для них антропоніми *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Моломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата. Встановлено етимологічні форми для зазначених власних особових назв. З'ясовано мотивацію семантики їхніх основ.

Висновки. На основі аналізу історичних форм ойконімів Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці встановлено первісні (фонетично) форми Вельбородинці, Володринці, Мозготинці, Серватинці. Назва Путринці не зазнала структурних змін у процесі свого функціонування. Доведено, що твірні антропоніми *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Моломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата

сформувалися на місцевому українському ґрунті здебільшого як прізвиськові власні особові назви (*Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Маломола, *Мозгота, *Путра(я) ' Потра(я)) і лише ім'я *Сервата — як народнорозмовний варіант до християнського Серватій. На підставі етимологічного аналізу вказаних антропонімів встановлено їхні етимони, які мають переважно слов'янську природу, за винятком генетично латинського імені Серватій.

Ключові слова: антропонім, групові назви мешканців, дериваційна модель ойконімів із формантом -ин-ці, первинна форма, прізвисько.

Стаття надійшла 18 жовтня 2022 р.

УДК 81'373.231:165.194(045.5)

DOI <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2022.25.275374>

Olena KARPENKO

Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of English Grammar of Odessa National I. I. Mechnikov University, 24/26, 131, 132 Frantsuzskiy Boulevard, Odessa, 65058, Ukraine, tel. +380930288888; e-mail: elena_karpenko@ukr.net, ORCID ID: 0000–0001–5576–6781

КАРПЕНКО Олена

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Французький бульвар 24/26, к. 131, 132, м. Одеса, 65058, Україна, тел.: +380930288888; e-mail: elena_karpenko@ukr.net, ORCID ID: 0000–0001–5576–6781

Valeriia NEKLESOVA

Doctor of Philology, associate professor at Odessa Mechnikov National University, Faculty of Romance and Germanic Philology, Department of Foreign Languages of the Faculties, Ukraine, Odessa, French Boulevard 24/26, room 155, tel. + 38 048 2635745; e-mail: neklesova.valerie@gmail.com; ORCID ID: 0000–0002–2376–2986

НЕКЛЕСОВА Валерія

доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна; тел.: + 38 048 2635745; e-mail: neklesova.valerie@gmail.com; ORCID ID: 0000–0002–2376–2986

Anna TKACHENKO

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, Odessa, 65058; tel.: + 38 048 2635745; e-mail: anntkachenko1@gmail.com; ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

ТКАЧЕНКО Ганна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна; тел.: + 38 048 2635745; e-mail: anntkachenko1@gmail.com; ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

ASSOCIATIVE EXPERIMENT AS THE FACTOR FOR ONYM RESEARCH

АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ

АНОТАЦІЯ

У цій роботі нас цікавить зворотно-онімічний асоціативний словник. Набір даних, на якому ми базуємо наше дослідження, взято з вільного асоціативного експерименту 2021 року. Експеримент проводився в Одеському університеті імені І. І. Мечникова за участю 100 учасників. Тут ми досліджували кореляції між асоціаціями та стимулами, приділяючи особливу увагу онімічним реакціям. У цій статті ми представляємо записи, складені таким чином: від асоціацій до їх стимулів, перерахованих в алфавітному порядку. Сучасне дослідження виявило, що онімічні реакції охоплюють всю ономастичну термінологічну сферу, наші висновки охоплюють усі основні класи власних назв: антропоніми, топоніми, етноніми, теоніми, ідеоніми, зооніми, хрематоніми, хрононіми, ергоніми, фітоніми, космоніми. Ми робимо висновок, що зворотно-онімічний асоціативний словник є одним із потужних методичних інструментів ономастичних досліджень. Зворотний онімічний асоціативний словник уточнює культурні константи та традиційні меметичні одиниці, які присутні в українському суспільстві.

Ключові слова: асоціативний експеримент, антропоніми, топоніми, етноніми, теоніми, ідеоніми, зооніми, хрематоніми, хрононіми, ергоніми, фітоніми, космоніми.

INTRODUCTION

The associative experiment became a widely spread projective method of extraction of uncontrolled associations as projections of the internal content of the subconscious in order to identify obtained cognitive structures. The results of such associative experiments may be hierarchized into dictionary entries, that allow to trace universal, ethnical and individual peculiarities of the organization of the corresponding frame of the mental lexicon, reflecting definite singularities of the language picture of the world characteristic of speakers of a certain language.

Scientists have been performing associative experiments for an extended period of time, though the concept of association can be traced back to Aristotle's cohesion — or “mnemonic tokens” — of objects, based on contiguity, likeness and contrast (Aristotle), while the term **association** was introduced as early as 1690 by J. Locke (J. Locke), who wrote: “Some of our ideas have a NATURAL correspondence and connexion one with another: it is the office and excellency of our reason to trace these, and hold them together in that union and correspondence which is founded in their peculiar beings... Ideas that in themselves are not all of kin, come to be so united in some men's minds, that it is very hard to separate them; they always keep in company, and the one no sooner at any time comes into the understanding, but its associate appears with it”.

The method of associative experiment is used in various branches of linguistics: in sociolinguistics it helps to investigate stereotypes, in cognitive linguistics to research organization of the mental lexicon, in phonetics to study phonosemantic phenomena, in rhymology to analyse rhyming associations (Мовчун, 2018), the list may be continued.

A potent flow of scientific ideas that concentrated on the nature of linguistic associations was formed in the XXth century, including the prominent works of J. J. Jenkins et al. (Jenkins & Palermo, 1964), J. Deese (1965), P. Cramer (1968), A. M. B. De Groot (1988). As a result, a variety of associative dictionaries was compiled on the basis of one or several languages; including definite groups of informants, joined by location, age, gender, profession; with stimuli represented by different lexical or syntactical units (Загородня, 2021, Мартінек, 2021).

A special web service STIMULUS (<https://stimulus.tools/uk>) was started by O. F. Zagorognya in 2019. This project is aimed at “researching linguistic consciousness, linguistic and conceptual world pictures, associative

and psychological portraits” by means of various associative experiments with the further possibility of their integration and “modeling of the associative mode of language consciousness (stimulus-reaction)”. The present service allows to investigate separate language units, fragments of the conceptual and linguistic pictures of the world, associative fields, associative behavior of an individual, small cultural communities, various social groups, as well as society as a whole. This project presents the researcher with such tools as analytics of the associative field of the stimulus — its core, periphery, number of reactions, reaction brightness index; statistics of data questionnaire (distribution by age, gender, professions, employment, native language, etc); the positivity of the stimulus; emotional and evaluative impact of stimuli; as well as quantitative and qualitative analyses of the associative field of the analyzed stimulus (Загородня, 2021, 90–91).

Roughly speaking, all the associative dictionaries may be divided into two structural types, since “the associative meaning of a word may be defined in terms of (a) the distribution of responses (response hierarchy) to that word when it is used as a stimulus in free association; and (b) the associative distribution (stimulus hierarchy) or collection of stimuli to which the word occurs as a response” (Deese, 1962, 169). It should be noted, that the third direction of the experimental vector of backward association might be aimed at “recalling pre-experimentally established associations”, when the informant “searches his repertoire of language habits and selects a stimulus for the item”, which results in a highly probable assumption that many informants “may free associate rather than backward associate” (Rogers, 1968)

PURPOSE AND METHODOLOGY

Such a constant and intense scientific interest in associative experiments on the one hand, and evident predominance of the associative dictionaries of the first type, simultaneously combined with scarcity of research in stimulus hierarchy of associative distribution on the other, accounts for the relevance of the present work.

The **purpose** of the article being the compilation of a reverse onymic associative dictionary. Consequently, the **object** of the research is the associative field of the onymic stimuli, the **subject** being the associative distribution of the onymic reactions to the onymic stimuli.

Concerning the **material** of our research, we selected the results of the associative experiment held with 100 Ukrainian speakers in 2021, who were offered 30 onymic stimuli. The instruction to the informants followed that

of C. Jung, who conducted associative experiments in his psychological studies, his methodology being relevant till today: “I call a series of stimulus words to a subject who is requested to answer as quickly as possible, announcing the first word that comes into her mind” (Jung, 1907). It should be noted, that the experiment was organized in a written form, though the instruction was given to the informants orally. The practical outcome of the experiment is represented by two dictionaries — direct, from reaction to stimulus, and reverse, from stimulus to reaction, the latter is presented and analysed in this article.

The materials of the reverse dictionary are organized from the association to its stimulus. In order to accomplish this task onymic associative reactions were singled out of every dictionary entry, where these reactions were registered. After each associative reaction a number of its uses is indicated, then followed by its stimulus/stimuli. The reverse dictionary entries are presented alphabetically.

BACKGROUND AND MOTIVATIONS

A considerable amount of literature on associative fields has been published recently. These studies pay great attention to the key features of associative fields. In this paper we utilize the notion of *associative fields* that are formed by the reactions of informants during the experiment. From this perspective associative fields “allow to describe the images of language consciousness” (Жарноцайова, 2020). The embodiment and iterations of associative fields are compiled in associative dictionaries of different kinds (we have already mentioned them above). Associative dictionaries “reflect the mental lexicon of native speakers, psychosemantic features of lexemes, their suggestive potential”, allowing “detection of associative halo and evaluation characteristic”, axiological expectations of stimuli (Кутуза 2014).

The analysis of the reverse links between the stimulus and the reaction given to it “demonstrates the complexity and mutual directionality of the connections between the elements of the associative fields”, since the formation of semantic relations “takes place in communication, when the interaction between general and subjective, language and speech, common and individual world pictures is established” (Денисевич, 2012).

Some attempts have been made to design electronic reverse dictionaries, among which it is possible to mention *OneLook Reverse Dictionary* [<https://www.onelook.com/reverse-dictionary>], which is rather a thesaurus with a variety of search types including idea maps, or *Electronic Reverse Dictionary*

that is “a lexical search system that works from the clues or definitions to the concept, i.e., from the responses to the stimuli” [Reyes-Magaca et al. 2019].

S. V. Martinek published a new volume of *Ukrainian Associative Dictionary* (Мартінек, 2021), which is organized according to the principle “from reaction to stimulus”, including an indexical representation of the first part of the dictionary, organized “from stimulus to reaction”. The present volume “enables searching from reaction to stimulus. The reaction ... can be understood and interpreted only in conjunction with the stimulus that caused its appearance”.

The reverse associative dictionary “not only allows studying differences and similarities between the contents of images in a bearer of a certain culture’s consciousness but also reveals the systemic character of the linguistic picture of the world in this culture, i.e., the value (in F. Saussure’s terms) of each element in this picture” (Ufimtseva, 2012).

RESULTS

Compiling of the reverse onymic associative dictionary allows “to clarify the semantic relations of the mental onymic concept and its verbal expression” (Карпенко 2006, 9). The reverse associative dictionary facilitates “a deeper examination of the phenomenon of memeticity of proper names. An associative connection based on general cognitive practices clearly traces the connection between associative reactions and stimuli of a free onymic associative experiment” (Неклесова 2019, 100). The results of our associative experiment are presented in the following reverse dictionary entries.

А

Аве/ave — Марія/Maria

Аїд/Hades — Плутон/Pluto

Анатолій/Anatoliy — Петренко/Petrenko

Анатоліївна/Anatoliivna — Марія/Maria

Андрій/Andriy (5) — Бровко/Brovko, Маланюк/Malanyuk, Петренко/Petrenko, Шевченко/Shevchenko, Шевчук/Shevchuk

Анна/Anna (4) — Ганна/Hanna

Анна Миколаївна/Anna Mykolaivna — Ганна/Hanna

американське ім'я/American name — Джеря/Dzherya

Б

Баланюк/Balanyuk — Маланюк/Malanyuk

Бандерівці/banderovites — Галичина/Halychyna, Galicia

Барбоскіни/The Barboskins (3) — Барбос/Barbos

Барбатос/Barbatos — Барбос/Barbos
Батьківщина/Motherland (14) — Україна/Ukraine
Батьківщина-Мати/The Motherland Monument (2) — Київ/Kyiv
Бендери/bendery — Галичина/Halychyna, Galicia
Березань/Berezan' — Берестечко/Berestechko
 битва під *Берестечком/battle at Berestechko* — Берестечко/Berestechko
Біблія/Bible (7) — Мойсей/Moses (7)
 бій під *Крутами/battle of Kruty* (2) — Крути/The battle of Kruty
Бог/God (3) — Богдан/Bogdan, Мойсей/Moses (2)
 бог у слов'янському язичництві/*Slavic pagan god* — Сварог/Svarog
Богдан/Bogdan — Маланюк/Malanyuk
Богом дан/ given by God (4) — Богдан/Bogdan
Богдан Хмельницький/Bogdan Khmelniyskiy (2) — Берестечко/Berestechko
Богородиця/Mother of God (3) — Марія/Maria
Бодя/Bodya — Богдан/Bogdan
Божя Матір/Mary, Mother of Jesus (7) — Марія/Maria
Божя Мати/Mary, Mother of Jesus — Марія/Maria
Борис/Boris — Джеря/Dzherya
Бузько/Вуз'ко — Іван/Ivan
Буковель/Vukovel (3) — Буковина/Vukovina
 В
Василь/Vasyl (3) — Маланюк/Malanyuk, Петренко/Petrenko
Васильович/Vasyliovych — Іван/Ivan
Віка/Vika — Шевчук/Shevchuk
Волинь/Volyn (2) — Галичина/Halychyna, Galicia, Тарас/Taras
Вуйки/Vukos — Буковина/Vukovina
 вул. *Дерибасівська/Deribasivska street* — Дерибас/Deribas
 вулиця *Б. Хмельницького/B. Khmelniyskiy street* — Богдан/Bogdan
 Г
Гавальда/Gavalda — Ганна/Hanna
Галя/Galya — Галичина/Halychyna, Galicia
Ганна/Hanna — Дерибас/Deribas
Гвидон/Gvidon — Перун/Perun
 герб *Одеси/Odesa'a coat of arms* — Одеса/Odesa
Герман/German — Ганна/Hanna

горсад (міський сад)/gorsad (city garden) — в. Дерибасівська/Deribasivska street
Григорович/Hryhorovych — Тарас/Taras
Грозний (4)/ the Terrible — Іван/Ivan
Гуцули, гуцул/Hutsuls, hutsul (3) — Волинь/Volyn, Галичина/Halychyna, Galicia
 Д
 –да-*Марья/cow-wheat* — Іван/Ivan
 даний *Богом/given by God* — Богдан/Bogdan
Данило Галицький/Daniel of Galicia — Галичина/Halychyna, Galicia
Даша/Dasha — Богдан/Bogdan
де Вільвур — Марія/Maria
Дерибасівська/Deribasivska (7) — Дерибас/Deribas
Дерибасівська вулиця/Deribasivska street — Дерибас/Deribas
 десь пов'язаний з *Перу/somehow connected with Peru* — Перун/Perun
 Джеймс/*James* — Франко/Franko
Джек Горобець/Captain Jack Sparrow — Джеря/Dzherya
Джері/Jerry — Джеря/Dzherya
Джеррі/Jerry — Джеря/Dzherya
Джеррі з «Тома та Джеррі»/Jerry from Tom and Jerry — Джеря/Dzherya
 Джуз/*Zur* — Джеря/Dzherya
Діва/Virgin (6) — Марія/Maria
Діва Марія/Virgin Mary — Марія/Maria
 дівчина *Галя/Galya girl* — Галичина/Halychyna, Galicia
Дніпро/Dnieper — Україна/Ukraine
Донбас/Donbas — Дерибас/Deribas
 донька *Ярослава/daughter of Yaroslav* — Ганна/Hanna
 довіра *Богу/trust to the God* — Мойсей/Moses
Дорн/Dorn — Іван/Ivan
 Є
Євген/Yevhen (7) — Маланюк/Malanyuk
Єврей, євреї /Jewish person, Jewish people (11) — Джеря/Dzherya, Мойсей/Moses (10)
єврейське ім'я/Jewish name — Іван/Ivan
Європа/Europe — Україна/Ukraine

Єгипет/Egypt (2) — Мойсей/Moses
Єралаш/Yeralash — Петренко/Petrenko
 Ж
Жанна/Zhanna — Ганна/Hanna
Женя/Jenya — Петренко/Petrenko
 З
Заньковецька (3) — Марія/Maria
Закарпаття/Zakarpattia, Carpathian Ruthenia (3) — Буковина/Bukovina, Волинь/Volyn, Франко/Franko
Затока/Zatoka — Одеса
Захар Беркут/Zakhar Berkut — Франко/Franko
Західна Україна/Western Ukraine (9) — Буковина/Bukovina (2), Волинь/Volyn (3), Галичина/Halychyna, Galicia (4)
Зевс/Zeus — Перун/Perun
Земля/the Earth (2) — Плутон/Pluto
 зображення *Франко* (в піджаку) /image of *Franko* (in the jacket) — Франко/Franko
Золоті Ворота/The Golden Gate — Київ/Kyiv
 И
 ім'я українське/*Ukrainian name* — Анна
 І
Іван :)/Ivan ☺ — Франко/Franko
Іван/Ivan (44) — Петренко/Petrenko (2), Шевчук/Shevchuk (3), Франко/Franko (39)
Іван Франко/Ivan Franko (2) — Мойсей/Moses
Іван Франко (письменник)/Ivan Franko (writer) — Франко/Franko
Іваненко/Ivanenko — Петренко/Petrenko
Івська/ivska — Дерибас/Deribas
Ізраїль/Israel (2) — Мойсей/Moses
Інна/Inna (2) — Шевчук/Shevchuk
Ірина (біатлоністка)/Iryna (biathlete) — Петренко/Petrenko
Іспанія/Spain — Франко/Franko
 історія *України/history of Ukraine* (6) — Берестечко/Berestechko, Буковина/Bukovina, Волинь/Volyn, Галичина/Halychyna, Galicia, Крути/*The battle of Kruty* — Тарас/Taras
Ісус/Jesus — Марія/Maria
І. Х./Jesus — Марія/Maria

і *Том/and Tom* — Джеря/Dzherya
 Й
Йосип/Yosyp — Дерибас/Deribas
Йосипівна/Yosypivna — Ганна/Hanna
 К
Каменярь/Kamenyar (3) — Франко/Franko
капітан Америка/Captain America — Плутон/Pluto
Карабас/Karabas — Дерибас/Deribas
Карабас з бородою/Karabas with beard — Дерибас/Deribas
Карпати/The Carpathian Mountains (8) — Буковина/Bukovina (5), Волинь/Volyn, Галичина/Halychyna, Galicia (2)
Катерина/Kateryna (2) — Тарас/Taras, Шевченко/Shevchenko
 квас *Тарас/kvas Taras* — Тарас/Taras
 квітка «*Іван-да-Мар'я*»/cow-wheat flower — Марія/Maria
Київ/Kyiv (2) — Берестечко/Berestechko, Іван/Ivan
Кобзар/Kobzar (5) — Шевченко/Shevchenko
Котляревський/Kotlyarevskiy — Іван/Ivan
Кюрі/Curie — Марія/Maria
 Л
Леся Українка/Lesya Ukrainka — Волинь/Volyn
Луна/Лура — Іван/Ivan
Луцьк/Lutsk (4) — Волинь/Volyn
Людмила/Lyudmila — Петренко/Petrenko
Львів/Lviv (2) — Волинь/Volyn, Галичина/Halychyna, Galicia
 М
Магдалина/Magdalene (3) — Марія/Maria
Мазепа/Mazepa (3) — Іван/Ivan
Мазур/Mazur — Іван/Ivan
Майдан/Maidan (3) — Київ/Kyiv
 майже *Том і Джеррі/almost Tom and Jerry* — Джеря/Dzherya
Макдональдс/McDonald's — в. Дерибасівська/Deribasivska street
Макаренко/Makarenko — Богдан/Bogdan
Маланка/Malanka — Маланюк/Malanyuk
Малахов/Malakhov — Маланюк/Malanyuk
Мама/тот (10) — Одеса/Odesa
 мапа *України/Ukraine's map* — Україна/Ukraine
Мати Божя/Mother of God (5) — Марія/Maria

мати *Ісуса Христа/mother of Jesus Christ* — Марія/Maria
 мати *Христа/mother of Christ* (2) — Марія/Maria
Марья/Mar'ya — Іван/Ivan
Марія/Maria — Іван/Ivan
 «*Марія з полином*»/*Maria and the Wormwood* (2) — Марія/Maria
Маруся — Марія/Maria
Маша/Masha — Шевчук/Shevchuk
Микола/Mykola (4) — Джеря/Dzherya
Миколаївна/Mykolaivna (3) — Ганна/Hanna
 мишеня *Джері/Jerry Mouse* — Джеря/Dzherya
 мій друг *Андрій/my friend Andriy* — Шевчук/Shevchuk
 Мойсей/Moses — Мойсей/Moses
Морвокзал/Morvokzal — Одеса
Мс/McDonald's — в. Дерибасівська/Deribasivska street
Мудра/the Wise — Ганна/Hanna
 мультфільм «*Барбоскіни*»/cartoon *The Barboskins* — Барбос/Barbos
Муха/Mukha — Мухтар/Mukhtar
 Н
 на його честь — *Дерибасівська вул./Deribasivska street* in his hon-
 our — Дерибас/Deribas
 на розі *Грецької/at the corner of Gretska street* — в. Дерибасівська/
 Deribasivska street
Наталя/Natalya — Шевчук/Shevchuk
Нечуй-Левицький/Nechuy-Levytsky — Джеря/Dzherya
Нептун/Neptune (4) — Уран/Uranus
Новий Рік/New Year — в. Дерибасівська/Deribasivska street
 О
 одногрупниця *Яна/fellow student Yana* — Шевчук/Shevchuk
Одеса/Odesa (35) — в. Дерибасівська/Deribasivska street, Дерибас/
 Deribas, Україна/Ukraine
Оксана/Oksana — Маланюк/Malanyuk
Ольга/Olga (2) — Маланюк/Malanyuk, Шевчук/Shevchuk
Орел/Eagle — Франко/Franko
 П
 Пам'ятник *Де Рішельє/monument to De Richelieu* — Одеса/Odesa
 пам'ятник *12 стільців/monument to the 12th chair* — в. Дерибасівська/
 Deribasivska street

Пасаж/Odesa's Passage — в. Дерибасівська/Deribasivska street
 «*Перехресні стежки*»/ «*Fateful Crossroads*» — Франко/Franko
 персонаж зі «*Сватів*»/character from «*Svaty*» — Іван/Ivan
 персонаж *укр. літ-ри/character in Ukrainian literature* — Ганна/
 Hanna
Перу/Peru — Перун/Perun
Петя/Petya — Петренко/Petrenko
Петро/Petro (11) — Петренко/Petrenko
Петро Порошенко/Petro Poroshenko — Петренко/Petrenko
Петрович/Petrovych — Іван/Ivan
 персонаж з *Біблії/character from the Bible* — Мойсей/Moses
 пісня «*Києве мій*»/song «*Kyiv is mine*» — Київ/Kyiv
Платон/Platon — Плутон/Pluto
Плутто/Pluto (Disney character) (2) — Плутон/Pluto
Плутон/Pluto — Нептун/Neptune
 подруга *Оля/friend Olya* — Шевчук/Shevchuk
 подруга *Сіма/ friend Sima* — Петренко/Petrenko
 поет *України/poet of Ukraine* — Шевченко/Shevchenko
Полина/Polina — Петренко/Petrenko
Порошенко/Poroshenko (2) — Петренко/Petrenko
 портрет *Т. Г. Шевченка/portrait of T. H. Shevchenko* — Тарас/Taras
Посейдон/Poseidon (4) — Нептун/Neptune
Потоп/Flood — Мойсей/Moses
 «*Просто Марія*»/Simply Maria — Марія/Maria
 «*Просто Марія*» (серіал)/Simply Maria (soap opera, telenovela) —
 Марія/Maria
П. Тичина/P. Tyshyna — Крути/The battle of Kruty
 Р
радянський мультик/Soviet cartoon — Барбос/Barbos
 реклама (*Київстар???*)/advertisement (*Kyivstar???*)— Петренко/Pet-
 renko
Рим/Roma — Перун/Perun
римський бог/Roman god — Уран/Uranus
Різатдінова/Rizatdinova — Ганна/Hanna
Румуни/Romanians — Галичина/Halychyna, Galicia
Румунія/Romania — Буковина/Bukovina
Русалонька/Little Mermaid — Нептун/Neptune

С
Саша/Sasha (3) — Бровко/Brovko, Петренко/Petrenko, Шевчук/Shevchuk
Свята/Saint (7) — Марія/Maria
свято Івана Купала/Kupala Night, Ivana-Kupala — Іван/Ivan
 сирок «Волошкове поле»/curd snack «Voloshkove pole»— Волинь/Volyn
 серіал «Мухтар»/TV series *Mukhtar* — Мухтар/Mukhtar
Сірко/Sirko — Іван/Ivan
Сковорода/Skovoroda — Франко/Franko
слов'янин, слов'яни/slav, slavs (4) — Іван/Ivan, Сварог/Svarog (3)
слов'янська міфологія/Slavic mythology — Сварог/Svarog
слов'янський бог/Slavic god — Сварог/Svarog
собака Pluto/Pluto the dog — Плутон/Pluto
Старий Заповіт/Old Testament — Мойсей/Moses
старослов'яни/protoslavs — Сварог/Svarog
Степаненко/Stepanenko — Ганна/Hanna
Степанович/Stepanovich — Тарас/Taras
 столиця *Укр./capital of Ukr.* — Київ/Kyiv
Ступка/Stupka — Богдан/Bogdan
 схоже на *Джері/looks like Jerry* — Джеря/Dzherya
 Т
Тарас/Taras (35) — Шевченко/Shevchenko
Тарас Тополя/Taras Topolya — Тарас/Taras
Тарас Шевченко/Taras Shevchenko — Шевченко/Shevchenko
Тарасова/Tarasova — Ганна/Hanna
 те ж що і *Шевченко/the same as Shevchenko* — Тарас/Taras
 територія *України/Ukraine's territory* — Галичина/Halychyna, Galicia
Тихонова/Тухнонова — Ганна/Hanna
Том/Tom (10) — Джеря/Dzherya
 «Том і Джеррі»/Tom and Jerry (6) — Джеря/Dzherya
Тополя/Topolya (2) — Тарас/Taras
Тора/Torah — Мойсей/Moses
Тризуб/trident — Перун/Perun
 У
Угорщина (Австро-Угорщина)/Hungary (Austro-Hungarian Empire) — Буковина/Bukovina

Україна/Ukraine (29) — Буковина/Bukovina (4), Волинь/Volyn, Галичина/Halychyna, Galicia(6), Київ/Kyiv (4), Петренко/Petrenko (4), Шевченко/Shevchenko(4)
Українець, українці/Ukrainian man, people (7) — Маланюк/Malanyuk (2), Петренко/Petrenko (3), Україна/Ukraine, Шевчук/Shevchuk
Українка/Ukrainian woman — Ганна/Hanna
 укр. мова/*Ukr. language* — Шевчук/Shevchuk
 укр. літ./*Ukrainian literature* — Маланюк/Malanyuk
 українська літ-ра/*Ukrainian literature* — Франко/Franko
 українська література/*Ukrainian literature* — Марія/Maria
 українська мова/*Ukrainian language* (5) — Шевчук/Shevchuk
 українське прізвище/*Ukrainian surname* (4) — Бровко/Brovko (2), Петренко/Petrenko (2)
 український/українська/*Ukrainian* (3) — Галичина/Halychyna, Galicia, Ганна/Hanna, Шевчук/Shevchuk
 українські традиції/*Ukrainian traditions* — Буковина/Bukovina
Улас Самчук/Ulas Samchuk (2) — Марія/Maria
 урок української літератури/*lesson of the Ukrainian literature* — Мойсей/Moses
 уявила мапу *України/I imagined the map of Ukraine* — Україна/Ukraine
 Ф
Фарбований лис/Painted fox — Франко/Franko
Федорович/Fedorovich — Іван/Ivan
Франція/France — Дерibas/Deribas
Франко/Franko — Мойсей/Moses
Француз/Frenchman — Дерibas/Deribas
 футболіст (*Шахтар*)/football player (*Shakhtar*) (2) — Шевченко/Shevchenko, — Шевчук/Shevchuk
 Х
Хосе/Jose — Дерibas/Deribas
Хмельницький/Khmelnytskyi (27) — Берестечко/Berestechko, Богдан/Bogdan
Хрещатик/Khreshchatyk (2) — Київ/Kyiv
Христина/Khrystyna — Мухтар/Mukhtar
Хуан/Juan — Іван/Ivan

Ц

Царук/*Tsaruk* — Ганна/Hanna

центр Європи/centre of *Europe* — Україна/Ukraine

Ч

-чай/-*tea*, *fireweed* (2) — Іван/Ivan

частина карти України/part of the *Ukraine's* map — Волинь/Volyn

Чернівці/*Chernivtsi* (3) — Буковина/Bukovina

Чого являєшся мені у сні/*Why are you coming to my dreams?* — Франко/
Franko

Ш

Шевченко/*Shevchenko* (48) — Крути/The battle of Kruty, Марія/Maria, Петренко/Petrenko, Тарас/Taras (43) Шевчук/*Shevchuk*

Шевченко (поет)/*Shevchenko* (poet) — Тарас/Taras

Шелудяк/*Sheludyak* — Богдан/Bogdan

Щ

щось українське/something *Ukrainian* — Бровко/Brovko

Ю

Юлія/*Yulia* — Маланюк/Malanyuk

Юля/*Yulya* — Шевчук/*Shevchuk*

Юпітер/*Jupiter* — Уран/Uranus

Я

я Хрещатик люблю/I like *Khreschatyk* — Київ/*Kyiv*

Яна/*Yana* — Петренко/*Petrenko*

Ярославна/*Yaroslavna* — Ганна/Hanna

К

KFC (3) — в. Дерибасівська/*Deribasivska* street

S

Slidan — Київ/*Kyiv*

1918 — Крути/The battle of Kruty

The onymic reactions, collected during our experiment, are represented by all the classes of proper names. **Anthroponyms** among our reactions fall into several structural subgroups. First names frequently appear as reactions to various stimuli. This type of reactions is represented by first names, both Ukrainian and foreign, such as *Ivan* (45) (once accompanied by an emoji symbol *Ivan* 😊), *Taras* (35), *Petro* (11), *Yevhen* (7), *Andryi* (5), *Anna* (4), *Mykola* (4), *Vasyl* (3), *Sasha* (3), *Inna* (2), *Yulia* (2), *James*, *Juan*, *Jose* and others. Some anthroponymic reactions are given in the diminutive forms

like *Galya* (2), *Bodya*, *Vika*, *Dasha*. It should be noted, that both names of historical personalities (*Moses*, *Platon*) and virtual characters (*Karabas* (2), *Gvidon*, *Captain America*) were suggested as associates. The number of such reactions is 163.

Patronymics of the masculine (*Vasylivych*, *Hryhorovuch*, *Petrovych*, *Stepanovych*, *Fedorovych*) as well as feminine (*Mykolaivna* (3), *Anatoliivna*, *Yosypivna*, *Yaroslavna*) genders were singled out from the list of the associates, totaling to 11 cases.

Surnames turned out to be a recurrent type of reactions, for instance, *Shevchenko* (50), *Khmelnitskyi* (27), *Mazepa* (3), *Заньковецька* (3), *Poroshenko* (2), *Topolya* (2), *Kotlyarevskiy*, *Nechuy-Levytsky*, *Skovoroda*, *Franko*, *Stupka*, *Curie*, *Balanyuk*, *German*, *Gavalda* and others. The general amount of such reactions is 112.

Once we deal with a combination of the initial with the surname: *P. Ty-chyna*, and once with the first name with the patronymic: *Anna Mykolaivna*.

An anthroponymic formula, consisting of the first name with the surname, is also represented in the reactions: *Ivan Franko* (3), *Bogdan Khmel-nitskyi* (2), *Ulas Samchuk* (2), *Taras Shevchenko*, *Petro Poroshenko*, *Taras Topolya*. The number of such reactions is 10.

The last structural subtype of anthroponymic reactions includes nicknames, the most frequent being *mom* (10) to the stimulus *Odesa*. Several historical nicknames were traced: *Magdalene* (3) to the stimulus *Maria*, *the Wise* to *Hanna*, *the Terrible* to *Ivan*, *Daniel of Galicia*. A pseudonym of a famous Ukrainian writer was singled out: *Lesya Ukrainka*, as well as of a popular blogger *Slidan*. It would be interesting to note that a nickname of a fictitious character *Captain Jack Sparrow* among our reactions. The number of nicknames is 19. Thus, the general amount of anthroponymic reactions is 317.

Toponyms of different scale are used as associates in our experiment widely. Among them the name of the continent where Ukraine is situated appears: *Europe* (2). Several names of countries were singled out, with predominating *Ukraine* (38) and its synonym *Motherland* (14). Besides, such countries as *Peru* (2), *Egypt* (2), *Israel* (2), *France*, *Romania*, *Spain*, *Hungary* (*Austro-Hungarian Empire*) were mentioned. Regions of Ukraine were presented as reactions: *Western Ukraine* (9), *Zakarpattia/Carpathian Ruthenia* (3), *Volyn* (2), *Donbas*, as well as the names of cities: *Odesa* (35), *Lutsk* (4), *Chernivtsi* (3), *Bukovel* (3), *Kyiv* (2), *Lviv* (2), *Berezan'*, *Zatoka* and *Roma*.

Among other names of geographical objects we singled out the river *Dnieper* and *The Carpathian Mountains* (8). The names of microtoponymic objects also appear as reactions, namely, streets — *Deribasivska* (5), *Khreschatyk* (3), *B. Khmelniyskyi, Gretska*; a square — *Maidan* (3); a park — *gorsad* (city garden); a seaport — *Morvokzal*; the 11th century fortification — *The Golden Gate*. The general number of the toponymic reactions is 154.

Associates-**ethonyms** are widely used in our experiment. Most of them are connected with Ukraine, as in the examples: *Ukrainian* traditions, *Ukrainian* literature, *Ukrainian woman*. The amount of such reactions is 30. Eight times the reactions are connected with Slavs: *slav, slavs, protoslavs, Slavic* pagan god, *Hutsuls, hutsul* (3), etc. Twice we singled out derogatory ethnonyms — ethnophobisms — that denote Ukrainian nationalists: *banderovites, bendery*. Twelve reactions refer to Jews: *Jewish* name, *Jewish person*. Five miscellaneous reactions are formed by associations with other ethnalities: *American, Frenchman, Roman, Romanians, Soviet*. The total amount of the ethnonymic reactions is 57.

Theonyms that were given as reactions comprise the general mentioning of *God* — 9 times, the name of God in Christian religion *Jesus* — 2 times, *Virgin Mary* in different variations — 33 times, names of ancient Greek and Roman gods *Zeus, Hades, Poseidon, Neptune, Pluto, Jupiter* — 12 times. It should be taken into consideration, that the latter three also function as **cosmonyms**. A definitely **cosmonymic** reaction *Earth* appears twice. Also the name of the demon listed in *Ars Goetia* appears among reactions — *Barbatos*. Thus, the general amount of theonymic reactions is 57.

Ideonymic reactions embrace religious texts and their parts: *Bible* (8), *Old Testament, Ave (Maria), Torah*, 11 reactions altogether. A number of reactions is represented by the titles of Ukrainian classics: *Kobzar* (5), *Katemyar* (3), *Катерина/Kateryna* (2), *Maria and the Wormwood* (2), «*Fateful Crossroads*», *Why are you coming to my dreams?*, *Painted fox, Eagle, Zakhar Berkut*, — total amount is 17 reactions. Several TV series appear as reactions: *Simply Maria* (2), *Mukhtar, Svaty, Great Vuykos, Yeralash* — 5 altogether. The titles of cartoons were also singled out among the reactions: *Tom and Jerry* (7), *The Barboskins* (4), *Little Mermaid* — 12 times in general. The title of a song 'Kyiv is mine' refers to this group, too. The general amount of ideonymic reactions is 36.

Reactions-**zoonyms** primarily refer to cartoon characters, most of them being a mouse and a cat from *Tom and Jerry* series: *Jerry* (2), looks like *Jerry*,

Jerry from *Tom and Jerry, Jerry Mouse*, and *Tom, Tom* (10). The second associate is connected with a bloodhound in the *Mickey Mouse* cartoon: *Pluto* the dog, *Pluto* (*Disney* character) (2). Besides, one reaction is associated with a film *Come Here, Mukhtar!* and a TV series *Return of Mukhtar: Mukha*. The total number of such reactions constitutes 20.

Chrematonymic associates include official symbols *trident* and *Odesa's* coat of arms, the map — I imagined the map of *Ukraine, Ukraine's map, part of the Ukraine's map*, the monuments — *The Motherland Monument* (2) monument to *De Richelieu*, monument to *the 12th chair*, portraits of famous Ukrainian writers — portrait of *T. H. Shevchenko*, image of *Franko* (in the jacket), and two products — *kvas Taras*, curd snack "*Voloshkove pole*". The total number of this type of reactions is 11.

Chrononyms appear as reactions in our experiment quite rarely, predominantly in association with a famous battle: battle of *Kruty* (3), *1918*. Another battle is mentioned only once: battle at *Berestechko*. A pagan Slavic holiday was singled out of the reactions — *Kupala Night*, one universal holiday *New Year*, and one biblical event *Flood*. Thus, the general amount of chrononymic reactions is 8.

Ergonymic reactions include popular chain restaurants *KFC* (3), *McDonald's* (2), *a famous shop Odesa's Passage*, a Ukrainian football team *Shakhtar* and a mobile net operator *Kyivstar*, totaling to 8 cases.

Several **phytonymic** reactions were given by the informants: *cow-wheat*, flower *cow-wheat, fireweed* (2), 4 of them altogether.

CONCLUSIONS

It is possible to conclude, that the distribution of the onymic reactions in our experiment is as follows:

- 1) Anthroponyms — 317
- 2) Toponyms — 154
- 3) Ethnonyms — 57
- 4) Theonyms — 57
- 5) Ideonyms — 36
- 6) Zoonyms — 20
- 7) Chrematonyms — 11
- 8) Chrononyms — 8
- 9) Ergonyms — 8
- 10) Phytonyms — 4
- 11) Cosmonyms — 2.

The present study is one of the first attempts to comprise a reverse onymic associative dictionary. There is clearly a need for scholars to acquire deeper knowledge of onymic associative fields and their dominant features. Future research in onymic associative fields is likely to focus on further enlarging the datasets and their detailed analysis.

REFERENCE

- Kent G. H., & ROSANOFF, A. J. A study of association in insanity. *Amer. J. Insanity*, 1910, 67, 37–96, 317–390.
- Бутенко — Butenko, N. (1979). Dictionary of Associative Norms of the Ukrainian. Lviv (in Ukr.).
- Герганов — Gerganov, E. and others. (1984). Bulgarian Norms of Word Associations. Sofia (in Bulg.).
- Карпенко — Karpenko, O. (2006). Associative Dictionary is the Way to the Nature of Proper Names. *Logos onomastike*, 1, 8–21 (in Ukr.).
- Ковалевська — Kovalevska, T., Sologub, G., Stavchenko, O. (2001). Associative Dictionary of Ukrainian Advertisement lexicon. Odesa (in Ukr.).
- Кутуза — Kutuza, N., Kovalevska, T. (2011). Short Associative Dictionary of Advertisement slogans. Odesa (in Ukr.).
- Мартінек — Martinek, S. (2007). Ukrainian Associative Dictionary. In 2 vol. Lviv (in Ukr.).
- ПБД — Parameterized Database of Modern Ukrainian Poetic Lexicon. URL: <http://www.mova.info/Page3.aspx?l1=96> (in Ukr.).
- Санчес Пуиг — Sanchez Puig, M., Karaulov, J., Tcherkasova, G. (2001). Associative Norms of Spain and Russian. Moscow — Madrid (in Rus.).
- СУР — Burjachok, A., Huryn, I. (1979). Ukrainian Rhyme Dictionary. Kyiv (in Ukr.).
- Уфимцева — Ufimtzeva, N., Tcherkasova, G., Karaulov, J., Tarasov, E. (2004). Slavic Associative Dictionary: Russian, Byelorussian, Bulgarian, Ukrainian. Moscow (in Rus.).
- EAT — XML version of Edinburgh Associative Thesaurus (EAT). URL: <http://rali.uro.umontreal.ca/rali/?q=en/XML-EAT>
- Kurzc — Kurzc, I. (1967). Polskie normy powszechnoci skojarze- swobodnych na 100 slow z listu Kent — Rozanoffa. *Studia psychologiczne*. T. VIII (Nadbitka) (in Pol.).
- Marslova — Marlov! L. (1972). Slovno-asociacni normy: metodicki prikaz. Diel 1, 1.-4. trieda ZD %. Bratislava (in Sloven.).
- Novak — Novk, Z. (1988). Voln# slovn\$ prov# asociace v "e tin&. Praha (in Czech)
- Novk, Z. (1988). Voln# slovn\$ p rov# asociace v "e tin&. Praha (in Czech).
- USF-FAN — XML version of the University of South Florida Free Association Norms (USF-FAN). URL: <http://rali.uro.umontreal.ca/rali/?q=en/USF-FAN>

ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС

https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/4_18/6.pdf

ЛІТЕРАТУРА

- Денисевич О. В. (2012). Реклама: від реакції до стимулу. *Наукові записки*. Серія: Філологічна. Вип. 24. 58–61.
- Жарноцайова, Ж. (2020). Методика асоціативного експерименту. *Slavica Slovaca*. 55(01). 69–81. Accessed August 3, 2022. http://www.slavu.sav.sk/casopisy/slavica/2020_1/zsarnoczaiova_2020_1.pdf
- Загородня О. (2021). Веб-проект «СТИМУЛУС» як інструмент психолінгвістики. *Psycholinguistics*. 29 (2). 76–102.
- Карпенко, О. Ю. (2006). Асоціативний словник — шлях до сутності власної назви. *Записки з ономастики*. № 1. 8–21.
- Кутуза, Н. В. (2014). Асоціативний словник рекламних слоганів: новітні тенденції лексикографії.
- Мартінек, С. В. (2021). Український асоціативний словник / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів. Т. IV: Від реакції до стимулу. 648 с. Accessed August 3, 2022. shorturl.at/bjnwV
- Мовчун, Л. (2018). Використання методу асоціативного експерименту в римології. *Українська мова*. (4). 43–55. Accessed August 3, 2022. https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/4_18/6.pdf
- Неклесова, В. Ю. (2019). Зворотний онімний асоціативний словник (на матеріалі вільного асоціативного онімного експерименту з іспаномовними респондентами). *Записки з ономастики*. (22). 98–108. Accessed August 3, 2022. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/961343.pdf>
- Aristotle (1941). De Memoria et Reminiscentia. *The Basic Works of Aristotle*. New York: Random House. 607–617.
- Cramer, P. (1968). *Word association*. Academic Press.
- De Groot, A. M. B. (1988). Woord associatienormen met reactietijden (Word association norms with response times). *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie (Dutch Journal of Psychology)*. 43. 280–296.
- Deese, J. (1962). On the structure of associative meaning. *Psychological review*. 69(3). 161–175.
- Deese, J. (1965). The Structure of Associations in Thought and Language.
- Jung, C. G. (1907). On psychophysical relations of the associative experiment. *The Journal of Abnormal Psychology*. 1(6). 247–255. Accessed August 3, 2022. <https://sidis.net/galvanicjung1.htm>
- Locke, J. (1997). Of the association of ideas. *An Essay Concerning Human Understanding: In Four Books*. 221–226. <https://www.gutenberg.org/files/10615/10615-h/10615-h.htm>

- Palermo, D. S., Jenkins, J. J. (1964). *Word association norms: Grade school through college*. Minn.: University of Minnesota Press.
- Reyes-Magaca, J., Bel-Enguix, G., Sierra, G., Gómez-Adorno, H. (2019). Designing an electronic reverse dictionary based on two word association norms of English language. *Proceedings of electronic lexicography in the 21st century conference*. P. 865–880.
- Rogers, C. A. (1968). On assessing verbal stimulus hierarchies. *Behavior Research Methods & Instrumentation*. 1(2). 51–54. Accessed August 3, 2022. <https://link.springer.com/content/pdf/10.3758/BF03209877.pdf>
- Ufimtseva, N. V. (2014). The associative dictionary as a model of the linguistic picture of the world. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 154. 36–43.

ABSTRACT

Our point of interest in this paper is reverse onymic associative dictionary. The dataset on which we base our investigation is drafted from the 2021 free associative experiment. The experiment was conducted in Odesa I. I. Mechnikov University with 100 participants. Here we investigated correlations between associations and stimuli, taking onymic reactions into particular focus. In this paper we present the entries compiled in the following way: from associations to their stimuli, listed in alphabetical order. The current study found that onymic reactions cover all the onomastic terminological sphere, our findings include all the main classes of proper names: anthroponyms, toponyms, ethnonyms, theonyms, ideonyms, zoonyms, chrematonyms, chrononyms, ergonyms, phytonyms, cosmonyms. We conclude that the reverse onymic associative dictionary is one of the potent methodological instruments for onomastic studies. The reverse onymic associative dictionary clarifies cultural constants and traditional memetic units which are present in the Ukrainian society.

Key words: anthroponyms, toponyms, ethnonyms, theonyms, ideonyms, zoonyms, chrematonyms, chrononyms, ergonyms, phytonyms, cosmonyms.

Стаття надійшла 12 вересня 2022 р.

УДК 811.111'373.2

DOI <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2022.25.275375>

Veronika KELBEČEVA

Candidate of Cultural Sciences, Senior Lecturer, the Department of Languages and Specialized Training, Medial University of Plovdiv, bul. Vassil Aprilov 15a, 4000, Plovdiv, Bulgaria. Veronika. Kelbecheva@mu-plovdiv.bg; ORCID ID: 0000–0002–1045–9208

Вероніка КЕЛБЕЧЕВА

кандидат філологічних наук, викладач кафедри мови та спеціального навчання Медичного університету, бульв. Василя Априлова, 15А, м. Пловдив, Болгарія, 4000; Veronika. Kelbecheva@mu-plovdiv.bg; ORCID ID: 0000–0002–1045–9208

NAMES OF PLANTS AND THEIR HEALING EFFECTS IN MEDICINAE EX HOLERIBUS ET POMIS BY GARGILIUS MARTIALIS

НАЗВИ РОСЛИН ТА ЇХ ЛІКАРСЬКІ ЕФЕКТИ В МЕДИЦИНІ ЕХ HOLERIBUS ET POMIS ГАРГІЛІУСА МАРТІАЛІУСА

ABSTRACT

Introduction. *The present text is analyzing parts of the Latin treaty dedicated to the healing nature of plants. The text Medicinæ ex Holeribus et Pomis by Gargillius Martialis is a compilation of names of plants and their effects on human body. We could try to identify a relation between the plant's name and its use regarding the disease in relation with its qualities. The treaty occupies an important place in the medial ancient literature as it gives a picture for the knowledge of herbs and their classification as mediations.*

Purpose. *The text aims to discuss some plants names used in the treaty for depicting their characteristics and qualities and how they could serve for healing a certain disease.*

Materials and methodology. *The descriptive method is used in comparison with translation of the names in modern English. Citations from the original text are inserted in Latin to illustrate the what characteristics are typical for to each plant and what are the effects provoked in the body.*

Results. *Latin names of plants refer to modern names that predominantly originate of Latin or Greek. The fact is that these plants are still popular and the relation of their medical use in the past and modern studies about them reveals the historical developments of classification and use.*

Conclusions. *The text of Gargilius Martialis is witnessing some very important things about names of plants, theirs cultivation and use. Nevertheless, medial methods and treatments rely on experience and observation, we are likely to admit that*

a scientific approach is present, because this work is an analytical study of pharmaceutical properties.

Key words: *names of herbs, and plants, medicine, curative effect, names of fruits and vegetables.*

INTRODUCTION

The medical treaty attributed to Gargilius Martialis called *Medicinae ex Holeribus et Pomis* (Medicines from fruits and vegetables) is a well-ordered text with descriptions of sixty plants and herbs, their effects on human body, curative effects on illnesses and the nature of plants as sources of qualities that might exercise certain impact on humans' feelings and senses.

The lifetime of Gargilius is presumed between 210 and 260 A. D. though the certainty to the year of his death is more reliable than the year of his birth. Brigitte Mairie (Mairie: 2002, xiii-xiv) in her introduction to *Medicinae ex Holeribus et Pomis* (*Medicinae...*) supposes the year 210 for his approximate year of birth, because she relates him as hypothetic author of the biography of Alexander Severius part of *Historia Augusta*. Gargilius was born in north Africa on the territory of modern Algeria in a province of the Roman empire known as Mauretania Caesariensis (Cesarean Mauretania) in a town called Auzia. He was a roman citizen and his occupation was not only in medicine but he also served as a military commander in the roman army.

In the text of *Medicinae* Gargilius talks about the curative powers and therapeutic effects of plants and mixtures of herbal preparations like seeds, grains, roots, leaves, fruits with some liquids like wine, honey, hot water, milk and others. We can affirm doubtless that Gargilius describes medical prescriptions for sudden or chronic aches and illnesses occurred in the human body. He often mentions in his treaty names of the well-known ancient medics like Galenus, Hippocrates, Dioscurides and Celsus; some Greek terms, mentioned as names of plants, herbs or diseases, appear in the text. He often uses phrases '*Graeci vocaverunt*' or '*a Graecis nominatum*' which suggests he was influenced with the works of his predecessors in medicine and also, he was fluent in Greek language which is not a surprising fact for the educated men in the Late Antiquity.

The treaty develops some good pieces of advice about the practical use of plants as remedies and the way they relief long lasting suffering. When Gargilius talks about the characteristics or qualities of plants — *virtutes* (vir-

tus, -utis,f.-) he always outlines the relation with the effects they produce within the body. Illnesses could be reduced and eliminated with stimulations produced of plant preparations or direct the consumption in some forms — heated, boiled, and so on. Warm producing effects on the body are primary discovered as inner characteristics of the plants. For example, the horse-radish produces internal heat, because it acquires hot natural characteristics.

Raphano calidam inesse virtutem...est (I, *Medicinae...*)

But in the description of the effects given from the coriander he has no doubt that the coriander is given cooling power (non dibanter coriandro refrigeratrix *potestas* datur, IV, *Medicinae...*) and some statements after, he gives the details that this power could not eliminate the diseases (called *vitia* in this context) entirely if we only rely on this cooling effect.

Si sola *virtute* frigida niteretur (IV, *Medicinae...*)

The characteristic (*virtus*) and the healing power (*potestas*) are used as synonyms in this medical language because they refer to the direct effect exercised to the illness. Some scholars like Mazzini accept that by *potestas* Gargilius means the Greek *dunamis* and it is not impossible, because some of his statements are citations from other medical works that he has acquired and supplemented.

In the same talk about the coriander is said that its mixture with honey removes all tumors and formations with filling: *tumores collectionesque*. The term *collectio* is quite unusual among the technical terms like tumors, haematomas or any tumor-like formations full of liquids (*humores*).

When talking about the characteristics, again *virtutes*, of cucurbita (cucumbers or summer squash) humidifying and cooling effects are outlined and the proof of this active agents are illustrated with the fact that after being consumed the plant provokes relaxing effect on the stomach without feeling of thirst:... **stomachum relaxat, bibendi desideria non excitat (VI, *Medicinae...*)**. We can assume that most of the proposed curative methods with plants involved in mixtures and preparations along with other substances are based on observations and experience, but also to the knowledge of the elders. Obviously in these times the fight against gastrointestinal disorders was a frequent symptom issue, because Gargilius points out for most of the plants he describes the positive effects they have in solving gastric problems like abdominal bloating and intestinal failure. Similar are the features of sour dock: (*lapathium*):

Lapathium calidae et austerae virtutis est (VI, Medicinae...)

Sour (acid) and hot characteristics of lapathium are essential because consumed with the meal it has releasing effect to the abdomen, stomach and facilitates urination.

... ventrem reprimat, stomachum confirmat ...confundit urinam (VI, Medicinae...)

We can add that in relation to this the similar digestive effects Gargilius describes the stimulation when using rocket (*Eruca sativa*) with its predominantly warming characteristic and facilitating urination:

...digestiones adiuvat et urinam movet (XVIII, Medicinae...)

Another aspect of warm producing plants in the body besides pure consumption is the sexual desire and stimulation. We might suggest that the relation between the warmth and *venus* (venus, veneris, f.-) — the physical arousal, are implicitly connected because desire heats the body so suppose the other way round is logical allusion.

... venerem maxime stimulat in cibo (XVIII, Medicinae...)

The conclusion about the plants provoking heat within the body is that they easily produce the secondary effect of sexual predisposition. They are the horse-radish, mallow (*malva*, -ae, f.-), rocket, leeks, fennel and asparagus.

horse-radish (raphanus, -i, m.-)...venerem stimulat, urinam citat...

Mallow (malva, -ae, f.-): Eodem femori alligata stimulat venerem (V,)

Leeks (porrum, -i, n.-) ...vocem purgat, venerem stimulat, somnos adducit (XXI,)

Fennel (feniculum, -i, n.-) ...semen ex mero sumitur ....venerem stimulat, urinam ciet...(XXV, Medicinae...)

Asparagus (asparagus, -i, m.-) ...venerem stimulat, sollicitat urinam ...(XXXI)

We are likely to notice that the stimulation of desire is often mentioned along with easiness in urination and this observation is general reference to the urogenital system because it involves both functions.

In the passage dedicated to the savory (*satureia*, -ae, f.-) Gargilius mentions its power to make people willing for physical love and considering this effect as absolutely forbidden for consumption of pregnant women. A part of the parts previously discussed *satureia* is having very strong power *vis* that makes its nature fiery:

Satureiae calida vis et prope ignita est. (XX, Medicinae)

And the next sentence explains the name of the herb regarding its effect. The work of Jaque André *Le noms des plants dans la Rome Antique* gives

the definition of “*satyrion*” as a Greek term that generally signifies plants or substances that are aphrodisiacs, so following this derivation of the name, we can truly believe that Gargilius relates the name and the result it causes.

Unde illi et nomen inditum credunt quod pronos faciat in venerem (XX, Medicinae...)

Nature of plants

When talking about the nature of the plants he uses the word nature with quite the same intention after using *virtus* and *potestas*. For example, the nature of mallow (*malva*) is laxative and emolliating.

Malvam molliendi dissolvendique naturam esse (V, Medicinae...)

Also, the nature of lettuce is described as cold but this coldness is not that harmful to make it useless. While helpful to carry off high temperatures due to the climate, it brings about improving appetite, this, however, *cooling nature* provides high quantities of blood and milk for nursing.

...sanguinem adquirunt. Lacte plurimo nutrientes feminas implent. (XI, Medicinae...)

To accept the nature of a plant as healing, for Gargilius it means to incline to warm and well temperate substances or at least to provoke warming effects in the body. So, the case for lettuce must have been quite contradictable to him as it is cold but results in good effects within the body. That's why he uses words meaning *cold* by nature but the plant affects and provokes healthy reaction in human organism because its cold is not that harmful.

...natura frigida, non tamen noxii frigoris,...verum medium temperatumque sortitae rigorem praestant...(XI, Medicinae...)

In comparison to this, the cold nature of the watermelon makes it difficult to digest and needs some additives to avoid the harmful effect that this cold power could produce.

...quo nocitura vis frigoris temperetur (XV, Medicinae...)

Generally, this understanding is based on the ancient thinking that the interaction of the human body with other bodies, fluids and objects results in common changes or at least the substances always affect the body in any quantities and measures. So, the nature of plants could not leave our body indifferent to reaction weather positive or negative but at any rate the body reacts and this transformation is due to the specific nature of plants. The more aggressive nature they have, the more sensible reaction is produced in the body. For example, the nature of thistle (*carduus*, -i, m.-) is depicted as *mordent* and likely *astringent* and it gives motion to a lazy stomach or even

reduces *calvities*, given in the text with term *alopecia*. This shows that the sharp nature of plants exercises more obvious and powerful consequences to the general state of the body. Proofs for the affirmative intense power of plants are always strong smells, tastes and sensation of increased warmth in the body.

Fever

The warm nature of plants is underlined in several places in the text as being contra-indicated to fever. The celery, as having warm power (*vis calida*), could never be prescribed against fever because hot substances added to warm symptoms would increase more the temperature.

Quando res calida calorato maloaddita magis accendat ardorem (II De apio, Medicinae...)

So, on the contrary, the cold nature plants like cucumbers and cabbage are curable and effective against fever as their nature opposes to the heat.

In the whole text, effects produced after applying any plants are described in relation with disease and curative methods but the results of affecting one symptom are never unique. One plant is described as useful in many different ways and in many combinations with other substances but primary it is described in the way it leads to solving health issues that its nature could influence and be eliminated. For this reason, some side effects are mentioned as well. For example, the quince, he says, is anticoagulating or useful for holding hemorrhages but it also retains the urine in the body. So, one good effect for a certain sign of illness could bring about another less positive state in the body.

CONCLUSIONS

The treaty of Gargilius Martialis is a well structured work with rich vocabulary for plants, herbs and diseases. What we seek in this text left from the ancient medicine is not how trustworthy is their content but all reflections tend to summaries data and observations with scientific approach. The nature of plants, which are sources of drugs and human nature, are in constant interaction during the healing process which is an entire vision of treatment even nowadays. Gargilius as an author is relevant to a tradition coming some centuries before his works. We have no evidence about the medical disciplines in Antiquity and the course of education but the knowledge we observe about the body sites and principles of function suggest that some professional qualified communities existed and they were in acquaintance with the most popular medical books in the empire. Medical treatises

are not only the object of natural studies, they are philosophical works to a great extend. As in their reflections they strive to generalize principles with fundamental significance.

REFERENCES

- André, J. (1985). Les noms de plantes dans la Rome antique. Paris : Les Belles Lettres.
- Martialis, G. (2002). Les remèdes tiré des légumes et des fruits. (Brigitte Maire, trans.; 1st ed.). Paris: Les Belles Lettres.
- Felix, C. (2002). De la médecine. (Anne Fraisse, trans.; 1st ed.). Paris: Les Belles Lettres.
- Gledhill, D. (2002). The Names of Plants. (3rd. ed.). Cambridge: CUP.
- Rodin, H. (1872). Les plantes médicinales et usuelles de nos champs-jardins-forkts. Paris: Rothschild.
- Redouté, J. P. (1806). Histoire des plantes grasses. Paris: Garnery.

НАЗВИ РОСЛИН ТА ЇХ ЛІКАРСЬКІ ЕФЕКТИ В МЕДИЦИНІ ЕХ HOLERIBUS ET POMIS GARGILIIUSА MARTIALIIUSА

АНОТАЦІЯ

Вступ. Поданий текст аналізує частини латинського трактату, що присвячений лікарській природі рослин. Текст *Medicinae ex Holeribus et Pomis Gargiliusа Martialisа* становить собою зібрання назв рослин та їх ефективності для людського тіла. В роботі ми намагаємось визначити зв'язок між назвою рослини та її використанням при хворобі, беручи до уваги й якість цієї рослини. Трактат займає важливе місце в античній медичній літературі, оскільки він надає детальний опис рослин та їх класифікацію.

Мета. Метою статті є проаналізувати деякі назви рослин в роботі для того, щоб зобразити їх характеристики та якість, і те, як вони можуть слугувати для лікування певних хвороб.

Матеріал та методи. Описовий метод було використано для порівняння перекладу назв сучасною англійською мовою. Подані цитати з першоджерела для того, щоб продемонструвати, які описові характеристики є типовими для кожної рослини і який вплив вони мають на тіло людини.

Результати. Латинські назви рослин є сучасними назвами, що переважно походять від латинської або грецької. Це зумовлено тим, що ці рослини все ще використовуються, і зв'язок з широким використанням в медицині сьогодні виявляє історичний розвиток їх класифікації та використання.

Висновки. Робота Гרגіліуса Мартіаліса свідчить про важливі речі щодо назв рослин, їх культивування й використання. Проте методи лікування підлягають випробуванню та спостереженню, і ми підкреслюємо, що науковий

підход також є присутнім, тому що ця робота — аналітичне вивчення фармакологічних особливостей.

Ключові слова: назви рослин і трав, медицина, лікарський ефект, назви фруктів і овочів.

Стаття надійшла 20 грудня 2022 р.

УДК 811.161.2'373.232

DOI <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2022.25.275376>

КРУПЕНЬОВА Тетяна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, 65020, Україна; тел. +30674846568; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

Tetiana KRUPENYOVA

PhD (Philology), Associate Professor in Ukrainian philology and methods of teaching professional disciplines, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky Staroportofrankovskaya str., 34, Odessa, 65020, Ukraine; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗВИЩ ОДЕЩИНИ, МОТИВОВАНИХ НАЗВАМИ ПРОФЕСІЙ

STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF SURNAMES OF ODESA REGION, MOTIVATED BY PROFESSION TERMS

ABSTRACT

Introduction. The article analyzes the surnames of Odesa formed from profession names. A thematic classification was made and 18 groups were selected. The word-forming features of the surnames in the Odesa region were considered. The **relevance** of the study is determined by almost complete absence of regional studies of onyms formed from the names of professions in modern onomastics; the importance of identifying the specificity of the functioning of onyms formed from profession

names in Odesa and the influence of social processes on this specificity; the social and practical significance of the problems of nomination and the growing interest of the population in the issues of onomastics.

The purpose of the study is to identify the structure, formation and distribution of onyms motivated by profession names and to determine the sociocultural components of anthroponyms related to professional activity. The **subject** of the research is the structural, semantic and functional features of onyms motivated by the names of professions. The **object** of the research is surnames formed from the names of professions.

Materials and methods. As the main method for collecting and systematizing the material, the descriptive method was used. When comparing the regional characteristics of surnames formed from profession names, the comparative and comparative-historical methods were used extensively. The **material** of the research were the surnames found in printed and electronic telephone directories, as well as minutes books of the departments of the RAC. A total of 1,850 names were analyzed.

Results. In conclusion, the analysis of the surnames in Odesa formed from profession names proves the high level of relevance of appellative vocabulary in the processes of their creation, establishes the reasons for the dominance of certain thematic groups of surnames.

Conclusions. The most numerous is the group of surnames formed from the names of craftsmen, and significantly fewer surnames were formed from the names of administrative positions and titles, from the names of church ministers, military affairs, trade, food industry, education and art. As a result of word-formation analysis, the largest number of surnames with the suffix *-enk-*, and the smallest — with the suffix *-ets* were indicated.

Key words: *onym, anthroponym, surname, professional vocabulary, suffix.*

ВСТУП

Ономастична лексика відрізняється величезним культурознавчим матеріалом, оскільки у власних назвах знаходять відображення соціальні, культурні та суспільно-політичні зміни. Це дослідження присвячено аналізу прізвищ Одеської області, які були утворенні на основі професійної лексики. **Актуальність** дослідження визначається: майже повною відсутністю у сучасній ономастиці регіональних досліджень онімів, утворених від назв професій; важливістю виявлення специфіки функціонування онімів, утворених від назв професій, Одещини та впливу на цю специфіку соціальних процесів; 3) суспільно-практичною значущістю проблем номінації та зростання інтересу населення до питань ономастики.

Мета дослідження — виявлення структури, утворення та поширення онімів, мотивованих назвами професій та визначення соціокультурних складових антропонімів, співвідносних із професійною діяльністю. **Предмет** дослідження — структурні, семантичні та функціональні особливості онімів, мотивованих найменуваннями професій. **Об'єкт** дослідження — прізвища, утворені від найменувань професій.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вирішення поставлених завдань використовувалися традиційні методи ономастичних досліджень. Основним методом при зборі та систематизації матеріалу використовувався дескриптивний метод. При зіставленні регіональних особливостей прізвищ, утворених від найменувань професій, широке застосування отримали порівняльно-зіставний та порівняльно-історичні методи. Етимологічний метод використовувався в процесі виявлення етимології імен. Під час дослідження структури онімів було використано структурний метод. Елементи статистичного методу застосовувалися для підрахунків, зокрема, при обчисленні статистики онімів Одеської області. **Матеріалом** дослідження стали прізвища, які знаходяться у друкованих та електронних телефонних довідниках, актові книги відділів РАЦСу. Всього було проаналізовано — 1850 онімів.

ЗДОБУТКИ

У результаті проведеного аналізу було встановлено, що найчисельнішою є група прізвищ, утворених від назв ремісників (67,2 %), значно менше було утворено прізвищ в назв за адміністративними посадами та титулами (7,2 %), від назв служителів церкви (6,8 %), військова справа (5 %), торгівля (4,8 %), харчова промисловість (4 %), освіта та мистецтво (по 2,5 %). У результаті словотвірного аналізу було зазначено найбільшу кількість прізвищ із суфіксом -енк-, а найменшу — із суфіксом -ець.

ОБГОВОРЕННЯ

Українські власні назви людей стали об'єктом дослідження етнографів, істориків, літературознавців лише наприкінці XIX — на початку XX століть. Перші розвідки були присвячені історії виникнення, структурі та особливостям функціонування особових назв, серед них праці: А. Степович «Замітки про походження малоруських прізвищ» (1882 р.), М. Сумцов «Малоруські прізвищеві прозвання» (1885 р.), К. Каникевич «Імена і прозвища та їх походження»

(1891 р.), В. Ястребов «Малоруські прізвища Херсонської губернії. Етнографічний нарис» (1893 р.), В. Щербина «До історії малоруських прізвищевих прозвань» (1894 р.), В. Охримович «Знадоби до пізнання народних звичаїв і поглядів правних» (1895 р.), І. Франко «Причинки до української ономастики» (1906 р.). Ці дослідження концентрували увагу на історико-етнографічному аспекті, однак вони мали значний вплив на формування української ономастики. Пізніше українські власні назви були дослідженні в 20–30-х рр. XX століття у працях В. Сімовича «Українські чоловічі ймення осіб на -но» та «Історичний розвиток здрібнених та зрублених чоловічих імен із окремишньою увагою на завмерлі суфікси». Регіональну антропонімію було досліджено у розвідках М. Корниловича «Огляд народних родових прізвищ на Холмщини та Підляшші» та «Народна родова ономастика на Волині наприкінці XVIII і в I-й пол. XIX ст.». Детальний аналіз української антропоніміки простежено в працях Ю. Редька, М. Худаши, П. Чучки та В. Німчука. Українські прізвища ґрунтовно досліджували І. Железняк, І. Сухомлин, О. Ткаченко та інші мовознавці. У розвідках науковців прізвища аналізуються за семантикою твірних основ, граматичною і словотвірною структурою, мотивацією, морфемною будовою, походженням, діалектними особливостями, системою словозміни та акцентуації. Існують значні дослідження регіональної антропонімії, однак відсутнє комплексне дослідження антропонімії Одещини, яке б висвітлювало локальні особливості регіону, тому вивчення прізвищ Одеської області є перспективним у галузі регіональної ономастики. У прізвищах відображається історія культури та ментальність народу, а також колишні реалії життя, тому вони дають поглиблену інформацію при дослідженні історії нації, її духовної та матеріальної культури. Онімний простір української мови репрезентує низку ономастичних підсистем, що ґрунтуються як на загальних властивостях людського мовомислення, так і на позалінгвальних чинниках, що відбивають національну специфіку власних назв.

В Одеській області міститься 1850 прізвищ, які походять від назв, пов'язаних із професією чи родом занять людей. Ці прізвища були сформовані під впливом економічного життя суспільства, а саме ремесла, промисловості, сільського господарства, торгівлі та інших видів діяльності населення Одещини, що дає змогу сформувати певні уявлення про стан розвитку певних галузей регіону. Досліджую-

чи історію одеських сіл, можемо зазначити розвиток таких ремесел: рибальство, бджільництво, ковальство, грабарство, столярство, стельмаство, теслярство, ткацтво, чумацтво, хліборобство, шевське ремесло та інше. Деякі мовознавці зазначають, що раніше професія передавалася в спадок і її назва містила високий ступінь індивідуалізації, тому назва професії першоносія переходила в прізвисько, вже згодом набувала ознак родового прізвища (Чучка, 2005). У мовознавстві функціонують поняття «прізвищева назва» і «прізвище», які мають різну семантику. Прізвищевою назвою є додаткова назва до імені, яка існувала в період неунормованої системи ідентифікації особи в Україні, це проміжна ланка між прізвиском та прізвищем. Прізвище — це вид антропоніма, який зафіксований документально і є офіційною назвою особи, яку отримують при народженні або при вступі в шлюб. Прізвища містять більш прозору етимологію порівняно із іменами та прізвисками, характеризуються родинною спадковістю та стабільністю. Прізвища містять найбільше старовини, адже саме вони зберегли лексеми, які вже вийшли з апелятивного словника. Коли утворювалась власна назва, то кожне прізвище було чимось зумовлене, адже завжди існував певний поштовх до того, щоб за допомогою імені ідентифікувати особу. Як зазначають ономасти, «ознакою, що впадала у вічі, могла бути і професія, і зовнішній вигляд, і національність, і місце проживання, і тисячі інших властивостей, які характеризували особу. Так виникли прізвиська, частина з яких згодом закріпилася за нащадками перших носіїв як родові прізвища» (Худаш, 1998: 56). Для аналізу лексико-семантичної бази прізвищ покладено різні критерії: етимологічний (встановлює походження прізвища), соціологічний (встановлює взаємозв'язок семантики прізвища з умовами виникнення), історико-функціональний (ілюструє генетичне споріднення із територією поширення), синхронно-діахронний (відображає взаємозв'язок історично закріплених прізвищ із тими, які функціонують лише на момент мовлення). Більшість дослідження ґрунтується на лексико-семантичному аналізі прізвищ, який характеризує семантику твірних основ за допомогою лексико-семантичних груп, наприклад, Ю. Редько виділяє такі лексико-семантичні групи прізвищ, що утворені від «імен, за походженням або за місцем проживання носія, за соціальною належністю або за постійним заняттям, за індивідуальною ознакою першого носія» (Редько, 1966 : 9).

У нашому дослідженні було проаналізовано прізвища Одещини, які утворилися за професією та родом занять. Серед них було виділено такі лексико-семантичні групи: 1) обробка дерева та виготовлення предметів із нього: Бердник — бердник «майстер, який виготовляє берда (деталь ткацького верстата)»; Бондар, Боднарець, Боднарук, Бондаревич, Бондарев, Бондаренко, Бондарюк — боднар «бондар, майстер, що виробляє діжки, бодні, дерев'яні відра»; Бочар, Бочкарьов, Бочкаренко — бочар «майстер, що виготовляє бочки»; Гонтар, Гонтаренко, Гонтарук — гонтар «майстер, який виготовляє покрівельний матеріал»; Каретник — каретник «стельмах, що робить карети»; Колісниченко, Колесников, Колодій — колісник «майстер, що виготовляє колеса»; Мажаренко, Мажарьов, Мажар — мажар «виробник маж (чумацьких возів)»; Нижніков, Нижниченко, Нижник — нижник «майстер, який при розпилюванні дерева знаходиться внизу»; Решетник, Решетар — решетар «той, хто виготовляє решета»; Ситник, Ситниченко — ситник «майстер, що виготовляє сита»; Скринніченко, Скринник — скринник «майстер, який виготовляв скрині»; Сокирник — сокирник «тесляр»; Стельмаченко, Стельмахов, Стельмах — стельмах «майстер, який робить вози, сани, колеса»; Столяр, Столяренко, Столярів — столяр; Тесля, Тесленко, Теслюк — тесляр «робітник, що займається грубою обробкою деревини, спорудженням дерев'яних будо, виготовленням простих дерев'яних меблів»; Трачук, Трач — трач «пиляр» (Етимологічний, X : 241); 2) металообробна промисловість: Гамарник — гамарник «той, хто працює в гамарній установі, тобто металоплавильній»; Гармаш — гармаш «майстер, який виготовляв і обслуговував гармати»; Золотарьов, Злотник — золотар «ювелір»; Коваленко, Ковальчук, Ковалевський, Ковалюк, Ковальов, Коваль — коваль «майстер, що куванням обробляє метал, виготовляє металеві предмети»; Ковшар — ковшар «той, хто виготовляв ковші»; Котляр, Котляренко, Котлярчук — котляр «людина, яка займається виготовленням котлів, мідник»; Римаревич, Римар, Римарчук — римар «майстер, який виготовляє ремінну збрую»; Слюсаренко, Слюсарук, Сніцаренко — сніцар, слюсар «робітник, який обробляє метали та інші матеріали ручним або механічним інструментом»; Токар, Токаренко, Токарчук — токар «робітник, який обробляє різанням заготовки під час їхнього обертання для виготовлення тієї чи іншої деталі з дерева, металу, оргскла»; 3) харчова промисловість: Винник — вин-

ник «той, хто виготовляв горілку і спирт»; Гуральник — гуральник «робітник на гуральні»; Калашник — калашник «пекар»; Калачник — калачник «той, хто випікає калачі»; Кашевар — кухар «кухар у військовій частині»; Колачниченко — колачник «продавець калачів»; Козоріз — козоріз «той, хто розводить кіз на м'ясо»; Кухаренко, Кухар, Кухарець, Кухарчук, Кухаришен, Кухарук, Кухтін, Кухта, Кухтюк — кухар, кухарчук «людина, яка проєсійно готує їжу для інших людей»; Мельників, Мельник, Мельниченко, Мельницький, Мірошниченко, Мірошников, Мірошніченко, Мірошник — мірошник, мельник «власник млина; той, хто працює в млині; мельник»; Молочник — молочник «молочар, той, хто торгує молоком і молочними продуктами»; Олійниченко, Олійник — олійник «той, хто виготовляє або продає олію, власник олійниці»; Пекаренко, Пекарський, Пекар — пекар «робітник, який випікає хлібні вироби»; Пивоварченко, Пивоваров, Пивовар — пивовар «той, хто варить пиво, бровар»; Поваренко, Поварчук, Повар — повар «людина, яка готує їжу»; Різник, Резниченко — різник «особа, що розрізує і продає м'ясо»; 4) торгівля: Виняр, Винарчук, Винярчук — виняр «власник винної крамниці»; Бражник — бражник «продавець браги»; Кочмар, Корчмарук, Кочмарський — кочмар «господар корчми»; Касір, Крамар, Крамарчук, Крамаренко — крамар «торгівець; людина, яка торгувала у власній крамниці»; Купцов, Купець — купець «людина, зайнята у сфері торгівлі»; Міняйло, Міняйленко — міняйло «той, хто займається розміном грошей»; Салогуб — салогуб «торгівець»; Чумаков, Чумак, Чумачок — чумак «візник і торгівець, який перевозив на волах хліб, сіль, рибу та інші товари для продажу»; Шинкаренко, Шинкар, Шинкарук, Шинкаров — шинкар «власник шинку або продавець у ньому»; 5) рибальство, бджільництво, городництво, землеробство, лісництво: Рибак, Рибалко, Рибачук — рибак «людина, яка ловить рибу, займається рибальством»; Бортник — бортник «той, хто займається бортництвом»; Грабар, Грабарчук — грабар «робітник на земляних роботах, землекоп»; Гречкосій; Воскобійченко, Воскобійник — воскобійник «той, хто добуває віск із вощини»; Конюх; Косарук, Косар — косар «той, хто косить косою траву, збіжжя»; Копаченко, Копач — копач «робітник, який копає землю»; Лановець, Лановий — лановий «наглядач за польовими роботами»; Лісовик, Лісничий, Лісниченко — лісник «людина, яка садить, доглядає, вирощує рослини»; Огородни-

чук, Огородниченко — огородник «овочівник»; Орач; Пахар, Пахарук — пахар «орач»; Пасічнюк, Пасічник — пасічник «той, хто розводить бджіл, працює на пасіці, бджоляр»; Сівак, Сівачов, Сіваченко — сівак «сівач»; Садовник — садівник «той, хто піклується про сад»; Тютюнник, Тютюнниченко — тютюнник; Хміляренко, Хмельяр — хміляр «той, хто вирощує хміль»; Хлібороб; 6) мистецтво: Дудник, Дудар, Дударчук, Дударенко — дудник «дударик; той, хто грає на сопілці»; Довбиш — довбиш «литаврист»; Кобзаренко, Кобзар — кобзар «співець, що супроводить свій спів грою на кобзі»; Скоромох — скоромох «мандрівний середньовічний актор»; Лірник — лірник «народний співець, який супроводить свій спів грою на колісній лірі»; Музиченко, Музика, Музичишин, Музичук — музикант «людина, яка займається музикою»; Співак, Співачук, Співаковський — співак «людина, яка вміє й любить співати, багато співає»; Скрипник — скрипник «скрипаль»; Трубач — трубач «музикант, що грає на трубі»; Цимбалістий — цимбаліст «музикант, що грає на цимбалах»; 7) освіта: Тлумаченко, Тлумач — тлумач «той, хто пояснює, витлумачує щонебудь, дає тлумачення певного явища, тексту»; Школяр, Школьник — школяр «учень»; Студент — студент «той, хто навчається у вищому навчальному закладі»; 8) пошив одягу та взуття: Гарбаренко, Гарбарчук, Гарбар — гарбар «кушнір — фахівець, що вичиняє хутро зі шкури і шиє хутрянні вироби»; Кравець, Кравецький, Кравчишин, Кравцов, Кравчун, Кравчук — кравець «фахівець із пошиття одягу»; Кушніренко, Кушніревич, Кушнірук, Кушніров, Кушнірчук, Кушнір — кушнір «фахівець, що вичиняє хутро із шкіри та шиє хутрянні вироби»; Ткачук, Ткачик, Ткалик, Ткачів, Ткачинський, Ткаченко, Ткач — ткач «майстер, який виготовляє тканини на ткацькому верстаті»; Черевичник — черевичник «швець, який шиє черевики»; Швець, Шевченко, Шевчик, Шевчук, Шевчишин — швець «чоботар»; Шаповаленко, Шаповал — шаповал «майстер, який виготовляє з вовни шапки способом валяння»; 9) обробка вовни та шкіри: Вавняренко, Вовняр — вовняр «людина, яка пряде вовну»; Дергай — дергай «той, хто обробляє волокно»; Портнов, Прядун — прядун «прядильник»; Кожухар — кожухар «кравець, що шиє кожухи»; Лимар, Лимаренко — лимар «майстер, який виготовляє ремінну зброю»; 10) виробництво речовин, сировини, паперу: Бутляр — бутляр «назва робітника на склозаводі, де виробляють бутлі»; Вапняренко, Вапняр — вапняр «ро-

бітник, який випалює, гасить, возить вапно»; Гірник — гірник «робітник гірничої промисловості»; Дегтярчук, Дегтяренко, Дігтяренко, Діхтяренко, Дехтярук, Дігтяр — дігтяр «той, хто виготовляє або продає дьоготь»; Зваричук, Зварич — зварич «солевар»; Коберник — коберник «коверник, килимник»; Линник — линник «мотузник, канатник»; Рудниченко — «рудокоп»; Скляренко — «робітник скляної промисловості; склороб»; Солярник, Соляр, Солярчук — «солевар»; Папірник — «працівник паперової промисловості»; 11) будівельна справа: Малярів, Малярчук — маляр «той, хто займається малярством, художник»; Муляревич, Муляренко — муляр «майстер мурування»; Скляр — скляр «майстер, який склить вікна»; Цегельник — цегельник «цегляр, робітник, який виробляє цеглу»; Штукатур — штукатур «спеціаліст з обробки стін»; 12) керамічне виробництво: Гончаренко, Гончар, Гончаров — гончар «майстер, який виготовляє посуд та інші вироби з глини»; Шкляренко, Шкляр, Шклярук — шкляр «скляр» (Етимологічний, XI: 478); 13) ворожіння, знахарство: Знахарук, Знахарчук, Знахаренко — знахар «людина, що лікує різними немедичними засобами»; Ворожбит — ворожбит «той, хто вгадує майбутнє чи минуле»; Шаманенко, Шаманський — шаман «служитель культу, знахар» (Великий, 2005 :401); 14) транспортні перевезення: Возій, Водовоз, Перевознюк — возій «той, хто возить, перевозить що-небудь»; Кучеренко, Кучер, Кучерук, Кучеревич — кучер «візник»; Дроговоз, Муковоз; Фурман, Фурманчук, Фурманець, Фурманюк — фурман «візник» (Етимологічний, XI : 655); 15) назви за адміністративними посадами, титулами: Барон, Барончук, Бароненко — барон «дворянський титул, нижчий за графський»; Войтенко, Войтюк, Війт — війт «керівник місцевого управління або самоврядування; Вознюк, Возний — возний «судовий урядовець»; Владиченко, Владика — владика «архієрей, митрополит»; Городовенко, Городовий — городовий «нижній чин міської поліції»; Герцог — герцог «титул вищого дворянства, а також особа, що має цей титул»; Граф'юк, Графченко, Граф — граф «дворянський титул»; Державець — державець «той, хто користувався ранговими землями»; Князь, Князюк, Князев, Князенко — князь «голова роду, племені або союзу племен»; Десятниченко, Десятник — десятник «старший, відповідальний у групі робітників»; Консулов — консул «урядова особа, що представляє й захищає інтереси своєї держави та її громадян у якомусь пункті іншої держави»; Писаренко,

Писарук, Писаров, Писар — писар «людина, що професійно займалася переписуванням паперів»; Присяжнюк, Ратушник, Ратушний — ратушний «член сільського чи міського управління»; Старостенко, Старостін, Старостка, Солтис, Староста — староста «сільський староста»; Султан — султан; Царенко, Царенков — цар; Фараонов — фараон; Цехміструк — цехміструк «старшина цеху» (Етимологічний, XI : 205); Шляхта — шляхта; Цихмістр, Цисар, Цісарський — цисар «титул імператорів давнього Риму» (Великий, 2005 : 640); 16) військова справа: Атаманович, Атаманов, Атаманчук — атаман; Вітязь — витязь «хоробрий воїн, богатир, герой»; Вартовий — вартовий; Воєвода — воєвода; Гайдукевич, Гайдученко, Гайдук — гайдук «повстанець-партизан, що боровся проти турецького панування»; Гайдамака, Гайдамашко, Гайдамаха — гайдамака; Гетьман, Гетманюк, Гетьманчук — гетьман; Гусаренко, Гусар, Гусарець — гусар «військовий з частин легкої кінноти»; Генералов — генерал; Джуренко, Джурин, Джура — джура «зброносець у козацької старшини»; Драгунов, Драгун — драгун «воїн кавалерійських частин, що первісно вів бій в пішому і кінному строю»; Дозорець — дозорець; Запорожець — запорожець; Жовніренко, Жовнір — жовнір «солдат» (Етимологічний, II : 539); Капітанов, Капітанець, Капітанчук — капітан; Караульний, Караула — караульний «варта, сторожа»; Казаченко, Козаченко, Козак, Козацький, Козачок, Козачина — козак «вільна людина з кріпосних селян або міської бідноти, яка втекла на південні землі України та брала участь у визвольній боротьбі проти татаро-турецьких і польських загарбників»; Комендант — комендант; Командир — командир; Комісаров, Комісарук, Комісаренко, Комісар — комісар «посадова особа, наділена урядом особливими повноваженнями»; Кошовий — кошовий «кошовий отаман»; Осауленко, Осавалюк — осавула «прикажчик у панському маєтку»; Курінний — курінний «виборна особа, що керувала куренем»; Москаленко; Рекрутяк, Рекрутенко, Рекрут — рекрут «новобранець війська»; Отаман — отаман; Солдатенко, Солдатов, Солдатенков — солдат; Сотниченко, Сотник — сотник; Стрілецький, Стрелюк, Стрілець — стрілець; Полковников — полковник; Пушкаренко, Пушкарук, Пушкар — пушкар «майстер, який виготовляв і обслуговував гармати, гармаш; артилерист, гарматник»; Хорунжий, Хоронжук — хорунжий «особа, що носила прапор або корогву війська»; 17) служителі церкви: Богомазюк, Богомаз — богомаз «той, хто малює

ікони; іконописець»; Гуменко, Гуменяк, Гумен, Гуменюковий, Гумнов, Ігуменко — ігумен «у православній церкві — управитель чоловічого монастиря»; Дяков, Дяк, Дячин, Дяченко, Дячишин — дяк «служитель православної церкви, що допомагає священнику під час богослужіння; псаломщик»; Звонарьов — звонар «служитель, який дзвонить у церковні дзвони»; Ксьондз — ксьондз «польський католицький священник»; Паламаренко, Паламар — паламар «дячок, псаломщик»; Монашенко — монах; Пономаренко, Пономар — пономар «служитель православної церкви»; Попов, Попадюк, Попійчук, Поповиченко — піп; Рабинович, Рабин — рабин «служитель культу і духовний керівник єврейської релігійної громади»; Титарчук, Титаренко, Титар, Титор — титар «церковний староста»; 18) назви соціально-політичного характеру: Багатій, Баюк, Багач, Бай — бай «багач, великий землевласник або скотар, лихвар»; Батрачний, Батраченко, Батрак — батрак «бідний селянин-наймит у поміщика або куркуля»; Бідний, Бідак, Бідненко — бідняк; Богачик, Богаченко — богач; Бурлаков, Бурлак, Бурлачук, Бурлаченко — бурлак; Голота, Голик, Голиш — голиш «вбога людина»; Дворак; Небіжчик; Кріпак — кріпак; Убогий; Челядник — челядник «слуга, найманий працівник» (Етимологічний, IV : 450).

Також було проаналізовано словотвірні особливості прізвищ Одеської області. Більшість лінгвістів вважає, що українські прізвища утворювалися за допомогою морфологічного і лексико-семантичного способів. Як зазначає Ю. Редько, «можна виділити чотири способи творення прізвищ іменникового типу: лексико-семантичний, морфологічний, регресивний і синтаксично-морфологічний» (Редько, 1966 : 95). П. Чучка виділяє три типи творення закарпатських прізвищ: морфологічний, семантичний, синтаксичний (Чучка, 2005 : 23). У монографічному дослідженні М. Торчинського описано типи творення прізвищ: «морфологічні утворення: афіксальні (суфіксальні, префіксальні, конфіксальні, флексійні), безафіксні, складання (власне складання, зрощення), прізвища-конверсиви; лексико-семантичні утворення (власне семантизація, акцентуація)» (Торчинський, 2009 : 160).

Проаналізувавши словотвірну структуру прізвищ Одещини, які походять від назв професій, було виділено такі типи утворення: суфіксальний спосіб творення (75 %): -енк, -ович, -ов, -ин, -ик, -ськ,

-ець, -ій, -ач, -ин; лексико-семантичний спосіб (25 %): Князь, Сіржант, Лижник, Мірошник, Різник, Олійник, Папірник, Табачник, Пекар, Шинкар, Поштар, Співак, Рибак, Коваль, Пастух. У нашому дослідженні більша частина прізвищ утворена суфіксальним способом, тому проаналізуємо найпродуктивніші суфікси, за допомогою яких утворилися прізвища, мотивовані професійною лексемою. В ономастичних дослідженнях використовують таку класифікацію прізвищ морфологічного способу творення: прізвища з патронімами суфіксами (-ович / -евич, -енк-о, -ич,); прізвища з посесивними суфіксами (-ин / -ін (-їн), -ов / -ев (-єв), -ів (-їв); прізвища з поліфункційними суфіксами (-ець, -ськ-, -ук (-юк), -чук, -ик / -ік, -чик, -ак (-як), -чак та ін.).

Існує традиція іменування дітей за батьком, вона виявилася найактуальнішою для ідентифікації людини. Упродовж розвитку суспільства система ім'янаречення за особовим ім'ям батька чи матері стала основним елементом іменування син і виконувала роль певного мовного ланцюга, що протягом століть пов'язував між собою різні генерації того самого роду. Прізвища із суфіксом -енк-о (-єнк-о) є найхарактернішою ознакою сучасних українських прізвищ, які називають сина того, кого називає твірна частина. Як зазначає М. Худаш, «у XVI ст. тенденція щодо вживання назв цього типу стала виразною, хоча такі найменування були ще мало поширені» (Худаш, 2005 : 122). Спочатку прізвища із суфіксом -енк- використовувались у розмовному мовленні називання синів за батьком, але в деяких випадках мали демінутивне значення (позначали малих, недорослих істот). В антропоніміці Одещини прізвища за цією структурою є найпоширенішими: *Батраченко; Бердниченко; Бляхаренко; Боднаренко, Боднеренко; Ботнаренко; Будниченко; Бурлаченко; Вавняренко; Вапняренко; Винокуренко; Вівчаренко; Войтенко; Воловиченко; Гайдученко; Гарбаренко; Гонтаренко; Гончаренко; Грабаренко; Дігтяренко; Дударенко; Дяченко; Казаченко, Козаченко; Коваленко; Комісаренко; Коноваленко; Косаренко; Кравченко; Крамаренко; Кухаренко; Кучеренко; Лісниченко; Майстренко; Мельниченко; Мірошниченко, Мірошніченко, Мірошніченко; Овчаренко; Олейниченко; Паламаренко; Пекаренко; Писаренко; Півоварченко; Пономаренко; Пушкаренко; Різниченко, Резніченко, Резніченко; Рибальченко; Сідлярченко; Склярченко; Скринніченко; Слюсаренко; Старо-*

стенко; Стельмаченко; Тисленко, Тесленко; Титаренко; Ткаченко; Глу-маченко; Хміляренко; Чумаченко; Чабаненко; Шевченко; Шаповаленко; Шинкаренко.

У наукових розвідках М. Бірила, Л. Гумецької, Ю. Редька та інших ономастів зазначено, що суфікс *-ович / -евич* характерний для всіх слов'янських мов. Як підкреслює Ю. Редько, «ці утворення дуже давні, відомі в основному в східних і південних слов'ян із найдавніших часів, адже ці суфікси служили для творення найменування сина від імені батька чи матері» (Редько, 1966 : 17). У період формування антропонімії ці суфікси використовувались серед нижчих соціальних верств, як форма пошани та ввічливості. Було зафіксовано такі прізвища з афіксами *-ович, -евич*: *Бондарович; Війтович, Войтович; Ковалевич; Козакевич; Крамаревич; Малярович; Мельникевич; Пономаревич; Попович.*

Варто зазначити, що присвійні утворення на *-ів, -ов, -ин, -инь*, які в давньоруській топонімії були досить численними, залишаються чи не найпродуктивнішою моделлю й сьогодні, однак спочатку суфікс *-ов* використовувався ще до появи прізвищ, як засіб вираження присвійності, а пізніше почав функціонувати у найменуваннях по батькові, перейшовши і до офіційних прізвищ. Як зазначає М. Худаш, ці «іменування вживали для ідентифікації нижчих і середніх верств українського населення» (Худаш, 1998 : 112). Як відомо, до кінця XIX ст. жіночі прізвища не мали постійної форми, адже існувала традиція записувати новонароджених дітей за прізвищем батька, а у випадку його смерті або позашлюбних дітей — за прізвищем матері, яке вказувало на те, чия вона донька, дружина чи вдова; також в офіційних документах часто ідентифікували жінку за головою сім'ї (чоловіком, батьком). Було зафіксовано такі прізвища із суфіксами *-ов, -ів, -ин*: *Гончаров; Дяків, Дяков; Калашніков; Князєв; Ковальов; Козаков Колесников; Пономарьов; Попов; Різников; Склярів; Солдатов; Титарьов; Шаповалов; Швецов; Шинкарьов.*

Прізвища із формантом *-ин / -ін (-їн)* походили від імен, а також від первісних прізвищ, які мали закінчення *-а (-я)*. Цей суфікс зазначав приналежність однієї особи іншій, використовуючись як додатковою формою до особового імені. Як зауважує Ю. Редько, ці прізвища були утворені «від жіночих (такі прізвища одержували в основному нешлюбні діти), а також від варіантів чоловічих імен із

флексією *-а*» (Редько, 1966 : 19). Було зафіксовано такі прізвища цієї словотвірної моделі: *Боярин; Дячишин; Ковалишин; Кожем'якін; Шевчишин.*

Поліфункційні суфікси мають у своїй структурі патронімне, демінутивне значення і можуть утворювати назви професій. Проаналізуємо прізвища із суфіксами *-ук (-юк), -чук*. Спочатку суфікс *-ук (-юк)* використовувався для творення демінутивних форм, ці назви виражали здрібнілість або пестливість. У мовознавстві суфікси *-ук (-юк), -чук* є полісемічними, адже мають демінутивне та патронімне значення, а також тільки в українській мові похідні з суфіксом *-чук* можуть називати синів за ознакою професії їхніх батьків і означати молодих спеціалістів. Ці суфікси вказують на походження за батьком (іноді за матір'ю), а також на походження людини з певного населеного пункту чи території. Було зафіксовано такі прізвища із суфіксами *-ук, -юк, -чук*: *Атаманюк; Башук; Бляхарчук; Богомазюк; Боднарук; Бойміструк; Бондарчук; Борбелюк; Бортничук, Бортнічук, Бортнюк; Ботнарчук; Боярчук; Вакарчук; Вівчарук; Вікарчук; Винярчук; Войтюк; Вознюк; Войталюк, Войтичук; Гайдук; Гарбарчук, Гарбарук; Гетманчук, Гетьманюк; Гоменюк, Гуменюк; Гончарук; Гонтарук; Горшарук; Грабарчук, Грабарук; Діхтярук; Драчук; Дячук; Жолнерук, Жовнірук; Знахарчук; Каганюк; Калашнюк; Капітанюк; Качмарчук; Ковалюк; Козачук; Коновалюк; Коновальчук; Котлярчук; Кравчук; Крамарчук; Красильчук; Кухарчук, Кухарук; Кучерук; Кушнірук; Кушнірчук; Майструк; Малярчук; Мельничук; Мисливчук; Музичук; Мулярук; Олійчук; Паламарчук; Пекарук; Півоварчук; Плахотнюк; Рибачук; Римарчук, Римарук; Сівчук; Сідлярук; Слюсарук; Скрипчук; Смолярчук, Смолярук; Сторожук; Стельмашук; Столярук, Столярчук; Стрихарчук; Стрільчук; Теслюк; Тивонюк — тивон «наглядач»; Ткачук; Токарчук; Трачук — трач «пиляр, той, хто пиляє що-небудь пилкою; робітник, який розпилював колоди на дошки, працюючи на трачці»; Форманчук, Форманюк — фурман «візник»; Хмілярчук — хмельяр «той, хто вирощує хміль»; Цимбалюк; Чабанюк; Шевчук; Шинкарук.*

Прізвища із суфіксами *-ак (-як), -чак*: *Возняк, Гірняк, Ковалюк, Пастушак.* У праслов'янській мові суфікс *-ак(-як)* виконував такі функції: субстантивував прикметники, займенники та числівники; виступав у відіменникових формах, утворюючи назви осіб за дією від назв предметів; утворював віддієслівні іменники. Прізвища із су-

фіксом *-ик* не завжди мають однозначне пояснення, що пов'язано із багатозначністю цього суфікса. Науковці суфікси *-ик* / *-ік* (*-чик*) в українській апелятивній лексиці аналізують як словотвірні (зокрема субстантивні) і демінутивні форманти, а в антропонімії — як демінутивні або патронімні. Було знайдено такі прізвища із суфіксом *-ик*: *Бердник*; *Будник* — «сторож, будочник»; *Коберник* — «діал. кобйр майстр, що виробляв килими»; *Ковальчик*, *Ковалик*; *Кушнерик*; *Малярчик*; *Овчарик*; *Попик*. Прізвища із суфіксом *-ець*: *Бляхарець*, *Бутеєць*; *Гонтарець*; *Дударець*; *Ковальовець*; *Маларець*; *Пономарець*; *Пушкарець*; *Шинкарець*.

ВИСНОВКИ

Отже, проведений аналіз прізвищ Одещини, які утворилися від назв професії, засвідчує високий рівень актуальності апелятивної лексики у процесах їх творення, встановлює причини домінування певних тематичних груп прізвищ. Найчисельнішою є група прізвищ, утворених від назв ремісників (обробка дерева та виготовлення предметів із нього, металообробна промисловість, рибальство, бджільництво, городництво, землеробство, лісництво) (67,2 %), значно менше було утворено прізвищ назви за адміністративними посадами та титулами (7,2 %), від назв служителів церкви (6,8 %), військова справа (5 %), торгівля (4,8 %), харчова промисловість (4 %), освіта та мистецтво (по 2,5 %). Прізвища Одеської області, мотивовані назвами професій, відображають економічне життя регіону, а також домінуювальні види господарської діяльності жителів. В результаті словотвірного аналізу було зазначено найбільшу кількість прізвищ із суфіксом *-енк-*, а найменшу — із суфіксом *-ець*. Словотвірна структура сучасних одеських прізвищ відображає як загальноукраїнські тенденції антропонімічної системи, так і місцеві ознаки, зумовлені лінгвальними та позамовними особливостями. **Подальшим напрямом** нашої розвідки ми визначаємо лексико-семантичне дослідження прізвищ Одеської області.

ЛІТЕРАТУРА

- Великий тлумачний словник сучасної української мови (2005) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун».
- Етимологічний словник української мови (1982–2003). Київ : Наукова думка, Т. I–VII.

- Редько, Ю. К. (1966). Сучасні українські прізвища. Київ : Наук. думка.
- Торчинський, М. М. (2009). Структура онімного простору української мови. Функціонування власних назв. Хмельницький: Авіст.
- Худаш, М. Л., Фаріон, І. Д. (1998). До питання генези українського антропонімного форманта *-енко*. Слов'янська ономастика. Ужгород.
- Чучка, П. П. (2005). Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник. Львів : Світ.

REFERENCES

- Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoi' ukrai'ns'koi' movy (2005)*. [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv ; Irpin: VTF "Perun" [in Ukrainian].
- Etymologichnyj slovnyk ukrai'ns'koi' movy (1982–2003)*. [Etymological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, Volumes I–VII. [in Ukrainian].
- Redko, Yu. K. (1966). *Suchasni ukrai'ns'ki pryzvyshha* [Modern Ukrainian surnames]. Kyiv: Nauk [in Ukrainian].
- Torchynskyi, M. M. (2009). *Struktura onimnogo prostoru ukrai'ns'koi' movy. Funkcionuvannya vlasnyh nazv* [The structure of the nominal space of the Ukrainian language. Functioning of proper names]. Khmelnytskyi: Avist [in Ukrainian].
- Khudash, M. L., Farion, I. D. (1998). *Do pytannya genezy ukrai'ns'kogo antroponimnogo formanta –enko. Slov'jans'ka onomastyka*. [On the question of the genesis of the Ukrainian anthroponymic formant *-enko*. Slavic onomastics]. Uzhhorod [in Ukrainian].
- Chuchka, P. P. (2005). *Prizvyshha zakarpats'kyh ukrai'nciv: istoriko-etymologichnyj slovnyk*. [Surnames of Transcarpathian Ukrainians: historical and etymological dictionary]. Lviv: World [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті проаналізовано прізвища Одещини, які утворилися від назв професій. Здійснено тематична класифікація і виділено 18 груп. Розглянуто словотвірні особливості прізвищ Одеської області. **Актуальність** дослідження визначається: майже повною відсутністю у сучасній ономастиці регіональних досліджень онімів, утворених від назв професій; важливістю виявлення специфіки функціонування онімів, утворених від назв професій, Одещини та впливу на цю специфіку соціальних процесів; суспільно-практичною значущістю проблем номінації та зростання інтересу населення до питань ономастики.

Мета дослідження — виявлення структури, утворення та поширення онімів, мотивованих назвами професій, та визначення соціокультурних складових антропонімів, співвідносних із професійною діяльністю. **Предмет** до-

слідження — структурні, семантичні та функціональні особливості онімів, мотивованих найменуваннями професій. **Об'єкт** дослідження — прізвища, утворені від найменувань професій.

Матеріали та методи. Основним методом при зборі та систематизації матеріалу став описовий метод. При зіставленні регіональних особливостей прізвищ, утворених від найменувань професій, широке застосування отримали порівняльно-зіставний та порівняльно-історичний методи. **Матеріалом** дослідження стали прізвища, які знаходяться у друкованих та електронних телефонних довідниках, актових книгах відділів РАЦСу. Всього було проаналізовано — 1850 онімів.

Результати. У результаті розвідки були встановлені структурно-семантичні особливості прізвищ Одещини, які мотивовані назвами професій.

Висновки. Отже, проведений аналіз прізвищ Одещини, які утворилися від назв професій, засвідчує високий рівень актуальності апелювальної лексики у процесах їх творення, встановлює причини домінування певних тематичних груп прізвищ. Найчисельнішою є група прізвищ, утворених від назв ремісників, значно менше було утворено прізвищ від назв за адміністративними посадами та титулами, від назв служителів церкви, військова справа, торгівля, харчова промисловість, освіта та мистецтво. В результаті словотвірного аналізу було зазначено найбільшу кількість прізвищ із суфіксом *-енк-*, а найменшу — із суфіксом *-ець*.

Ключові слова: онім, антропонім, прізвище, професійна лексика, суфікс.

Стаття надійшла 6 грудня 2022 р.

УДК 811.111'373.2

DOI <https://doi.org/10.18524/2410-3373.2022.25.275378>

ПЕТКОВА Гєргана

кандидат філологічних наук, доцент кафедри мови та спеціального навчання Медичного університету (м. Пловдив, Болгарія), бульв. Василя Априлова, 15А, Пловдив, Болгарія, 4000; tel.: + 359 896023335; e-mail: Gergana.Petkova@mu-plovdiv.bg; gi4e82ap@abv.bg; ORCID ID: 0000-0001-7209-9765

Gergana PETKOVA

Senior Lecturer, PhD, Department of Language and Specialized Training (DESO), Medical University — Plovdiv (Bulgaria), 15A Vasil Aprilov Boulevard, Bulgaria, Plovdiv, 4000; Mobile: + 359 896023335; E-mail: Gergana.Petkova@mu-plovdiv.bg; gi4e82ap@abv.bg; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7209-9765>

ІВАНОВА Ваня

кандидат філологічних наук, доцент кафедри навчання з математики, інформатики та інформаційних технологій Пловдивського університету «Паїсії Хілендарські» (м. Пловдив, Болгарія), 24, вул. Царя Асена, Пловдив, Болгарія, 4000; tel.: + 359 899 892 044; e-mail: vantod@uni-plovdiv.bg; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0043-8606>

Vanya IVANOVA

Assistant Professor, PhD, Department of Education in Mathematics, Informatics and Information Technology, University of Plovdiv “Paisii Hilendarski” (Bulgaria), 24 Tsar Asen Street, Bulgaria, Plovdiv, 4000; Mobile: + 359 899 892 044; E-mail: vantod@uni-plovdiv.bg; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0043-8606>

ЛАТИНСКИ ЛИЧНИ ИМЕНА В ЕЗИКА И КУЛТУРАТА НА ДРЕВЕН РИМ

LATIN PROPER NAMES IN THE LANGUAGE AND CULTURE OF ANCIENT ROME

ABSTRACT

Introduction. The fact that almost all contemporary European countries used to be a part of the Roman Empire in the ancient past follows the question at what extent the culture and the way of living have affected the peoples in the different Provinces. Traces are observed in many layers — even in the field of onomastics and the patterns of naming.

The **purpose** of the present paper is to establish the main principles of formation of Roman personal name system, its structure and development.

Background and motivations. Most of the Latin names became extremely popular throughout the centuries due to the fact that they became canonized by the Church. As names of saints and martyrs and because of Christianity gaining popularity as a religion of a lot of onyms, part of the Roman personal name system, enter other anthroponymicons. But being foreign their meaning in most of the cases remains unclear to the common people even today.

Methodology. The main methods used are onomastic data excerption and comparative analysis.

The expected **results** are related to describing the appearance and etymology of anthroponyms, Latin by origin, widely spread even today in contemporary European onomasticons.

Key words: Latin, praenomen, Roman gentile name, cognomen, agnomen

Въведение

В периода от основаването на града до Средновековието се наблюдават различни практики при именуването на гражданите в Древен Рим. Като класическа се възприема тази от тях, използвана от римския елит по време на Републиката и началните години на Империята. Това се дължи на факта, че най-голям брой писмени паметници, съдържащи информация относно именната система, могат да бъдат отнесени към този период (RNC).

Мъжките имена при римляните съдържат минимум два компонента — лично име (*praenomen*) и родово име (*nomen* (Джонсън 1903, 1932; Фьодорова 1982: 85)/ *nomen gentile* (Джонсън 1903, 1932; Фелекан 2010: 65; RNC)/ *nomen gentilicium* (Джонсън 1903, 1932; RNC)). Възможно е гражданинът да притежава и прякор, който да е родов (*cognomen*) или личен (*agnomen*) (Фьодорова 1982: 85; Фелекан 2010: 65; IM; RNC). Знатните римляни често добавят и информация за това чий син са (например, *M. Porcilius Regulus, filius M. Proculii Nocetae* (Марк Порцилий Регул, син на Марк Порцилий Ноцета)) (Фелекан 2010: 70; NR).

Това представлява тричленната именна система (наречена *tria nomina* или „трите имена“) в Древен Рим. Първоначално тя е била валидна само за патрициевите родове. Предполага се, че системата функционира от 5 в. пр. н. е., но официално се среща в документи от 2 в. пр. н. е. и се запазва в този вид до управлението на Сула (*Sulla*), т. е. до края на Републиката (Фелекан 2010: 66; RNC). Тя е уникалана, среща се само при племената, обитаващи Италийския полуостров, и коренно се различава от практиките на именуване при народите от другите части на Европа и дори на Средиземноморието, при които е типична употребата на комбинация от монотематично и дитематично лично име (RNC).

1. Римски преномен:

Преноменът (*praenomen* < *prae* — „преди, пред“ + *nomen* — „име“) (лично име) се дава при раждането, а родовото име се унаследява (Фелекан 2010: 65), но понеже съществува традиция първородният син да наследи както личното, така и родовото име на своя баща, когноменът служи да индивидуализира отделните членове на дадена фамилия (Фелекан 2010: 70–71). Дори през 230 г. пр. н. е. тази традиция се узаконява с постановление на сената, т. е. преноменът на бащата задължително се предава на най-големия син (Фьодорова 1982: 86).

Според Варон (*Varro*) съществува списък, включващ 18 лични имена, от които може да се избира (Фелекан 2010: 65). Всъщност имена, засвидетелствани в античните текстове като римски преномени, са доста повече.

Когато етимологията на името е ясна за всички носители на езика, преноменът е даван според обстоятелствата, съпътстващи раждането на детето. Така името *Луций* (*Lucius*) е с изконното значение „роден през деня“, а *Маний* (*Manius*) „роден сутринта“, *Квинт* (*Quintus*), *Секст* (*Sextus*), *Децим* (*Decimus*), *Постум* (*Postumus*) показват поредността на раждане; *Сервий* (*Servius*) е изведен от глагола *servo*, 1 — „пазя, съхранявам; наблюдавам“, а *Гай* (*Caius/Gaius*) от *gaudeo*, 2 — „хваля, възхвалявам“. Други са образувани от теоними като *Марк* (*Marcus*) и *Мамерк* (*Mamercus*) от *Марс* (*Mars*), *Тиберий* (*Tiberius*) от името на бога на река *Тибър* (*Tiberis*) (Джонсън 1903, 1932).

С течение на времето много от имената излизат от употреба, а още през класическия период от развитието на латинския език изконното им значение бива забравено (Джонсън 1903, 1932; Фьодорова 1982: 85).

По-особени случаи представляват съществуващите практики при именуване на хора, които нямат правото да бъдат пълноправни римски граждани, т. е. жените и робите.

В Древен Рим в следрепубликанския и императорския период жените нямат правото да притежават преномен, защото нямат статут на римски граждани. Вместо собствени имена при обръщение към римлянките са използвани формите за женски род на родовите им имена (Фьодорова 1982: 91; Фелекан 2010: 69–70) или от родовото име на бащата се образува ново име с помощта на суфикса *-illa* или *-ina* (Фелекан 2010: 69–70). Така в даден род всички жени имат едно и също име, а различаването на отделните му представителки се осъществява посредством числителни имена, давани според реда на раждане, например: *Claudia Maior* (= най-голяма), *Claudia Secunda* (= втора), *Claudia Tertia* (= трета) и така до най-малката — *Claudia Minor* (Фьодорова 1982: 91). След като жената се омъжи, тя обикновено получава името на съпруга си (Джонсън 1903, 1932; Фелекан 2010: 69–70). Срещат се и случаи, когато римлянката носи и родовото име на майка си, поставяйки го след това на баща си (Джонсън 1903, 1932).

Макар и единични, съществуват и случаи, засвидетелствани в писмени паметници, в които се срещат женски форми на римски прено-

мени (*Publia, Lucia*) (Смит 1875: 801; Фелекан 2010: 69–70). Това се случва в един по-късен период. Получават го, след като се омъжат. Обикновено ролята на преномен на съпругата се изпълнява от формата за женски род на преномена на мъжа ѝ (Смит 1875: 801).

Чак по време на Империята тричленната именна система започва да е валидна и за жените в Древен Рим (Джонсън 1903, 1932).

Робите в Древен Рим също нямат право на собствено име. Те имат едно-единствено име, което е с гръко-ориенталски произход или по друг начин показва етническата принадлежност на притежателя му (напр. *Dacus* — „дакиец“, *Corinthus* — „коринтянин“ и дори *Peregrinus* — „чуждоземец“) (Фьодорова 1982: 92; Фелекан 2010: 72).

Вместо с лично име робите са назовавани дори и с помощта на числителни *Primus* — „първи“, *Secundus* — „втори“, *Tertius* — „трети“ и т. н. В качеството си на робски имена се изпозват и следните: *Ingenus/Ingenius* („свободнороден“), *Vitalio/ Vitalis* („живеец“) и дори *Felix* („щастлив“) и *Faustus* („късметлия; щастлив“) (Фьодорова 1982: 92).

От правна гледна точка робите се явяват деца на своя господар и това е причината за появата на архаичните робски имена, образувани от преномена на *pater familiae* (букв. „бащата, главата на семейството“) и лексемата *puer* — „момче; син“ (например, *Gaipor* (< *Gaius* + *puer*), *Lucipor* (< *Lucius* + *puer*), *Marcipor* (< *Marcus* + *puer*), *Naepor* (*Gnaeus* = *Naeos* + *puer*), *Olipor* (< *Olos* (архаична форма на *Aulus*) + *puer*), *Publipor* (< *Publius* + *puer*), *Quintipor* (< *Quintus* + *puer*), но като цяло имената на робите не се подчиняват на твърди правила. Затова в документите за покупка на роб задължително присъства фразата „*sive is quo alio nomine est*“ („или по какъвто друг начин е наричан“). Продаденият роб запазва родовото име и когномена на предишния си господар, към които се добавя суфикса **-an** (например, *Philargyrus libraries Catullianus/Филаргир, писар у Катул*) (Джонсън 1903, 1932; Фьодорова 1982: 92).

2. Римско родово име:

Около 753 г. пр. н. е. римските родове са приблизително триста. Всеки десет рода се обединяват в една курия, а всеки десет курии — в едно племе. Сто латински рода образуват племето рамни, от сабините е съставено племето тиции, а от родовете, съставени от съседи на предходните две племена, включително и етруските, е образувано племето на луцерите.

По свидетелство на Цицерон за член на даден род се смята този, който носи съответното родово име, роден е от свободни родители, чиито предци никога не са били роби и не са лишавани от граждански права. Потомството се проследява само по мъжка линия. Родовите имена обикновено са изведени от тези на основателите му.

Правото да се носи родовото име се определя от същността на родовата организация. Предполага се, че древните имена на римските родове вероятно произлизат от названия на животни и неодушевени предмети. С началото на традицията да се проследява произходът на рода само по мъжка линия, родовите имена започват да отстъпват място на личните. В резултат на тази промяна някои родови имена започват да се употребяват като лични, а други изчезват (Суперанска 1973: 24).

Поради поява на териториални претенции даден род може да се раздели. Възможно е отделената част да придобие ново име (напр. *Марциалите* и *Клавдиите* са две семейства, произлезли от рода на *Клавдиите*) (ibidem: 24–25).

Родовите имена през класическия период от развоя на латинския език завършват на **-ius** (*Caecilius*) (Джонсън 1903, 1932; Смит 1875: 801; Фьодорова 1982: 87; Фелекан 2010а: 65), суфикс, използван за образуване на прилагателни имена. Същност голяма част от родовите имена представляват прилагателно име, изведено от лично име (*Marcus* < *Marcus*, *Octavius* < *Octavus*) или от прякор. Този формант се използва и при деривацията на родово име в случаите, когато римският гражданин е осиновен от представител на друг род, т. е. носи новото си родово име, но към него е прибавен **-ius** (Фелекан 2010: 65).

Този суфикс е използван само от патрициите. Вариантите му, използвани от не така знатни римляни при образуването на родовите имена, са **-eius**, **-aius**, **-aeus** и **-eus** (Джонсън 1903, 1932; Смит 1875: 801).

Родовите имена, завършващи на **-ilius** и **-elius**, постепенно се асимилират от диминутивните суфикси **-illus** и **-ellus** (напр. *Opillus* вм. *Opilius*, *Hostillus* вм. *Hostilius*, *Quintillus* вм. *Quintilius*, *Ofellus* вм. *Ofelius*) (Смит 1875: 801).

По време на Републиката със същата функция като **-ius** се използва и формантите **-is** (*Caecilis*) и **-i** (*Caecili*) (Фьодорова 1982: 87; IM).

За родови имена, които нямат римски произход, се използват следните суфикси: 1) за имена от сабински произход **-enus** (*Alfenus*,

Verenus); 2) за имена от умбрийски произход *-as* (*Maenas*), *-anas* (*Mafeanas*), *-enas* (*Asprenas*, *Maecenas*), *-inas* (*Carrinas*, *Fulginas*); 3) за имена от етруски произход *-arna* (*Mastarna*), *-erna* (*Calesterna*, *Perperna*), *-enna* (*Sisenna*, *Tapsenna*), *-ina* (*Caecina*, *Prastina*), *-inna* (*Spurinna*) (*ibi dem*); 4) за имена от галски произход *-acus* (*Avidiacus*) (*Джонсън* 1903, 1932).

Подобно на преномените, най-известните родови имена са съкращавани в надписите по следния начин: *Aelius* (*AEL*), *Antonius* (*ANT*, *ANTON*), *Aurelius* (*AVR*), *Claudius* (*CL*, *CLAVD*), *Flavius* (*FL*, *FLA*), *Iulius* (*I*, *IVL*), *Pompeius* (*POMP*), *Valerius* (*VAL*), *Ulpus* (*VLP*) (*ibidem*).

Голяма част от родовите имена са много древни и с течение на времето тяхното значение е забравено (*ibidem*).

През I в. пр. н. е. в Рим се появяват предпоставки за смяна на формата на държавно управление (от Република към еднолична власт). Тогава представителите на елитните семейства, които имат амбиции да застанат начело на империята, започват да търсят своите корени сред легендарните царе и герои. Например, *Юлий Цезар* (*Iulius Caesar*) свързва името на своя род, *Юлиевия* (*gens Iulia*), с името на легендарния основател на Рим, *Юл* (*Iulus*) (*Фьодорова* 1982: 87–88).

3. Римски когномен и агномен:

Третият основен елемент от името на римския гражданин, *когноменът* (*cognomen* (букв. „съиме“) < *co-/con-* (< *cum*) — „с, заедно с“ + (*g)nomen* — „име“), възниква като индивидуален прякор, който обаче с течение на времето започва да се унаследява и скоро се превръща в родов прякор (*ibidem*: 88), т. е. постепенно започва да се използва за членовете на отделните семейства в рамките на един род (*Джонсън* 1903, 1932). И тъй като възниква сравнително късно, значението на почти всички когномени може да се проследи и изведе. Когноменът не е задължителен елемент. В някои плебейски родове (напр. в *Мариевия* (*gens Maria*), *Антониевия* (*gens Antonia*), *Октавиевия* (*gens Octavia*), *Серториевия* (*gens Sertoria*)) отсъства (защото при тях не се наблюдава разделяне на фамилии). В когномените често се съдържа и екстралингвистична информация за произхода на даден род (напр. *Фуфиевият род* (*gens Fufia*) се преселва в Рим от кампанския град *Cales* и затова неговите представители носят когномена *Calenus*) или за паметно събитие, свързано по някакъв начин с представителите му (в плебейския *Муциев род* (*gens Mutia*) се появява когномена *Сцевола*

(*Scaevola*, букв. „леворък“), заради известната героична постъпка на *Гай Муций* (*Gaius Mutius*), който изгаря дясната си ръка при срещата си с вражеския цар *Порсена* (*Porsenna*)) (*Фьодорова* 1982: 88).

Когномени възникват и на базата на асоциация с физически белези (*Celsus* (букв. „висок“), *Crassus* (букв. „дебел“), *Macer* (букв. „мършав“), *Nasica* (букв. „остронос“), *Paullus* (букв. „мъничък“), *Rufus* (букв. „риж“), *Strabo* (букв. „късокрак“)), отличителни черти на характера (*Severus* (букв. „жесток“), *Probus* (букв. „честен“)) (*Смит* 1875: 801; *Фьодорова* 1982: 88) или показват произхода на този, който носи прякора, *Gallus* (букв. „гал, представител на племето на галите“), *Sabinus* (букв. „сабинянин, представител на племето на сабините“) (*Джонсън* 1903, 1932).

След като и когномените започват да се онаследяват подобно на преномените и родовите имена, се появява и четвърти елемент — *агномен* (*adnomen/agnomen* < *ad/ag* — „към, до, при“ + *nomen* — „име“) (*Фьодорова* 1982: 88), наричан понякога *cognomen ex virtute* (букв. „прякор поради почит“) (*Джонсън* 1903, 1932), а в по-древни времена *cognomen secundum* (букв. *втори когномен*) (*Смит* 1875: 801), изпълняващ ролята на втори когномен, т. е. имащ отличителна функция. Агноменът обикновено се дава на носителя му като знак на уважение и почит за извършена от него героична постъпка (например, *Луций Емилий Паул* (*Lucius Aemilius Paullus*) получава агномена *Македонски* (*Macedonicus*) за победата му над македонския цар *Персей* (*Perseus*) през 168 г. пр. н. е.) (*Фьодорова* 1982: 88). Обикновено се връчва на римския гражданин чрез декрет на Сената и се добавя към името с „*qui et*“ (*Подолска* 1988: 16).

Засвидетелствани са и случаи на агномен, образуван от майчиното родово име. Суфиксът *-ia* от родовото име се заменя с *-ianus* или *-inus*. Напр. *Марк Порций Катон* (*M. Porcius Cato*) има двама сина *Лициний* (*Licinius*) и *Салоний* (*Salonius*) — един от първата си жена, *Лициния* (*Licina*), и един от втората си жена, *Салония* (*Salonia*) (NR).

Макар и рядко жените също могат да имат когномен. Знатните римлянки притежават правото да носят освен родовото си име и когномена на своя баща (напр. съпругата на император *Сула* (*Sulla*) и дъщеря на *Луций Цецилий Метел Далматик* (*Lucius Caecilius Metellus Dalmaticus*) се именува *Цецилия Метела* (*Caecilia Metella*); съпругата на император *Август* (*Augustus*) и дъщеря на *Марк Ливий Друз Клавди-*

ан (*Marcus Livius Drusus Claudianus*) се именува *Ливия Друзила* (*Livia Drusilla*) (Фьодорова 1982: 91).

Когноменът може да бъде образуван също така от родовото име на съпруга (например, *Юния Клаудила* (*Iunia Claudilla*), *Ения Невия* (*Ennia Naevia*), *Ливия Оцелина* (*Livia Ocellina*)), от когномена му (например, *Цецилия Метела* (*Caecilia Metella*)) или дори въз основа на някакви отличителни белези (например, *Руфа* (*Rufa* букв. „рижа, червенокоса”)) (Смит 1875: 801).

В случай че бъде осиновена, римлянката също може да получи прякор (Фелекан 2010а: 70).

Робите и чужденците също могат да се слобият с когномен след осъществена промяна в социалния им статус. Когато даден роб бива освободен, той обикновено получава преномена и родовото име на своя вече бивш господар. Към тях се прибавя името, с което са се обръщали към него, докато е бил роб, което изпълнява ролята на когномен (Джонсън 1903, 1932; Смит 1875: 801; Фелекан 2010а: 72; Фьодорова 1982: 93) (например, бившият роб на *Марк Маней Прим* (*Marcus Maneus Primus*), наричан *Апела* (*Apella*), след като е освободен, получава името *Марк Маней Апела* (*Maecus Maneus Apella*); робинята *Баса* (*Bassa*), освободена от *Луций Гостилий Памфил* (*Lucius Gostilius Pamphilus*), получава името *Гостилия Баса* (*Gostilia Bassa*) (Фьодорова 1982: 93).

Роб, притежаван от жена, при освобождаването си приема името на нейния баща (Джонсън 1903, 1932; VR). Може да приеме неговия преномен или родовото му име. Например, когато *Антония* (*Antonia*), дъщерята на *Марк Антоний* (*Marcus Antonius*), освобождава роб на име *Палас* (*Pallas*), той получава името *Марк Антоний Палас* (*Marcus Antonius Pallas*) (VR).

Освободените обществени роби получават името *Publicius* (< *publicus*, 3 — „обществен”) или наименованието на града, чиято собственост са били, вместо родово име (например, *Aulus Publicius Germanus*, *Lucius Saepinius Oriens et Lucius Saepinius Orestus*/ *Авъл Публиций Герман*, *Луций Сепиний Ориенс* и *Луций Сепиний Орест*, освободени обществени роби от гр. *Сепина* (*Saepina*) в дн. Италия) (Фьодорова 1982: 94). Възможно е да им бъде дадено името на магистрата, подготвил документите по промяната на социалния им статус, а от наименованието на града се образува когномен (например, *Romanus*, *Romanensis*) (Смит 1875: 801).

Лекарите в качеството си на служители на бог *Ескулан* (*Aesculapius*) (гр. *Асклений* (*Asclepiadus*)) обикновено носят неговото име (Фьодорова 1982: 94).

При получаването на статут на римски гражданин чужденецът приема преномена и родовото име на императора, който в момента е на власт (Смит 1875: 801; Фьодорова 1982: 95), или на човека, на когото дължи придобиването на гражданството си (Джонсън 1903, 1932; Смит 1875: 801), а своето предишно име използва като когномен. Жителите на колонии, основани от римляните, получават имената на основателя на колонията вместо това на императора (Фьодорова 1982: 95). На това се дължи голямата фреквентност на името *Юлий* (*Iulius*) в Галия, *Помпей* (*Pompeius*) в Испания и *Корнелий* (*Cornelius*) в Сицилия (Джонсън 1903, 1932).

Агномени най-често притежават представителите на най-древните и знатни римски родове, където когноменът до такава степен се е свързал с родовото име, че са възприемани като едно цяло. Например, един от членовете на патрициевия *Корнелиев род* (*gens Cornelia*) получава прякора *Сципион* (*Scipio*, букв. „жезъл; пръчка”), защото неотлъчно придружава и помага на слепия си баща. Когноменът започва да се онаследява и в рода се появява нуждата от употребата на агномени. Така през 3 в. пр. н. е. *Гней Корнелий Сципион* (*Gnaeus Cornelius Scipio*) получава агномена *Азина* (*Asina*, букв. „магарница”), защото заради загубен залог води на Форума магарница, окичена със злато. Този агномен дори бива пренесен и върху името на сина му — *Публий Корнелий Сципион Азина* (*Publius Cornelius Scipio Asina*) (Фьодорова 1982: 89).

Подобни случаи се срещат и при не толкова знатни римляни. Например в плебейския *Цецилиев род* (*gens Caecilia*) се употребява древният когномен *Метел* (*Metellus*), чието значение е отдавна забравено, и с родовото име представлява една неразчленима цялост. Логично, почти всички римляни от този род притежават агномен (*ibidem*).

Понякога е наложителна употребата и на трети когномен. Друг представител на *Корнелиевия род* (*gens Cornelia*), където родовото име вече се употребява винаги придружавано от когномена *Сципион* (*Scipio*), получава втори когномен, *Назика* (*Nasica*, букв. „остронос”), който се използва и от неговите потомци. Поради тази причина нуждата от трети когномен става наложителна (например, *Публий Корне-*

лий *Сципион Назика Серпион (Publius Cornelius Scipio Nasica Serapio)*, консул през 138 г. пр. н. е.) (Джонсън 1903, 1932; Фьодорова 1982: 89).

Някои лица притежават и по две родови имена. Това се получава, когато римски гражданин е осиновен от представител на друг род. След осиновяването той използва като родово името на рода на своя осиновител, а старото след прибавянето на суфикс *-anus* изпълнява ролята на втори когномен (например, *Гай Октавий (Gaius Octavius)*, по-известен като император *Август (Augustus)*, получава името *Гай Юлий Цезар Октавиан (Gaius Iulius Caesar Octavianus)*, след като е осиновен от *Гай Юлий Цезар (Gaius Iulius Caesar)*) (Джонсън 1903, 1932; Смит 1875: 801; Фьодорова 1982: 89).

Невинаги осиновеният желае да показва връзката си с рода, от който по начало произхожда. Например, вече като възрастен, император *Август (Augustus)* не използва когномена *Октавиан (Octavianus)*, защото *Октавиевият род (gens Octavia)* не е така уважаван както *Юлиевия (gens Iulia)* (RNC).

Понякога когноменът на родния баща се добавя като втори когномен, без да претърпява допълнителна деривация (например, *Квинт Сервилий Цепион Брут (Q. Servilius Caepio Brutus)*). Това се отнася за случаите, когато прякорът е много известен и е притежание на уважаван гражданин (Смит 1875: 801).

Ако са осиновени двама братя, осиновителят има правото да им определи преномен по негов избор, а не е задължен да им предаде своя собствен. Това се прави с цел да се дадат различни имена на двамата братя и да могат да бъдат отличавани един от друг. Например, когато *Август (Augustus)* осиновява двамата синове на *Агрпа (Agrippa)*, той дава на единия преномена *Гай (Caius/Gaius)*, а на другия *Луций (Lucius)* (ibidem: 801).

Не е разрешено използването на чуждо родово име или когномен. Който бъде уличен в подобно деяние, бива съден за измама (ibidem: 801).

Промяната на името също не е разрешена (ibidem: 803).

Пример за пълното име на римски гражданин според тричленната именна система е *Marcus Aurelius Lucii f. Quinti n. tribu Galeria Antonius Felix, domo Caesaraugusta*, където *Marcus* е преномен, *Aurelius* е родово име, т. е. принадлежи към *gens Aurelia, Lucii f(i)lius* (син на *Луций*), *Quinti n(epos)* (внук на *Квинт*), *tribu Galeria* (триба от Галерия (област в

дн. Испания), *Antonius* е когномен, използван за именуване на семейство в рамките на рода, *Felix* е агномен, *domo Caesaraugusta* (дн. Сарагоса, Испания) оказва местожителството на римския гражданин.

Към римския гражданин човек може да се обърне с неговия преномен и родово име, само с родово име, само с когномен, родово име и когномен с преномен и когномен. Използваната комбинация зависи от начините на именуване на другите римски граждани, притежаващи същото пълно име. По време на Републиката родовото име е било отличителната черта на римлянина, а по време на Империята тази роля е изпълнявана от когномена.

Тенденцията да се изпуска един или повече елементи от името предизвиква много затруднения за съвременните изследователи, защото чести са случаите, когато имената на отделните хора се различават едно от друго по само един елемент (RNC).

Интересна особеност е, че в Древен Рим името на човек не е константна величина, а се изменя при промяна в социалния статус на притежателя му. Пример за това е „еволюцията“ при името на император *Август (Augustus)*. Той е роден през 63 г. пр. н. е. като *C. OCTAVIVS. C. F. (Gaius Octavius Gaii filius, Гай от Октавиевия род, син на Гай)*. През 44 г. пр. н. е. *Юлий Цезар (Iulius Caesar)* умира и в завещанието му пише, че по своя воля осиновява *Гай Октавий (Gaius Octavius)*, чието име се променя на *C. IVLIVS. C. F. CAESAR. OCTAVIANVS (Gaius Iulius Gaii filius Caesar Octavianus, Гай Цезар от Юлиевия род, син на Гай, произхождащ от Октавиевия род)*. През 42 г. пр. н. е. *Юлий Цезар (Iulius Caesar)* е обожествен, което предизвиква отново промяна в името на неговия осиновен син, и то става *C. IVLIVS. DIVI. F. CAESAR. OCTAVIANVS (Gaius Iulius Divi filius Caesar Octavianus, Гай Цезар от Юлиевия род, син на Божественя, произхождащ от Октавиевия род)*. 31 г. пр. н. е. е годината, когато армията го възкачва на императорския престол, а името му отново се променя на *IMP. C. IVLIVS. DIVI. F. CAESAR. OCTAVIANVS (Imperator Gaius Iulius Divi filius Caesar Octavianus, император Гай Цезар от Юлиевия род, син на Божественя, произхождащ от Октавиевия род)*. Последният вариант е от 27 г. пр. н. е., когато Сенатът му дава титлата *Август (Augustus)* и то придобива следния вид *IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS (Imperator Caesar Divi filius Augustus, император Цезар Август, син на Божественя)*, което става и официалната му императорска титла (ibidem).

По време на късния императорски период и по-точно през 3. — 5. в. от н. е. латинската антропонимна система претърпява радикални промени. Фамилното име, което понякога е двойно или се състои дори от повече от два отделни антропонима, става основно използвано в процеса на комуникация. Доразвива се ролята на прякорите. От тричленна именната система става многочленна, но в действителност се употребяват само едно или две от тези имена, които се характеризират със своята индивидуалност и не се онаследяват (Фелекан 2010а: 73; Фьодорова 1982: 95). Предпоставка за това може да се търси в традицията първият син да наследява пълното име на своя баща и необходимостта от появата и добавянето на нови елементи към името, изпълняващи отличителна функция. Пълното име на римския гражданин се е използвало много рядко — само в официални писмени документи. В съчиненията на римските историци е отбелязано, че при обръщение към даден римлянин се използва или само родовото му име, или само неговият когномен (Фьодорова 1982: 96).

Първият, който прокара идеята за съкращаването на официалното име, е император *Август* (*Augustus*). След осиновяването му от *Гай Юлий Цезар* (*Gaius Iulius Caesar*) името на бъдещия император е *Гай Юлий Цезар Октавиан* (*Gaius Iulius Caesar Octavianus*). От надпис от 40 г. пр. н. е. става ясно, че той именува себе си просто като *Император Цезар* (*Imperator Caesar*). Така той практически изключва родовите си имена, а на думата „*император*” придава ново значение като на лично име. Причината за това негово действие вероятно се корени във факта, че престижът на неговото първоначално родово име в никакъв случай не може да се сравнява с този на патрицианския род, към който се присъединява. През 27 г. пр. н. е. неговото официално име чрез постановление на сената става император *Август* (*Augustus*) (ibidem).

Дъщерята на император *Август* (*Augustus*), *Юлия* (*Iulia*), е омъжена за *Марк Випсаний Агрпна* (*Marcus Vipsanius Agrippa*), велик пълководец и личен приятел на императора. Но неговият род също не бил сред знатните и в надписите зетят на *Август* (*Augustus*) е изписван само като *Марк Агрпна* (*Marcus Agrippa*). Нещо повече, името *Випсаний* (*Vipsanius*) не е предадено на нито едно от петте на *Марк Агрпна* (*Marcus Agrippa*) и *Юлия* (*Iulia*). Голямата дъщеря вместо да бъде наречена *Випсания Майора/Старша* (*Vipsania Maiora*), както повеля-

ва древната традиция, а е именувана по родовото име на майка си, *Юлия* (*Iulia*), а по-малката — по когномена на баща си — *Агрпина* (*Agrippina*). Името *Випсаний* (*Vipsanius*) е използвано само за дъщерята на *Агрпна* (*Agrippa*) от предходния му брак (Фьодорова 1982: 96).

Император *Август* (*Augustus*) няма наследници от мъжки пол и поради тази причина осиновява синовете на дъщеря си *Юлия* (*Iulia*) от *Агрпна* (*Agrippa*). Според традицията те са длъжни да запазят бащиното си родово име под формата на когномен с добавен суфикс, т. е. *Випсаний* (*Vipsanius*). Но от надписите става ясно, че техните имена са *Гай Цезар* (*Gaius Caesar*) и *Луций Цезар* (*Lucius Caesar*). След тяхната ранна смърт Август осиновява сина на съпругата си *Ливия Друзила* (*Livia Drusilla*) от предходния ѝ брак и третия син на *Юлия* (*Iulia*) и *Агрпна* (*Agrippa*) (Фьодорова 1982: 96).

Първият съпруг на *Ливия Друзила* (*Livia Drusilla*) е *Тиберий Клавдий Нерон* (*Tiberius Claudius Nero*), от когото има двама сина. По-големият получава трите имена на родния си баща, а по-малкият първо е наречен *Децим* (*Decimus*), а след това *Нерон* (*Nero*) (Фьодорова 1982: 96–97), т. е. първоначалното му име е *Децим Клавдий Нерон* (*Decimus Claudius Nero*), което се трансформира в *Нерон Клавдий Друз* (*Nero Claudius Drusus*) (ibidem: 97).

Пълното име на третия син на *Юлия* (*Iulia*) и *Агрпна* (*Agrippa*), който е роден след смъртта на баща си, трябва да бъде *Марк Випсаний Агрпна Постум* (*Marcus Vipsanius Agrippa Postum*), но се срещат само следните два варианта — *Агрпна* (*Agrippa*) и *Марк Агрпна* (*Marcus Agrippa*) (у *Светоний* (*Suetonius*)) и *Агрпна Постум* (*Agrippa Postum*) (у *Тацит* (*Tacitus*)) (ibidem).

След осиновяването им техните официални имена са *Тиберий Юлий Цезар* (*Tiberius Iulius Caesar*) и *Агрпна Юлий Цезар* (*Agrippa Iulius Caesar*). Видно е, че те приемат родовото име *Юлий* (*Iulius*) без всякаква трансформация, а когноменът *Агрпна* (*Agrippa*) изпълнява ролята на преномен (ibidem: 97).

По същото време отново по идея на *Август* (*Augustus*), *Тиберий* (*Tiberius*) осиновява племенника си, сина на по-малкия си брат, *Нерон Клавдий Друз* (*Nero Claudius Drusus*), който бива преименуван на *Германик Юлий Цезар* (*Germanicus Iulius Caesar*) (по-известен като *Германик* (*Germanicus*)), където преноменът *Германик* (*Germanicus*) е изведен от когномен. Родният син на *Тиберий* (*Tiberius*) пък е преименуван на

Друз Юлий Цезар (Drusus Iulius Caesar) (по-известен като *Друз Младш (Drusus Minor)*), чийто преномен, *Друз (Drusus)*, е образуван от когномена на дядо му *Нерон Клавдий Друз (Nero Claudius Drusus)* (ibidem).

От изложените по-горе примери може да се стигне до извода, че са налице две тенденции: преход на когномен в преномен (*Нерон (Nero)*, *Друз (Drusus)*, *Агрипа (Agrippa)*) и промяна при употребата на родово име и когномен при осиновяване така, че да се съхрани първоначалното родово име (*Юлий (Iulius)*, *Октавиан (Octavianus)*, *Випсаниан (Vipsanianus)*, *Клавдиан (Claudianus)*) (ibidem).

Очевидно *Август (Augustus)* не иска да подчертава родството си с *Випсаниевия (gens Vipsania)* и връзката си с *Октавиевия род (gens Octavia)* и поради тази причина при първите две адоптации родови имена изцяло липсват. По време на вторите две адоптации явно е вече бил укрепил властта си и отново въвежда родовите имена, използвайки антропонима/ патронима *Юлий (Iulius)*, но без когномените *Клавдиан (Claudianus)* и *Випсаниан (Vipsanianus)*, защото името *Випсаниан (Vipsanianus)* не може да стои редом с това на знаменитите и древни *Клавдии (Claudii)* (ibidem).

Император *Август (Augustus)* въвежда и дава свобода за произволното изменение на имената и неспазване на правилата, отнасящи се до тричленната система в Древен Рим (ibidem: 98).

С убийството на *Калигула (Caligulla)* свършва управлението на династията на *Юлиите (gens Iulia)*. На престола се възкачват представителите на *Клавдиевия род (gens Claudia)*. За разлика от първите те запазват родовото си име при изписването в надписите. Първият император от новата династия е *Тиберий Клавдий Друз Германик (Tiberius Claudius Drusus Germanicus)*, внук на *Ливия Друзила (Livia Drusilla)*, жената на император *Август (Augustus)*, и по-малък син на *Друз Старш (Drusus Maior)*. След възкачването си на престола той приема името *Тиберий Клавдий Август Германик (Tiberius Claudius Augustus Germanicus)*, по-известен като император *Клавдий (Claudius)* (ibidem).

Жените от *Юлиевия род (gens Iulia)* се именуваха по различен начин от представителките на *Клавдиевия род (gens Claudia)*. Всички представителки от първия род използвали родовото си име, но името *Юлия (Iulia)* носят на практика само дъщерята и внучката на император *Август (Augustus)*. При трите дъщери на *Германик (Germanicus)* също се използва името *Юлия (Iulia)*, но към него е добавен когно-

мен, с който те са различавани една от друга и който е използван при обръщение към тях — *Юлия Агрипина (Iulia Agrippina)* (по когномена на майка си *Агрипина Старша (Agrippina Maior)*), *Юлия Друзила (Iulia Drusilla)* (по когномена на прабаба си *Ливия Друзила (Livia Drusilla)*) и *Юлия Ливила (Iulia Livilla)* (по родовото име на прабаба си *Ливия Друзила (Livia Drusilla)*), т. е. *Агрипина (Agrippina)*, *Друзила (Drusilla)* и *Ливила (Livilla)* (ibidem: 98).

При представителките на *Клавдиевия род (gens Claudia)* със същата цел се използва не когноменът, а родовото име. Дъщерите на император *Клавдий (Claudius)* се казват *Клавдия (Claudia)*, *Антония (Antonia)* (по името на баба ѝ *Антония Младша (Antonia Maiora)*) и *Октавия (Octavia)* (по името на прадядо ѝ *Август (Augustus)*). Така официалното име на *Октавия (Octavia)*, съпругата на император *Нерон (Nero)*, е *Клавдия Октавия (Claudia Octavia)*. Това е първият засвидетелстван случай на римлянка с две родови имена (ibidem: 99).

Ливия Друзила (Livia Drusilla), съпругата на император *Август (Augustus)*, е официално приета от *Юлиевия род (gens Iulia)* след неговата смърт, получава званието *Августа (Augusta)* и започва да се именува *Юлия Августа (Iulia Augusta)* (ibidem).

Император *Август (Augustus)* е и първият, който започва да използва титлата „император“ като собствено име, давайки го именно в качеството му на преномен на осиновените от него *Тиберий (Tiberius)* и *Друз (Drusus)* (ibidem). След встъпването във власт на *Тиберий (Tiberius)* подобен тип употреба на наименованието на титлата като собствено име е колеблива (ibidem: 100).

Древните традиции престават да бъдат спазвани. Това е валидно най-вече за провинциите. От 2 в. от н. е. става модерно римският гражданин да притежава колкото се може повече имена. През 4–5 в. от н. е. преноменът и родовото име почти излизат от употреба (ibidem: 101).

Резултатът от тези действия е настъпването на пълно объркване в римската антропонимна система. Някои преномени излизат от употреба, като в един по-късен етап отново започват да се използват, но този път в качеството им на родови имена, напр. *Луций Сергий Камалина (Lucius Sergius Catalina)*, където антропонимът *Сергий (Sergius)* се прилага като родово име, а в миналото е употребяван като преномен. До допълнително объркване води и процедурата при именуване в

случай на осиновяване и преминаването на представител на един род в друг. Осиновеният запазва вече не само родовото си име, но също и бащиния или майчиния си когномен (Джонсън 1903, 1932).

Най-голям хаос настъпва след управлението на *Каракала* (*Caracalla*), когато всеки, без значение от неговия етнически произход, може да се нарича с всякакви имена — древни или новосъздадени. Нещо повече — може да ги сменя, когато пожелае, ако не ги харесва. Това води до изчезването на най-древните антропоними и именната система на римляните (Смит 1875: 801).

По-особен пласт от римската личноименна система представляват имената на императорите.

Произведенията на гръцките и римските историци са само част от източниците, които ни дават сведения за римските императори. Друга важна информация се съдържа в самите императорски титли. Те се появяват върху монети и в надписи и от тях може да се съди за хронологията на царуването. Могат също да ни помогнат при датирането на военни кампании и други исторически събития, като посочват императорската година на дадено събитие или почетна титла.

Основните елементи и значението на императорските титли са представени в следващите редове.

Типичната императорска титла — в случая на император *Траян* (*Traianus*) — има следната форма: *Imperator Caesar Divi Nervae Filii Nerva Traianus Optimus Augustus Germanicus Dacicus Parthicus, Pontifex Maximus, Tribuniciae potestatis XXI, Imperator XIII, Consul VI, Pater Patriae/ Император Цезар, син на император Траян Оптимус Август Германик Дацик Партик, понтифекс максимус (върховен жрец), двадесет и един пъти трибун, тринадесет пъти император, шест пъти консул, баща на родината.*

Редът на отделните елементи може да се променя при всеки император, а дори и в различните надписи за един и същ владетел.

Думата „император“ (*Imperator*), с която започват повечето титли, означава военачалник. Това е традиционното почетно звание, давано на римския пълководец от неговите войници след победа. *Август* (*Augustus*) е първият, който го използва като постоянна част от името си, за да подчертае своята уникална и несравнима военна власт.

Цезар (*Caesar*) произхожда от фамилното име на *Гай Юлий Цезар* (*Gaius Iulius Caesar*), прието от *Август* (*Augustus*) при неговото оси-

новяване. След това е прехвърлено пак чрез осиновяване на *Тиберий* (*Tiberius*) и *Калигула* (*Caligula*), а следващите императори го приемат или при възкачването си на престола, или при обявяването им за наследници. Така семейното име, означаващо роднинска връзка с *Цезар* (*Caesar*), се превръща в белег на обществено положение. *Диоклециан* (*Diocletianus*) изхожда от съществуващата практика, когато създава тетрархия от двамата старши императори (*Август*) и двама младши императори (*Цезари*).

Формулата *Divi Nervae Filius* (син на обожествения *Нерва*) е използвана от неколцина императори, за да се изтъкне техният произход (понякога чрез осиновяване, друг път само чрез благочестиви твърдения) от предишен император, най-често техен близък предшественик, споменът за когото е особено уважаван. Това често съдържа и политически елементи: така например през 195 г. *Септимий Север* (*Septimius Severus*) възприема титлата „син на обожествения *Марк*“, за да обяви и укрепи претенциите си за власт, макар че изобщо не е бил (и не би могъл да бъде) осиновен от *Марк Аврелий* (*Marcus Aurelius*), починал 15 години по-рано.

Личното име в горния пример е *Nerva Traianus*, тоест *император Траян* (*Traianus*); *Optimus* (букв. „най-добър“) е допълнително почетно звание, характерно за този император, който е високоценен от Сената.

Титлата *Augustus* обикновено идва непосредствено след личното име. Тя е присъдена от сената на *Август* (*Augustus*) през 27 г. пр. н. е. като част от конституционните споразумения след победата му при *Акций*. Именно тя, а не *Imperator*, е римският еквивалент на употребяваната днес дума „император“ — *Август* (*Augustus*) е императорът на Рим, т. е. едноличният владетел, монархът.

След *Augustus* идват „победните титли“, свързани с конкретни военни успехи на императора или на неговите пълководци. Обичаят възниква по времето на *Домициан* (*Domitianus*), който приема титлата на *Germanicus* след войната в Германия през 83 г. Възприет е усърдно от следващи императори като *Диоклециан* (*Diocletianus*), който има в официалния си списък цели 17 победни титли, и *Галерий* (*Galerius*) — стигнал почти до 30.

Титлата *Pontifex Maximus*, тоест върховен жрец, е приета от *Август* (*Augustus*) през 13 г. пр. н. е. и бива приемана (заедно със самата

длъжност) от всички следващи императори при възкачването им на престола. Нейната употреба продължава дори при първите императори-християни и е изоставена едва от *Грациан (Gratianus)* през 383 г.

Tribuniciae potestatis се отнася до властта на трибун, която всеки император получава при своето възкачване и която се подновява всяка година — или на точната годишнина, или на 10 декември, какъвто е обичаят от времето на *Траян (Traianus)*. Властта на трибун осигурява на императора имунитет срещу съдебно преследване, правото да предлага закони и да налага вето върху закони, избори и действия на други магистрати. Тъй като се подновява всяка година, числото след тази титла в надпис или върху монета е свързано с конкретен период от 12 месеца. В горния пример император *Траян (Traianus)* е подновил властта си на трибун за двацет и първи път на 10 декември 116 г., т. е. осем месеца преди смъртта си.

Думата *Imperator* се появява за втори път към края на императорските титли, където е придружена от число. То се отнася до тържествените приветствия от армията по повод конкретни победи през управлението. Често е трудно да бъдат точно датирани. *Траян (Traianus)* е приветстван като *Imperator* общо 13 пъти (веднъж при възкачването си на престола, шест пъти по време на войните с даките и още шест пъти през войните с партите).

Consul (консул) е титлата на двамата върховни магистрати, избирани ежегодно в Римската република. По време на императорите те запазват известен престиж и някои официални длъжности, но нямат реална власт и службата често е давана от императорите като награда за техните поддръжници. Периодите, за които императорите решават лично да поемат консулството, силно се различават при отделните владетели. Повечето поемат службата в годината след възкачването си, но впоследствие някои не проявяват интерес към нея и се отказват, докато *Домициан (Domitianus)* е бил консул през 10 от своите 15 години като император. *Траян (Traianus)* става консул за пръв път през 91 г. още преди своето възкачване и още пет пъти след това.

Pater Patriae (букв. „баща на родината“) е важна почетна титла, дадена първоначално от сената на видния държавник *Цицерон (Cicero)* през 63 г. пр. н. е., а по-късно — на *Юлий Цезар (Julius Caesar)*. Носена е от *Август (Augustus)* и повечето следващи императори, а след царуването на *Пертинакс (Pertinax)* става традиционна при възкачване на

престола. Дотогава е присъждана едва след няколко години царуване и прекаралите кратко време на престола императори като *Галба (Galba)*, *Отон (Otho)* и *Вителлий (Vitellius)* изобщо не са я получили (Скар 2008: 13).

Представяме списък на триумфалните титли на римските императори: *Caligula* (37–41 г. от н. е.) *Germanicus* (придобрита по рождение); *Claudius* (41–54 г. от н. е.) *Germanicus* (придобрита по рождение), *Britannicus* (придобрита през 44 г. от н. е.); *Vitellius* (69 г. от н. е.) *Germanicus* (придобрита през 69 г. от н. е.); *Domitianus* (81–96 г. от н. е.) *Germanicus* (придобрита в края на 83 г. от н. е.); *Nerva* (96–98 г. от н. е.) *Germanicus* (придобрита през октомври 97 г. от н. е.); *Traianus* (98–117 г. от н. е.) *Germanicus* (придобрита през октомври 97 г. от н. е.), *Dacicus* (придобрита през 102 г. от н. е.), *Parthicus Optimus* (придобити през 114 г. от н. е.); *Marcus Aurelius* (161–180 г. от н. е.) *Armeniacus* (придобрита през 164 г. от н. е.), *Medicus* и *Patthicus Maximus* (придобити през 166 г. от н. е.), *Germanicus* (придобрита през 172 г. от н. е.), *Sarmaticus* (придобрита през 175 г. от н. е.); *Lucius Verus* (161–169 г. от н. е.) *Armeniacus* (придобрита през 164 г. от н. е.), *Parthicus Maximus* (придобрита през 165 г. от н. е.), *Medicus* (придобрита през 166 г. от н. е.); *Commodus* (177–192 г. от н. е.) *Germanicus* (придобрита на 15. октомври 172 г. от н. е.), *Sarmaticus* (придобрита през пролетта на 175 г. от н. е.), *Germanicus Maximus* (придобрита в средата на 182 г. от н. е.), *Britannicus* (придобрита в края на 184 г. от н. е.); *Septimius Severus* (193–211 г. от н. е.) *Arabicus* и *Adiabenicus* (придобити през 195 г. от н. е.), *Parthicus Maximus* (придобрита през 198 г. от н. е.), *Britannicus Maximus* (придобрита през 209 или 210 г. от н. е.); *Caracalla* (198–217 г. от н. е.) *Britannicus Maximus* (придобрита през 209 или 210 г. от н. е.), *Germanicus Maximus* (придобрита през 213 г. от н. е.); *Maximinus Thrax* (235–238 г. от н. е.) *Germanicus Maximus* (придобрита през 235 г. от н. е.); *Claudius II* (268–270 г. от н. е.) *Gothicus Maximus* (придобрита през 269 г. от н. е.); *Aurelianus* (270–275 г. от н. е.) *Germanicus Maximus* (придобрита през 270 и 271 г. от н. е.), *Gothicus Maximus* (придобрита през 271 г. от н. е.), *Parthicus Maximus* (придобрита през 273 г. от н. е.); *Tacitus* (275–276 г. от н. е.) *Gothicus Maximus* (придобрита през 276 г. от н. е.); *Probus* (276–282 г. от н. е.) *Gothicus* (придобрита през 277 г. от н. е.), *Gothicus Maximus*, *Germanicus Maximus* и *Persicus Maximus* (придобити през 279 г. от н. е.); *Diocletianus* (284–305 г. от н. е.) *Germanicus Maximus* (придобрита през 285, два пъти

през 287, 288, 293 и 301 г. от н. е.) и *Sarmaticus Maximus* (придобрита през 285, 289, 294 и 300 г. от н. е.), *Persicus Maximus* (придобрита през 295 и 298 г. от н. е.), *Britannicus Maximus* и *Carpicus Maximus* (придобити през 297 г. от н. е.), *Armenicus Maximus*, *Medicus Maximus* и *Adiabenicus Maximus* (придобити през 298 г. от н. е.); *Maximianus* (286–305 г. от н. е. и 306–308 г. от н. е.); *Galerius Maximianus* (305–311 г. от н. е.) *Britannicus Maximus* (придобрита през 297 г. от н. е.) и *Carpicus Maximus* (придобрита през 297 и шест пъти през 308 г. от н. е.), *Germanicus Maximus* и *Sarmaticus Maximus* (придобити през 285 г. от н. е.); *Constantinus I* (307–337 г. от н. е.) *Germanicus Maximus* (придобрита през 307, 308, 314, 328 г. от н. е.), *Sarmaticus Maximus* (придобрита през 323 и 334 г. от н. е.), *Gothicus Maximus* (придобрита през 328 и 332 г. от н. е.), *Dacicus Maximus* (придобрита през 336 г. от н. е.); *Constans* (337–350 г. от н. е.) *Sarmaticus* (титла, придобрита два пъти, но не е ясна годината на триумфите му); *Iustinianus I* (527–565 г. от н. е.) *Alamannicus*, *Gothicus*, *Francicus*, *Anticus*, *Alanicus*, *Vandalicus* (придобити през 534 г. от н. е.) (RNC).

След смъртта си императорът получава титлата *divus* (букв. „божествен“). Императори, които са злоупотребили с властта си и поради тази причина са насилствено свалени от престола, биват лишени от обожествяване (Фьодорова 1982: 121).

Към императорските титли се добавят все повече компоненти. Следният пример е показателен: *Imp(erator) Caes(ar), divi M(arci) Antonini Pii Germ(anici), Sarm(atici) filius, divi Commodi frater, divi Antonini Pii nep(os), divi Hadriani pronep(os), divi Traiani Parthic(i) abnep(os), divi Nervae adnep(os), L(ucius) Septimius Severus Pius Pertinax Aug(ustus) Arabic(us), Adiab(enicus), Parthic(us) Max(imus), pont(ificus) max(imus), trib(unicia) pot(estate) IX, imp(erator) XI, co(n)s(ul) II, P(ater) P(atriciae), proco(n)s(ul), et imp(erator) Caes(ar), L(ucii) Septimii Severi Pii Pertinacis Aug(usti) Arabic(i), Adiab(enici), Parthic(i) Max(imi) fil(ius), divi M(arci) Antonini Pii Germ(anici), Sarm(atici) nep(os), divi Antonini Pii pronep(os), divi Hadriani abnep(os), divi Traiani Parthic(i) et divi Nervae adnep(os), M(arcus) Aurelius Antoninus Pius Felix Aug(ustus), trib(unicia) pot(estate) IV, proco(n)s(ul), arcus Caelemtanos, plurifarium vetustate conlapsos et corruptos, a solo sua pecunia restituerunt/ Император Цезар, син на божествения Марк Антонин Пий Германик, Сарматски, брат на божествения Комод, внук на божествения Атонин Пий, правнук на божествения Адриан, праправнук на божествения Траян Пертинакс, прапраправнук*

на божествения Нерва, Луций Септимий Север Пий Пертинакс Август Арабски, Адиабенски, Пертинакс Максимус, понтифекс максимус (върховен жрец), девет пъти народен трибун, единадесет пъти император, два пъти консул, баща на родината, проконсул, и император Цезар, син на Луций Септимий Север Пий Пертинакс Август Арабски, Адиабенски, Пертинакс Максимус, внук на божествения Марк Антонин Пий Германик, Сарматски, правнук на божествения Антонин Пий, праправнук на божествения Адриан, прапраправнук на божествения Траян Пертинакс и божествения Нерва, Марк Аврелий Антонин Пий Феликс Август, четири пъти народен трибун, проконсул, (които) възстановиха арката (водопровода) на хълма Целий, разрушена на много места от старост, възстанови по своя воля и със свои средства.

В надписа са описани титлите на император Септимий Север (Septimius Severus) и сина му Каракала (Caracalla) (Фьодорова 1982: 122–123).

Важно е да се подчертае, че римските имена не са показател за етнически произход на именуваните с тях, защото римски имена имат всички, които са със статут на римски гражданин.

През късната античност в римската антропонимна система започват да навлизат календарните имена, които се използват като кръщелни (Фелекан 2010: 73).

БИБЛИОГРАФИЯ

- Johnson, H. W. *The Private Life of the Romans*. Scott, Foresman and Company, 1903, 1932. (http://www.forumromanum.org/life/johnson_2.html (19.09.2011)).
- Подольская, Н. В. *Словарь русской ономастической терминологии*. Москва: „Наука“, 1988.
- Smith, W. *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*. London: John Murray, 1875, p. 800–803.
- Суперанская, А. В. *Общая теории имени собственного*. Москва: „Наука“, 1973.
- Felecan, O. *A Diachronic Excursion into the Anthroponymy of Eastern Romania*. “Philologia Jassyensia”, An. VI, Nr. 1 (11) 2010, pp. 57–80.
- Фьодорова, Е. В. *Императорите на Рим. Величие и упадък*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 1997.
- <http://www.imena.org/latin.html> (18.05.2010) (= IM).
- <http://www.novaroma.org> (20.04.2011) (=NR).
- http://en.wikipedia.org/wiki/Roman_naming_conventions (15.08.2014) (= RNC).
- http://www.vroma.org/~bmcmanus/roman_names.html (21.11.2011) (= VR).

АНОТАЦІЯ

Вступ. Безсумнівним є той факт, що майже всі сучасні європейські країни колись були частиною Римської імперії, саме тому ще за часів стародавнього минулого постає питання щодо поширення їх культури й впливу на сусідні народи і народності в різних провінціях. Ці впливи можна бачити у різних сферах буття людини — навіть у сфері ономастики. Більшість латинських імен стали надзвичайно часто вживаними впродовж століть через те, що вони були канонізовані Церквою. Саме тому можна спостерігати велику популярність вживання імен святих і мучеників у часи виникнення християнства, так само як і значну кількість онімів, які утворюють пласт римської системи власних назв, що увійшли до інших прикордонних антропонімів. Однак процес запозичення залишає їх значення у більшості випадків незрозумілим навіть сьогодні.

Методологія. Основними методами, що були використані, є загальнонаукові методи синтезу й аналізу: метод описання ономастичних даних і метод порівняльного аналізу.

Очікуваними результатами вбачаємо аналіз розповсюдження спорідненості появи й етимології латинських антропонімів, які широко використовуються в сучасному європейському ономастиконі.

Ключові слова: латинський, римське чоловіче ім'я, прізвище, прізвисько.

Стаття надійшла 22 грудня 2022 р.

УДК 8.60

DOI <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2022.25.275380>

ПРАДІД Юрїї

доктор філологічних наук,
професор, Львів, Україна,
тел.: + 7978–830–37–78
e-mail: ypradid1@gmail.com;
ORCID: 0000–0002–5842–9227

Yuriy F. PRADID

Doctor of Philological,
Professor, Ukraine, L'viv,
tel.: + 7978–830–37–78
e-mail: ypradid1@gmail.com;
ORCID: 0000–0002–5842–9227

**ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ
ПРІЗВИЩ, ПОХІДНИХ
ВІД ПРІЗВИЩА ЗОРЯ,
ТА ЇХ ТЕРИТОРІАЛЬНА
ПОШИРЕНІСТЬ**

**FEATURES
OF THE CREATION
OF SURNAMES
DERIVED FROM
THE SURNAME ZORYA
AND THEIR TERRITORIAL
DISTRIBUTION**

ABSTRACT

Introduction. The article emphasizes that the study of surnames in general and surname microsystems in particular is one of the urgent problems of modern Ukrainian onomastic science, which has important theoretical and practical significance not only for linguistics, but also for history, geography, ethnology.

The purpose. The purpose of the article is to investigate the place of the microsystem of surnames derived from the surname Zorya, to describe the methods of their creation, to distinguish the affixes with the help of which the surnames of this microsystem were formed, and their territorial distribution.

Materials and methods. In accordance with the purpose of the research, the descriptive method and its main techniques were used as the main one: inventory and systematization of language material in synchrony. The source of the actual material was the materials of the “Relatives” website, which records 876,000 surnames of residents of Ukraine, of which only 106 surnames are formed from the surname Zorya.

Results. As a result of the investigation, the peculiarities of the creation of surnames derived from the surname Zorya, as well as their prevalence in the territory of Ukraine, were established. It is noted that this microsystem, although relatively small, is quite diverse in terms of methods and means of creation.

Conclusions. Summarizing the above, we confirm that the most common surname of the studied microsystem is the surname Zorina (2,376 speakers), which

occupies 1,851 places in the general list of residents of Ukraine, and every third surname is represented by only one speaker.

The most common way of creating surnames derived from the surname Zorya is suffixation (53 surnames). The suffixes *-ov* (8 cases), *-enk-*, *-ev(-ev, -ev)*, *-k-* (5 cases each) are most often used to create new surnames. 31 surnames were formed in the inflectional way, among them 26 female surnames derived from male bases. Among the residents of Ukraine, there are 19 bearers of double surnames.

The problem of origin, peculiarities of creation and distribution in the territory of Ukraine of surnames derived from other names, rare and merged surnames and some other aspects need to be studied.

Key words: *Zorya; peculiarities of creation; suffix method; morpheme suffix; word-forming suffix; prevalence in Ukraine.*

ВСТУП

Дослідження прізвищ узагалі й прізвищевих мікросистем зокрема — одна з актуальних проблем сучасної української ономастичної науки, яка має важливе теоретичне і практичне значення не лише для мовознавства, але й для історії, географії, народознавства.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити місце мікросистеми прізвищ, похідних від прізвища *Зоря* в прізвищевій системі України, описати способи їх творення, вирізнити афікси, за допомогою яких утворилися прізвища цієї мікросистеми, їх територіальну поширеність.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) виокремити мікросистему прізвищ, похідних від прізвища *Зоря*; 2) проаналізувати особливості творення прізвищ від прізвища *Зоря*; 3) охарактеризувати їх територіальну поширеність в Україні.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до мети дослідження як основний було використано описовий метод і його основні прийоми: інвентаризація та систематизація мовного матеріалу в синхронії. Матеріалом для дослідження послужили прізвища, похідні від прізвища *Зоря*.

ЗДОБУТКИ

В результаті розвідки було встановлено, що українські мовознавці зробили вагомий внесок в опрацювання теоретичних і практичних проблем вивчення прізвищ, поширених на теренах України. Достатньо згадати монографії Ю. Редька, у якій описані загальні проблеми

дослідження прізвищ (Редько, 1966), М. Худаша, присвячену дослідженню історії української антропоніміки (Худаш, 1977), О. Кравченко — про прізвища Лубенщини (Коравченко, 2004), В. Горпинича та І. Корнієнко — про антропоніміку Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України (Горпинич & Корнієнко, 2012), А. Поповського — присвячену вивченню окремих мікросистем українських прізвищ (Поповський, 2020) та ін. Заслужують на увагу ґрунтовні статті І. Варченка, В. Горпинича, у яких автори аналізують основні принципи дослідження сучасних українських прізвищ (Варченко, 1968; Горпинич, 2009), низка праць Ю. Прадіда — про патронімічні та матронімічні прізвища, утворені від українських варіантів християнських імен (Прадід, 2021, 2022a), особливості творення прізвищ від прізвища *Дід* (Прадід, 2022b), способи творення прізвищ мікросистем «Батько» і «Дід» (Прадід, 2022c, 2022d), типологію прізвищ мешканців с. Либохори Стрийського району на Львівщині (Прадід, 2022e), походження і творення прізвищ та імен однокласників (Прадід, 2022f) та ін.

Помітним є доробок українських учених у галузі лексикографічного опрацювання українських прізвищ узагалі (В. Демченко та І. Лопушинський, А. Зосимов, Ю. Редько та ін.) й окремих регіонів України зокрема (Г. Аркушин, В. Горпинич, Ю. Новикова та ін.).

Цінним довідковим виданням вкрай необхідним науковцям, аспірантам, студентам, усім, хто цікавиться проблемами ономастики узагалі й антропоніміки зокрема, є бібліографічний покажчик з української ономастики, укладений С. Вербичем, І. Єфименко, І. Желєзняк (Українська ономастика, 2013).

Дослідження походження і способів творення прізвищ, похідних від прізвища *Зоря* і поширених на теренах України, ґрунтовно не вивчалися в українському мовознавстві, про що красномовно свідчить навіть побіжний огляд наукових праць. Саме цій проблемі й присвячена пропонована розвідка, фактичний матеріал для якої зібраний на інтернетсайті «Рідні» (Рідні)¹.

¹ Як зазначають автори матеріалів для сайту, «інтерактивна карта поширення прізвищ на території нашої країни станом на 2011–2013 рр. Внаслідок війни відбулися внутрішні та зовнішні переселення понад 10 мільйонів громадян України. Ця карта залишиться незмінною, як знімок стану поширення прізвищ на довоєнний час, на основі тодішнього адміністративного поділу. А вже після перемоги створимо нову версію карти» (Карта поширення прізвищ України).

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження послужили праці українських мовознавців, у яких досліджуються прізвища мешканців України.

ОБГОВОРЕННЯ

Прізвище *Зоря*, носіями якого в Україні є 1 958 осіб, утворено безафіксальним способом від апелятива *зоря*. Найбільше носіїв цього прізвища проживає в Харківській області — 182, а найгустіший осередок цього прізвища — Золотоніський район що на Черкащині, де мешкає 100 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 2 339 місце в загальному списку мешканців України².

Прізвища, похідні від прізвища *Зоря*, утворені за допомогою словотворчих суфіксів³:

1) *-к-*:

а) *Зор-я* — *Зор-к-о*, носіями якого в Україні є 72 особи, із них 35 носіїв цього прізвища проживають на Чернігівщині, 16 — на Донеччині, 8 — у м. Києві, 5 — на Луганщині, 4 — у м. Ялті, 2 — у м. Конотопі що на Сумщині, по 1 — на Кіровоградщині та в м. Луцьку. Найгустіший осередок цього прізвища — Сновський район, що на Чернігівщині, де проживає 26 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 57 677 місце в загальному списку мешканців України⁴.

Від основи прізвища *Зорк-о* утворено ще п'ять прізвищ за допомогою таких словотворчих суфіксів:

— *-ін*: *Зорк-о* — *Зорк-ін*⁵, носіями якого в Україні є 112 осіб. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Харківщині — 35, а найгустіший осередок цього прізвища — Ясинуватський район, що на Донеччині, де мешкає 12 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 40 394 місце в загальному списку мешканців України⁶.

² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F>.

³ Слід розрізняти суфікс як морфему і словотворчий суфікс. Морфемний суфікс — це мінімальна значуща частина слова, словотворчий суфікс — значуща частина слова, яка служить для творення нових слів. Словотворчий суфікс в одному випадку може дорівнювати морфемному суфіксу, в іншому — поєднувати дві і більше мінімальні значущі частини слова (про морфемний і словотворчий суфікси див.: Український словотвір: Словник-довідник).

⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%BE>.

⁵ Прізвище *Зоркін* утворено від українського прізвища *Зорко* за допомогою російського словотворчого суфікса *-ін*, відповідником якого в українській мові є суфікс *-ин*. Прізвища такого типу з'явилися в Україні під впливом російської мови.

⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%BD>.

Від чоловічого прізвища *Зоркін* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоркін-а*⁷, носіями якого в Україні є 149 осіб. Найбільше носіїв цього прізвища проживає так само на Харківщині — 52, а найгустіший осередок цього прізвища — м. Чугуїв, що на Харківщині, де мешкає 7 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 31 405 місце в загальному списку мешканців України⁸;

— *-ов*: *Зорк-о* — *Зорк-ов*⁹, носіями якого в Україні є 16 осіб, із них 6 носіїв цього прізвища проживає на Донеччині, 5 — у м. Києві, 2 — у Криму, по 1 — на Луганщині та Хмельниччині, у м. Охтирці, що на Сумщині. За поширенням це прізвище займає 164 560 місце в загальному списку мешканців України¹⁰.

Від чоловічого прізвища *Зорков* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорков-а*, носіями якого в Україні є 23 особи, із них 6 носіїв цього прізвища проживають у Криму, по 5 — на Донеччині та в м. Києві, 2 — на Хмельниччині, по 1 — на Луганщині, Одещині та Чернігівщині, у м. Тернополі та Кривому Розі, що на Дніпропетровщині. За поширенням це прізвище займає 130 005 місце в загальному списку мешканців України¹¹;

— *-ин*: *Зорк-о* — *Зорк-ин*, носіями якого в Україні є 4 особи, із них 3 носії цього прізвища проживають на Донеччині, 1 — на Луганщині.

⁷ В українській мові усі жіночі прізвища, похідні від чоловічих прізвищ із суфіксом *-ін*, утворюються, як і в російській мові, флексійним способом (за допомогою флексії *-а*).

⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

⁹ Прізвище *Зорков* утворено від українського прізвища *Зорко* за допомогою російського словотворчого суфікса *-ов*. В українській мові відповідником російського словотворчого суфікса *-ов* виступає словотворчий суфікс *-ів*. Правда, з приводу походження прізвищ на *-ов*, *-ев(-ев)* є й інша думка. «Прізвища на *-ов* (Михайлов, Петров, Романов) та *-ев (-ев)* (Андреев) — це ті самі присвійні прикметники, що й Михайлів, Петрів, Романів, Андріїв, але в них збереглося етимологічне *-о-*, *-е-* також у формі називного відмінка. Зона поширення цих форм — уся українська територія, що входила до складу Російської імперії, а також Закарпаття. Причинами збереження *-о-*, *-е-* треба вважати, по-перше, традиційне вживання саме такої форми прізвищ з давніх-давен, по-друге, те, що метрики та особові документи виписувалися російською мовою. Тому немає підстав вважати прізвища на *-ов*, *-ев(-ев)* виключно російськими. Це спільний тип прізвищ, поширений і серед інших слов'ян, наприклад, болгар та македонців» (Українські прізвища).

¹⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2>.

¹¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

За поширенням це прізвище займає 381 965 місце в загальному списку мешканців України¹².

Від чоловічого прізвища *Зоркин* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоркин-а*¹³, носіями якого в Україні є 6 осіб, із них 3 носії цього прізвища проживають на Луганщині, 2 — на Донеччині, 1 — у м. Одесі. За поширенням це прізвище займає 280 344 місце в загальному списку мешканців України¹⁴;

— *-енк-*: *Зорк-о* — *Зор(к/ч)-енк-о*, носіями якого в Україні є 78 осіб, із них 36 носіїв цього прізвища проживають на Донеччині, 6 — на Полтавщині, по 5 — на Одещині та в Криму, по 3 — на Хмельниччині та в м. Києві, по 2 — на Дніпропетровщині та Луганщині, 1 — на Львівщині. За поширенням це прізвище займає 280 341 місце в загальному списку мешканців України¹⁵;

Від основи прізвища *Зорченк-о* за допомогою суфікса *-ов* утворено прізвище *Зорченк-ов*, носієм якого є 1 особа, яка проживає в м. Маріуполі що на Донеччині. За поширенням це прізвище займає 775 160 місце в загальному списку мешканців України¹⁶;

Зор-я — *Зорк-а*, носіями якого в Україні є 85 осіб, із них 27 носіїв цього прізвища проживає на Чернігівщині, 21 — на Київщині, 13 — у м. Києві, 11 — на Івано-Франківщині, 9 — на Харківщині, по 1 — на Вінниччині та в м. Донецьку, Одесі, Чернівцях. Найгустіший осередок цього прізвища — Варвинський район, що на Чернігівщині, де проживає 10 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 50 822 місце в загальному списку мешканців України¹⁷;

— *-ен-*: *Зорк-о* — *Зор(к/ч)-ен-о*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка проживає в м. Харкові. За поширенням це прізвище займає 775 161 місце в загальному списку мешканців України¹⁸;

¹² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%B8%D0%BD>.

¹³ Жіноче прізвище *Зоркина* утворене за російським зразком, бо українські чоловічі та жіночі прізвища такого типу мають однакову форму.

¹⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%B0>.

¹⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE>.

¹⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2>.

¹⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%B0>.

¹⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BE>.

б) *Зор-я* — *Зорь-к-о*, носіями якого в Україні є 19 осіб, із них 9 носіїв цього прізвища проживають у м. Києві, 6 — на Київщині, по 2 — на Чернігівщині та в м. Харкові. За поширенням це прізвище займає 148 680 місце в загальному списку мешканців України¹⁹.

Від основи прізвища *Зорьк-о* утворено два прізвища за допомогою словотворчих суфіксів:

— *-ін*: *Зорьк-о* — *Зорьк-ін*, носіями якого в Україні є 47 осіб, із них 13 носіїв цього прізвища проживають на Донеччині, 8 — на Харківщині, 6 — на Луганщині, 5 — на Херсонщині, по 3 — у м. Запоріжжі та в Криму, по 2 — на Дніпропетровщині та в м. Кропивницькому, по 1 — на Сумщині, Хмельниччині, Чернігівщині, у м. Києві та Коломиї, що на Івано-Франківщині. За поширенням це прізвище займає 80 238 місце в загальному списку мешканців України²⁰.

Від прізвища *Зорькін* флексійним способом утворено прізвище *Зорькін-а*, носіями якого в Україні є 56 осіб, із них 12 носіїв цього прізвища проживають на Харківщині, 11 — на Донеччині, 8 — на Херсонщині, по 4 — на Сумщині, у м. Києві та в Криму, по 3 — на Луганщині та в м. Кропивницькому, по 2 — на Дніпропетровщині та в м. Запоріжжі, по 1 — на Київщині, Чернігівщині та у м. Коломиї, що на Івано-Франківщині. За поширенням це прізвище займає 80 238 місце в загальному списку мешканців України²¹;

— *-ин*: *Зорьк-о* — *Зорьк-ин*, носіями якого в Україні є 3 особи, із них 2 носії цього прізвища проживають у м. Донецьку, 1 — на Одещині. За поширенням це прізвище займає 382 249 місце в загальному списку мешканців України²².

Від прізвища *Зорькин* флексійним способом утворено прізвище *Зорькин-а*, носіями якого в Україні є 2 особи, одна з них проживає на Одещині, інша — у м. Херсоні. За поширенням це прізвище займає 500 089 місце в загальному списку мешканців України²³.

¹⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%BE>.

²⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%BD>.

²¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

²² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%BD>.

²³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%B0>.

Від прізвища *Зорьков*, носій якого відсутній серед мешканців України, флексійним способом утворено прізвище *Зорьков-а*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка мешкає в м. Дніпрі²⁴.

Від усіченої основи прізвища *Зорь-к-о* за допомогою суфікса *-ян* утворено прізвище *Зорь-ян*, носіями якого в Україні є 4 особи, із них 3 носії цього прізвища проживають у м. Одесі, 1 — у м. Дніпрі. За поширенням це прізвище займає 381 971 місце в загальному списку мешканців України²⁵;

в) *Зор-я* — *Зорь-к-а*, носіями якого в Україні є 92 особи, із них 20 носіїв цього прізвища проживає на Харківщині, 15 — на Чернігівщині, 11 — у м. Києві, 10 — у м. Дніпрі, 8 — у м. Миколаєві, по 7 — на Луганщині та в м. Вінниці, 6 — у Криму, по 4 — на Київщині та Полтавщині. Найгустіший осередок цього прізвища — Краснокутський район, що на Харківщині, де проживає 6 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 47 594 місце в загальному списку мешканців України²⁶;

2) *-ін-*: *Зор-я* — *Зор-ін*, носіями якого в Україні є 1 712 особи. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Донеччині — 282, а найгустіший осередок — Старобешівський район, що на Донеччині, де мешкає 42 носії цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 2 723 місце в загальному списку мешканців України²⁷.

Від чоловічого прізвища *Зорін* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорін-а*, носіями якого в Україні є 2 376 осіб. Найбільше носіїв цього прізвища проживає так само на Донеччині — 341, а найгустіший осередок — так само Старобешівський район, що на Донеччині, де мешкає 37 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 1 851 місце в загальному списку мешканців України²⁸.

Від прізвища *Зорін* утворено два прізвища за допомогою суфіксів:

— *-ов*: *Зорін* — *Зорін-ов*, носіями якого в Україні є 10 осіб, із них 6 носіїв цього прізвища проживають у Криму, 2 — на Одещині, по 1 —

²⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

²⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D1%8F%D0%BD>.

²⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%B0>.

²⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD>.

²⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

на Черкащині та в м. Донецьку. За поширенням це прізвище займає 216 920 місце в загальному списку мешканців України²⁹.

Від чоловічого прізвища *Зорінов* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорінов-а*, носіями якого в Україні є так само 10 осіб, із них 4 носії цього прізвища проживають у Криму, 3 — у м. Ізмаїлі, що на Одещині, по 1 — на Черкащині, у м. Донецьку та Мелітополі, що на Запоріжжі. За поширенням це прізвище займає 216 921 місце в загальному списку мешканців України³⁰;

— *-ець*: *Зорін* — *Зорін-ець*, носіями якого в Україні є 16 осіб, із них 8 носіїв цього прізвища проживають у м. Києві, 5 — на Чернігівщині, 2 — на Київщині, 1 — у м. Дніпрі. За поширенням це прізвище займає 216 920 місце в загальному списку мешканців України³¹;

— *-к-*: *Зорін* — *Зорін-к-о*, носіями якого в Україні є 6 осіб, які проживають у м. Чистяковому що на Донеччині. За поширенням це прізвище займає 280 342 місце в загальному списку мешканців України³²;

3) *-ян*: *Зор-я* — *Зор-ян*, носіями якого в Україні є 14 осіб, із них 6 носіїв цього прізвища проживають на Чернівецьчині, 4 — у м. Хмельницькому, по 1 — на Вінниччині, Одещині, Херсонщині та в м. Києві. За поширенням це прізвище займає 176 114 місце в загальному списку мешканців України³³;

Від прізвища *Зорян* утворено чотири прізвища за допомогою словотворчих суфіксів:

— *-ськ-*: *Зорян* — *Зорян-ськ-ий*, носіями якого в Україні є 42 особи, із них 35 носіїв цього прізвища проживають на Харківщині, 4 — на Луганщині, 2 — у м. Донецьку, 1 — у м. Хмельницькому. За поширенням це прізвище займає 86 501 місце в загальному списку мешканців України³⁴.

²⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B2>.

³⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

³¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C>.

³² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BE>.

³³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD>.

³⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9>.

Від основи чоловічого прізвища *Зорянськ-ий* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорянськ-а*, носіями якого в Україні є 62 особи, із них 43 носії цього прізвища проживають так само на Харківщині, 8 — на Донеччині, 7 — на Луганщині, 2 — на Тернопільщині, по 1 — на Львівщині та в м. Дніпрі. За поширенням це прізвище займає 65 232 місце в загальному списку мешканців України³⁵;

— *-ов*: *Зорян* — *Зорян-ов*, носіями якого в Україні є 5 осіб, із них 3 носії цього прізвища проживають у м. Запоріжжі, по 1 — на Дніпропетровщині та в м. Феодосії. За поширенням це прізвище займає 317 244 місце в загальному списку мешканців України³⁶.

Від чоловічого прізвища *Зорянов* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорянов-а*, носіями якого в Україні є так само 5 осіб. На Дніпропетровщині, у м. Києві, Запоріжжі, Одесі та Феодосії проживає по 1 носію цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 317 245 місце в загальному списку мешканців України³⁷;

— *-к-*: *Зорян* — *Зорян-к-о*, носіями якого в Україні є 6 осіб, із них 3 носії цього прізвища проживають на Миколаївщині, 2 — на Рівненщині, 1 на Запоріжжі. За поширенням це прізвище займає 280 345 місце в загальному списку мешканців України³⁸;

— *-ич*: *Зорян* — *Зорян-ич*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка проживає в м. Нікополі, що на Дніпропетровщині. За поширенням це прізвище займає 775 171 місце в загальному списку мешканців України³⁹.

4) *-ич*: *Зор-я* — *Зор-ич*⁴⁰, носіями якого в Україні є 68 осіб, із них 18 носіїв цього прізвища проживає на Харківщині, 11 — на Дніпропетровщині, 9 — на Донеччині, 8 — у м. Києві, 5 — у м. Миколаєві,

³⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0>.

³⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2>.

³⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

³⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%BA%D0%BE>.

³⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%87>.

⁴⁰ Прізвище *Зоріч* утворено від прізвища *Зоря* за допомогою російського словотворчого суфікса *-ич*, відповідником якого в українській мові є суфікс *-ич*. Прізвища такого типу з'явилися в Україні під впливом російської мови.

по 4 — на Київщині, Луганщині та в м. Одесі, по 1 — на Запоріжжі, Кіровоградщині та Херсонщині. Найгустіший осередок цього прізвища — Олександрівський район, що на Донеччині, де мешкає 3 носії цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 60 650 місце в загальному списку мешканців України⁴¹.

Від прізвища *Зоріч* утворено два прізвища за допомогою словотворчих суфіксів:

— *-ев(-ев)*: *Зоріч* — *Зоріч-ев*, носіями якого в Україні є 27 осіб, із них 7 носіїв цього прізвища проживають на Луганщині, 5 — у Криму, по 4 — на Одещині та в м. Бердичеві що на Житомирщині, 3 — у м. Дніпрі, по 1 — у м. Львові, Харкові, Чернігові та Миргороді що на Полтавщині. За поширенням це прізвище займає 116 793 місце в загальному списку мешканців України⁴²; *Зоріч* — *Зоріч-ев*, носіями якого в Україні є 3 особи, із них 2 носії цього прізвища проживають на у Криму, 1 — на Луганщині. За поширенням це прізвище займає 382 236 місце в загальному списку мешканців України⁴³.

Від прізвища *Зорічев* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорічев-а*, носіями якого є 28 осіб, із них 10 носіїв цього прізвища проживають на Луганщині, 4 — на Одещині, по 3 — на Житомирщині та в Криму, по 2 — у м. Дніпрі та Миргороді, що на Полтавщині, по 1 — у м. Львові, Харкові та Чернігові. За поширенням це прізвище займає 115 589 місце в загальному списку мешканців України⁴⁴.

Від прізвища *Зорічев* так само флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорічев-а*, носієм якого є 1 особа, яка проживає в м. Ровеньках що на Луганщині. За поширенням це прізвище займає 775 144 місце в загальному списку мешканців України⁴⁵.

— *-енк-*: *Зоріч* — *Зоріч-енк-о*, носіями якого в Україні є 3 особи, які проживають у м. Макіївці, що на Луганщині. За поширенням

⁴¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87>.

⁴² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%B2>. <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%B2>.

⁴³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D1%94%D0%B2>.

⁴⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0>.

⁴⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D1%94%D0%B2%D0%B0>.

це прізвище займає 382 242 місце в загальному списку мешканців України⁴⁶;

5) *-енк-(-енк-)*: *Зор-я* — *Зор-енк-о*, носіями якого в Україні є 902 особи. Найбільше носіїв цього прізвища проживає в м. Києві — 117, а найгустіший осередок — Володарський район, що на Київщині, де мешкає 58 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 5 480 місце в загальному списку мешканців України⁴⁷.

Від основи прізвища *Зоренк-о* за допомогою суфікса *-ов* утворено прізвище *Зоренк-ов*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка мешкає в м. Чистяковому що на Донеччині. За поширенням це прізвище займає 775 116 місце в загальному списку мешканців України⁴⁸.

Від чоловічого прізвища *Зоренков* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоренков-а*, носієм якого в Україні є так само 1 особа, яка також мешкає в м. Чистяковому, що на Донеччині. За поширенням це прізвище займає 775 117 місце в загальному списку мешканців України⁴⁹.

Від усіченої основи прізвища *Зорен-к-о* за допомогою суфікса *-ок* утворено прізвище *Зорен-ок*, носіями якого в Україні є 4 особи, із них 3 носії цього прізвища яка проживають на Черкащині, 1 — у м. Кременчуці, що на Полтавщині. За поширенням це прізвище займає 381 962 місце в загальному списку мешканців України⁵⁰.

До цієї мікрогрупи належить і зросійщене прізвище *Зор-енк-о⁵¹*, носіями якого в Україні є 2 особи, одна з них проживає на Одещині, інша — у м. Сімферополі. За поширенням це прізвище займає 500 079 місце в загальному списку мешканців України⁵²;

⁴⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE>.

⁴⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE>.

⁴⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2>.

⁴⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

⁵⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BA>.

⁵¹ Прізвище *Зоренко* утворено від прізвища *Зоря* за допомогою російського словотворчого суфікса *-енк-*, відповідником якого в українській мові є суфікс *-енк-*. Прізвища такого типу з'явилися в Україні під впливом російської мови.

⁵² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE>.

б) *-ин-*:

а) *Зор-я* — *Зор-ин*, носіями якого в Україні є 76 осіб, із них 25 носіїв цього прізвища проживає в Криму, 9 — на Луганщині, 8 — на Дніпропетровщині, 7 — на Запоріжжі, 6 — на Донеччині, по 4 — на Житомирщині та в м. Харкові, 3 — на Чернівеччині, 2 — у м. Миколаєві, по 1 — на Одещині та Чернігівщині, у м. Вінниці, Кропивницькому, Херсоні, Кременчуці, що на Полтавщині, Шостці, що на Сумщині. Найгустіший осередок цього прізвища — Лутугинський район, що на Луганщині, де проживає 6 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 55 767 місце в загальному списку мешканців України⁵³.

Від прізвища *Зорин* утворено два прізвища за допомогою таких словотворчих суфіксів:

— *-ськ*: *Зор-я* — *Зорин-ськ-ий*, носіями якого в Україні є 4 особи, із них 3 носії цього прізвища проживають у м. Одесі, 1 — у м. Запоріжжі. За поширенням це прізвище займає 381 964 місце в загальному списку мешканців України⁵⁴.

Від чоловічого прізвища *Зоринськ-ий* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоринськ-а*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка мешкає в м. Запоріжжі. За поширенням це прізвище займає 775 123 місце в загальному списку мешканців України⁵⁵;

— *-ець*: *Зор-я* — *Зорин-ець*, носіями якого в Україні є 8 осіб, із них 6 носіїв цього прізвища проживають на Чернігівщині, 2 — у м. Києві. За поширенням це прізвище займає 241 470 місце в загальному списку мешканців України⁵⁶;

б) *Зор-я* — *Зор-ин-а⁵⁷*, носіями якого в Україні є 104 особи. Найбільше носіїв цього прізвища проживає в Донеччині — 17, а найгустіший осередок — Лутугинський район, що на Луганщині, де мешкає

⁵³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD>.

⁵⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9>.

⁵⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0>.

⁵⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C>.

⁵⁷ Не слід плутати з російським жіночим прізвищем *Зорина*, утвореним від російського чоловічого прізвища *Зорин*.

б носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 42 871 місце в загальному списку мешканців України⁵⁸;

7) *-ев(-ев-, -єєв-)*:

а) *Зор-я* — *Зор-єєв*⁵⁹, носіями якого в Україні є 7 осіб, із них 3 носії цього прізвища проживають у м. Шостці що на Сумщині, по 1 — у м. Києві, Дніпрі, Хмельницькому та Севастополі. За поширенням це прізвище займає 270 143 місце в загальному списку мешканців України⁶⁰.

Від чоловічого прізвища *Зорєв* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорєв-а*⁶¹, носіями якого в Україні є 10 осіб, із них 6 носіїв цього прізвища проживають у м. Шостці що на Сумщині, 2 — у м. Києві, по 1 — на Дніпропетровщині та в м. Хмельницькому. За поширенням це прізвище займає 216 919 місце в загальному списку мешканців України⁶²;

б) *Зор-я* — *Зор-єєв*, носіями якого в Україні є 3 особи, із них 2 носії цього прізвища проживають у м. Кропивницькому, 1 — у м. Львові. За поширенням це прізвище займає 282 236 місце в загальному списку мешканців України⁶³.

Від чоловічого прізвища *Зорєв* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорєв-а*, носіями якого в Україні є 12 осіб, із них 4 носії цього прізвища проживають у м. Львові, по 2 — у м. Києві та Кропивницькому, по 1 — у м. Чернівцях, Севастополі, Мелітополі, що на Запоріжжі, Кам'янці-Подільському, що на Хмельниччині. За поширенням це прізвище займає 190 448 місце в загальному списку мешканців України⁶⁴.

Від чоловічого прізвища *Зорєєв*, носій якого відсутній серед мешканців України, флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зор-єєв-а*, носіями якого в Україні є 3 особи, із них 2 носії цього прі-

⁵⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0>.

⁵⁹ Прізвище *Зорєв* утворено від українського прізвища *Зоря* за допомогою російського словотворчого суфікса *-ев*, що не відповідає усталеним зразкам українського словотворення (дет. про це див.: (Животко, 1995)).

⁶⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B2>.

⁶¹ В українській мові усі жіночі прізвища, похідні від чоловічих прізвищ із суфіксом *-єв(-ев)*, як і з суфіксом *-ов*, утворюються флексійним способом (за допомогою флексії *-а*).

⁶² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0>.

⁶³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%94%D0%B2>.

⁶⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%94%D0%B2%D0%B0>.

вища проживають на Луганщині, 1 — у м. Харкові. За поширенням це прізвище займає 382 237 місце в загальному списку мешканців України⁶⁵;

8) *-ич: Зор-я* — *Зор-ич*, носіями якого в Україні є 265 осіб. Найбільше носіїв цього прізвища проживає в Київщині — 61, а найгустіший осередок цього прізвища — Богуславський район, що на Київщині, де мешкає 34 носії цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 18 438 місце в загальному списку мешканців України⁶⁶.

Від прізвища *Зорич* утворено два прізвища за допомогою таких словотворчих суфіксів:

— *-ев: Зорич* — *Зорич-єєв*, носіями якого є 15 осіб, із них 8 носіїв цього прізвища проживають на Луганщині, по 2 — у м. Горлівці, що на Донеччині та в Криму, по 1 — на Житомирщині, Чернігівщині та в м. Харкові. За поширенням це прізвище займає 166 220 місце в загальному списку мешканців України⁶⁷.

Від чоловічого прізвища *Зоричев* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоричев-а*, носіями якого є 20 осіб, із них 9 носіїв цього прізвища проживають на Луганщині, 4 — на Донеччині, по 3 — на Чернігівщині та в Криму, 1 — у м. Миколаєві. За поширенням це прізвище займає 142 541 місце в загальному списку мешканців України⁶⁸;

— *-енк-: Зорич* — *Зорич-енк-о*, носіями якого є 2 особи, які проживають у м. Макіївці, що на Донеччині. За поширенням це прізвище займає 500 083 місце в загальному списку мешканців України⁶⁹;

9) *-ил-: Зор-я* — *Зор-ил-о*, носіями якого в Україні є 164 особи. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Одещині — 79, а найгустіший осередок цього прізвища — Саратський район, що на Одещині, де мешкає 62 носії цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 28 831 місце в загальному списку мешканців України⁷⁰.

⁶⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%97%D0%BE%D1%80%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0>.

⁶⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87>.

⁶⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2>.

⁶⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0>.

⁶⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE>.

⁷⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BE>.

Від основи прізвища *Зорил-о* за допомогою суфікса *-ов* утворено прізвище *Зорил-ов*, носієм якого є 1 особа, яка проживає на Одещині. За поширенням це прізвище займає 775 120 місце в загальному списку мешканців України⁷¹.

Від чоловічого прізвища *Зорил-ов* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорил-ова*, носієм якого є так само 1 особа, яка проживає також на Одещині. За поширенням це прізвище займає 775 121 місце в загальному списку мешканців України⁷²;

10) *-ил-*: *Зор-я* — *Зор-ил-о*, носіями якого в Україні є 123 особи. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Одещині — 60, а найгустіший осередок цього прізвища — Саратський район, що на Одещині, де мешкає 27 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 36 998 місце в загальному списку мешканців України⁷³.

Від основи прізвища *Зорил-о* за допомогою суфікса *-ов* утворено чоловіче прізвище *Зорил-ов*, носіями якого є 3 особи, які проживають у м. Жмеринці, що на Вінниччині. За поширенням це прізвище займає 382 240 місце в загальному списку мешканців України⁷⁴.

Від чоловічого прізвища *Зорил-ов* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорил-ова*, носіями якого є 3 особи, із них 2 носії цього прізвища проживають у м. Жмеринці, що на Вінниччині, 1 — на Одещині. За поширенням це прізвище займає 142 541 місце в загальному списку мешканців України⁷⁵;

11) *-ик*: *Зор-я* — *Зор-ик*, носіями якого в Україні є 77 осіб, із них 36 носіїв цього прізвища проживають на Луганщині, 9 — на Дніпропетровщині, 8 — на Харківщині, 7 — у м. Фастові, що на Київщині, по 4 — на Вінниччині та Полтавщині, по 3 — у м. Києві та Запоріжжі, 2 — у Криму, 1 — на Одещині. Найгустіший осередок цього прізвища — Біловодський район, що на Луганщині, де мешкає 6 носіїв

⁷¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2>.

⁷² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

⁷³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%BE>.

⁷⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2>
⁷⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

⁷⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 54 910 місце в загальному списку мешканців України⁷⁶.

Від прізвища *Зорік* за допомогою суфікса *-ов* утворено прізвище *Зорік-ов*, носіями якого є 14 осіб, із них 8 носіїв цього прізвища проживають на Донеччині, 4 — на Дніпропетровщині, по 1 — у м. Одесі та Севастополі. За поширенням це прізвище займає 176 112 місце в загальному списку мешканців України⁷⁷.

Від чоловічого прізвища *Зоріков* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоріков-а*, носіями якого є 27 осіб, із них 14 носіїв цього прізвища проживають на Донеччині, 5 — на Дніпропетровщині, по 2 — на Запоріжжі, у м. Одесі та Чернівцях, по 1 — на Луганщині та в Кам'янці-Подільському, що на Хмельниччині. За поширенням це прізвище займає 142 541 місце в загальному списку мешканців України⁷⁸;

12) *-ук*: *Зор-я* — *Зор-ук*, носіями якого в Україні є 154 особи. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Луганщині — 55, а найгустіший осередок цього прізвища — Підгаєцький район, що на Тернопільщині, де мешкає 32 носії цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 30 516 місце в загальному списку мешканців України⁷⁹.

Від чоловічого прізвища *Зориков*, носій якого відсутній серед мешканців України, флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зориков-а*, носіями якого в Україні є 3 особи, із них 2 носії цього прізвища проживають на Луганщині, 1 — у м. Ялті. За поширенням це прізвище займає 382 239 місце в загальному списку мешканців України⁸⁰.

Не послуговували основою для творення нових прізвищ прізвища утворені за допомогою таких словотворчих суфіксів:

— *-ук*: *Зор-я* — *Зор-ук*, носіями якого в Україні є 128 осіб. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Вінниччині — 49, а найгусті-

⁷⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BA>.

⁷⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2>.

⁷⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0>,

⁷⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA>.

⁸⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

ший осередок цього прізвища — Рожищенський район, що на Волині, де мешкає 11 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 35 814 місце в загальному списку мешканців України⁸¹;

— *-івчак*: *Зор-я* — *Зор-івчак*, носіями якого в Україні є 106 осіб. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Закарпатті — 66, а найгустіший осередок цього прізвища — Воловецький район, що на Закарпатті, де мешкає 60 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 42 256 місце в загальному списку мешканців України⁸²;

— *-ен-*: *Зор-я* — *Зор-ен-а*, носіями якого в Україні є 58 осіб, із них 57 носіїв цього прізвища проживають на Львівщині, 1 — на Запоріжжі. Найгустіший осередок цього прізвища — Сокальський район, що на Львівщині, де мешкає 21 носій цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 68 954 місце в загальному списку мешканців України⁸³;

— *-ивчак*: *Зор-я* — *Зор-ивчак*, носіями якого в Україні є 9 осіб, із них 8 носіїв цього прізвища проживають на Волині, 1 — на Полтавщині. За поширенням це прізвище займає 222 153 місце в загальному списку мешканців України⁸⁴;

— *-уньк-*: *Зор-я* — *Зор-уньк-о*, носіями якого в Україні є 5 осіб, які проживають у м. Одесі. За поширенням це прізвище займає 317 943 місце в загальному списку мешканців України⁸⁵;

— *-уш*: *Зор-я* — *Зор-уш*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка проживає в м. Києві. За поширенням це прізвище займає 775 159 місце в загальному списку мешканців України⁸⁶.

Від чоловічого прізвища *Зоряков*, носій якого відсутній серед мешканців України, флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоряков-а*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка проживає на Донеччині. За поширенням це прізвище займає 775 169 місце в загальному списку мешканців України⁸⁷.

⁸¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA>.

⁸² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BA>.

⁸³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B0>.

⁸⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BA>.

⁸⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%BE>.

⁸⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88>.

⁸⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

Від неіснуючого українського чоловічого прізвища *Зорянск-ий*, флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорянск-а*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка проживає в м. Києві. За поширенням це прізвище займає 775 173 місце в загальному списку мешканців України⁸⁸.

Ще від основи прізвища *Зор-я* утворено три прізвища флексійним способом:

1) *Зор-я* — *Зор-ій*, носіями якого в Україні є 613 осіб. Найбільше носіїв цього прізвища проживає на Івано-Франківщині — 450, а найгустіший осередок цього прізвища — Рожнятівський район, що на Івано-Франківщині, де мешкає 196 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 8 148 місце в загальному списку мешканців України⁸⁹.

Від прізвища *Зорій* за допомогою суфікса *-чук* утворено прізвище *Зорій-чук*, носіями якого в Україні є 52 особи, із них 22 носії цього прізвища проживають на Івано-Франківщині, 8 — на Вінничині, 6 — на Луганщині, по 4 — у м. Дрогобичі що на Львівщині та Світловодську, що на Кіровоградщині, 3 — на Рівненщині, по 2 — на Донеччині та в м. Черкасах, 1 — у м. Харкові. Найгустіший осередок цього прізвища — Томашпільський район, що на Вінничині, де мешкає 8 носіїв цього прізвища. За поширенням це прізвище займає 74 777 місце в загальному списку мешканців України⁹⁰;

2) *Зор-я* — *Зор-і*, носіями якого в Україні є 6 осіб, із них 5 носіїв цього прізвища проживають у м. Донецьку, 1 — на Чернівеччині. За поширенням це прізвище займає 280 341 місце в загальному списку мешканців України⁹¹;

3) *Зор-я* — *Зор-е*, носієм якого в Україні є 1 особа, яка проживає в м. Дніпрі. За поширенням це прізвище займає 775 111 місце в загальному списку мешканців України⁹².

Від іменника *зоря* утворено прикметник *зоряний*, від якого, у свою чергу, утворено прикметник *зоренний*⁹³, який означає найвищу міру

⁸⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B0>.

⁸⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9>.

⁹⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA>.

⁹¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96>.

⁹² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5>.

⁹³ Прикметник *зоренний* поки що не фіксують словники української мови, натомість як подібні форми *моренний*, *величенний* наявні у словниках.

ознаки. Від прикметника *зоренний* утворено прізвище *Зоренний*, носіями якого в Україні є 4 особи, які проживають на Тернопільщині. За поширенням це прізвище займає 381 962 місце в загальному списку мешканців України⁹⁴.

Від основи чоловічого прізвища *Зоренн-ий* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоренн-а*, носіями якого є так само 4 особи, які проживають також на Тернопільщині. За поширенням це прізвище займає 381 961 місце в загальному списку мешканців України⁹⁵.

Від іменника *зоря* утворено й дієслово *зорити*, від якого, у свою чергу, утворено дієприкметник *зорілий*⁹⁶, а вже від дієприкметника *зорілий* безафіксальним способом прізвище *Зорілий*, носіями якого в Україні є 5 осіб, із них 4 носії цього прізвища проживають на Дніпропетровщині, 1 — у м. Миколаєві. За поширенням це прізвище займає 317 940 місце в загальному списку мешканців України⁹⁷.

Від основи чоловічого прізвища *Зоріл-ий* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зоріл-а*, носіями якого в Україні є 35 осіб, із них 17 носіїв цього прізвища проживають на Одещині, 12 — на Дніпропетровщині, по 2 — на Запоріжжі та Миколаївщині, по 1 — на Черкащині та в Криму. За поширенням це прізвище займає 98 663 місце в загальному списку мешканців України⁹⁸.

Від основи чоловічого прізвища *Зоріл-ий* флексійним способом утворено так само прізвище *Зоріл-е*, носіями якого в Україні є 9 осіб, із них 5 носіїв цього прізвища проживають на Одещині, 3 — у м. Алушті, 1 — на Харківщині. За поширенням це прізвище займає 222 153 місце в загальному списку мешканців України⁹⁹.

Від дієслова *зорити* утворено ще дієприкметник *зоряний*, а вже від дієприкметника *зоряний* безафіксальним способом прізвище *Зоряний*,

⁹⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9>.

⁹⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B0>.

⁹⁶ Правда, дієприкметник *зорілий* поки що не фіксують словники української мови.

⁹⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%B8%D0%B9>.

⁹⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%B0>.

⁹⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%B5>.

носіями якого в Україні є 2 особи, одна з них проживає в м. Києві, а інша — на Полтавщині. За поширенням це прізвище займає 500 091 місце в загальному списку мешканців України¹⁰⁰.

Від основи чоловічого прізвища *Зорян-ий* флексійним способом утворено жіноче прізвище *Зорян-а*, носіями якого в Україні є 3 особи, із них 2 носії цього прізвища проживають у м. Києві, 1 — на Полтавщині. За поширенням це прізвище займає 382 250 місце в загальному списку мешканців України¹⁰¹.

Серед мешканців України 19 носіїв подвійного прізвища. Найбільше носіїв прізвищ із подвійним компонентом, у яких одним із компонентів є прізвище *Зоріна*: *Самофалова-Зоріна* (2 носії, мешкають у м. Запоріжжі, 545 637 місце в загальному списку мешканців України (далі ЗСМУ))¹⁰², *Репіна-Зоріна* (1 носій, мешкає в м. Харкові, 600 274 місце в ЗСМУ)¹⁰³, *Сукачева-Зоріна* (1 носій, мешкає в м. Києві, 623 111 місце в ЗСМУ)¹⁰⁴, *Череп-Зоріна* (1 носій, мешкає в м. Луцьку, 626 183 місце в ЗСМУ)¹⁰⁵, *Кочановська-Зоріна* (1 носій, мешкає на Черкащині, 692 199 місце в ЗСМУ), *Онисенко-Зоріна* (1 носій, мешкає на Черкащині, 698 675 місце в ЗСМУ)¹⁰⁶, *Комаровська-Зоріна* (1 носій, мешкає в м. Северодонецьку що на Луганщині, 713 551 місце в ЗСМУ)¹⁰⁷, *Маслова-Зоріна* (1 носій, мешкає в м. Києві, 757 685 місце в ЗСМУ)¹⁰⁸, *Зоріна-Галич* (1 носій, мешкає на Донеччині, 775 127 місце

¹⁰⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%B9>.

¹⁰¹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B0>.

¹⁰² <https://ridni.org/karta/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%84%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%97%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

¹⁰³ <https://ridni.org/karta/%D1%80%D0%B5%D0%BF%D1%96%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

¹⁰⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%A1%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0-%D0%97%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

¹⁰⁵ <https://ridni.org/karta/%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BF-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

¹⁰⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

¹⁰⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

¹⁰⁸ <https://ridni.org/karta/%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

в ЗСМУ)¹⁰⁹, *Зоріна-Горячева* (1 носій, мешкає на Львівщині, 775 128 місце в ЗСМУ)¹¹⁰ (10 випадків); *Зоркіна: Соболева-Зоркіна* (1 носій, мешкає в м. Житомирі, 656 923 місце в ЗСМУ)¹¹¹, *Зоркіна-Конопльова* (1 носій, мешкає в м. Донецьку, 775 141 місце в ЗСМУ)¹¹², *Зоркіна-Постемпська* (1 носій, мешкає на Харківщині, 775 142 місце в ЗСМУ)¹¹³ (3 випадки); *Зоренко: Зоренко-Герасимчук* (1 носій, мешкає в м. Рівному, 775 114 місце в ЗСМУ)¹¹⁴, *Зоренко-Зелена* (1 носій, мешкає в м. Львові, 775 115 місце в ЗСМУ)¹¹⁵; *Зорич: Зорич-Забродська* (1 носій, мешкає в м. Києві, 775 124 місце в ЗСМУ)¹¹⁶, *Зорич-Забродський* (1 носій, мешкає в м. Києві, 775 125 місце в ЗСМУ)¹¹⁷ (по 2 випадки); *Зорян: Тарнавський-Зорян* (1 носій, мешкає в м. Миколаєві, 612 773 місце в ЗСМУ)¹¹⁸; *Зорін: Самофалов-Зорін* (1 носій, мешкає в м. Запоріжжі, 666 158 місце в ЗСМУ)¹¹⁹ (по 1 випадку).

ВИСНОВКИ

Висловлені вище міркування дозволяють зробити висновки:

¹⁰⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%87>.

¹¹⁰ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%8F%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0>.

¹¹¹ <https://ridni.org/karta/%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D1%94%D0%B2%D0%B0-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0>.

¹¹² <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

¹¹³ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%B0>.

¹¹⁴ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BC%D1%87%D1%83%D0%BA>.

¹¹⁵ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0>.

¹¹⁶ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0>.

¹¹⁷ <https://ridni.org/karta/%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9>.

¹¹⁸ <https://ridni.org/karta/%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BD>.

¹¹⁹ <https://ridni.org/karta/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%84%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2-%D0%97%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD>.

1. Досліджувана мікросистема прізвищ, похідних від прізвища *Зоря*, є малочисельною і налічує всього 107 прізвищ.

Найпоширенішим прізвищем цієї мікросистеми є прізвище *Зоріна* (2 376 носіїв) (дет. про похідні основи, кількість утворених прізвищ, кількість носіїв прізвищ, похідних від прізвища *Зоря* в Україні, їх місце в загальному списку мешканців України див. табл. 1).

Таблиця 1

Похідні основи, кількість утворених прізвищ, кількість носіїв прізвищ, похідних від прізвища *Зоря* в Україні, їх місце в загальному списку мешканців України

	Прізвище	Від якого прізвища утворено	К-ть носіїв	Місце в списку
1	Зорін-а	Зорін	2 376	1 851
2¹²¹	Зор-я		1 958	2 239
3	Зор-ін	Зор-я	1 712	2 723
4	Зор-енк-о	Зор-я	902	5 480
5	Зор-ій	Зор-я	613	8 148
6	Зор-ич	Зор-я	265	18 438
7	Зор-ил-о	Зор-я	164	28 831
8	Зор-ик	Зор-я	154	30 516
9	Зоркін-а	Зоркін	149	31 405
10	Зор-ук¹²²	Зор-я	128	35 814
11	Зор-іл-о	Зор-я	123	36 998
12	Зорк-ін	Зорк-о	112	40 394
13	Зор-івчак	Зор-я	106	42 256
14	Зор-ин-а	Зор-я	104	42 871
15	Зорь-к-а	Зор-я	92	47 594
16	Зор-к-а	Зар-я	85	50 822
17	Зор(к/ч)-енк-о	Зорк-о	78	54 102
18	Зор-ік	Зор-я	77	54 910
19	Зор-ин	Зор-я	76	55 767
20	Зор-к-о	Зор-я	72	57 677
21	Зор-іч	Зор-я	68	60 650
22	Зорянськ-а	Зорянськ-ий	62	65 232
23	Зор-ен-а	Зор-я	58	68 954
24	Зорькін-а	Зорькін	56	70 459

¹²⁰ Тут і далі жирним шрифтом виділено рядок з прізвищами, від яких утворено похідні прізвища.

¹²¹ Тут і далі жирним шрифтом виділені непохідні прізвища.

Продовження табл. 1

	Прізвище	Від якого прізвища утворено	К-ть носіїв	Місце в списку
25	Зорій-чук	Зорій	52	74 777
26	Зорьк-ін	Зорьк-а	47	80 238
27	Зорян-ськ-ий	Зорян	42	86 501
28	Зоріл-а	Зоріл-ий	35	98 663
29	Зорічев-а	Зорічев	28	115 589
30	Зоріков-а	Зоріков	27	116 792
31	Зоріч-ев	Зоріч	27	116 793
32	Зорков-а	Зорков	23	130 005
33	Зоричев-а	Зоричев	20	142 541
34	Зорь-к-о	Зор-я	19	148 680
35	Зорін-ець	Зорін	16	164 559
36	Зорк-ов	Зорк-о	16	164 560
37	Зорич-ев	Зорич	15	166 220
38	Зорік-ов	Зорік	14	176 112
39	Зор-ян	Зор-я	14	176 114
40	Зорєв-а	Зорєв	12	190 448
41	Зорєв-а	Зорєв	10	216 919
42	Зорін-ов	Зорін	10	216 920
43	Зорінов-а	Зорінов	10	216 921
44	Зор-ивчак	Зор-я	9	222 153
45	Зоріл-е	Зоріл-ий	9	222 154
46	Зорин-ець	Зорин	8	241 470
47	Зор-ев	Зор-я	7	270 143
48	Зор-і	Зор-я	6	280 341
49	Зорін-к-о	Зорін	6	280 342
50	Зоркин-а	Зоркин	6	280 344
51	Зорян-к-о	Зорян	6	280 345
52	Зорілий		5	317 940
53	Зор-уньк-о	Зор-я	5	317 943
54	Зорян-ов	Зорян	5	317 944
55	Зорянов-а	Зорянов	5	317 945
56	Зоренн-а	Зоренн-ий	4	381 961
57	Зор-єнн-ий		4	381 962
58	Зорен-ок	Зорен-к-о	4	381 963
59	Зорин-ськ-ий	Зорин	4	381 964
60	Зорк-ин	Зорк-о	4	381 965

Продовження табл. 1

	Прізвище	Від якого прізвища утворено	К-ть носіїв	Місце в списку
61	Зорь-ян	Зорь-ка	4	381 971
62	Зор-єв	Зор-я	3	382 236
63	Зорєєв-а	Зорєєв	3	382 237
64	Зориков-а	Зориков	3	382 239
65	Зоріл-ов	Зоріл-ий	3	382 240
66	Зорілов-а	Зорілов	3	382 241
67	Зоріч-єнк-о	Зоріч	3	382 242
68	Зоріч-єв	Зоріч	3	382 243
69	Зорьк-ин	Зорьк-а	3	382 249
70	Зорян-а	Зорян-ий	3	382 250
71	Зор-єнк-о	Зор-я	2	500 079
72	Зорич-єнк-о	Зорич	2	500 083
73	Зорькин-а	Зорькин	2	500 089
74	Зоряний		2	500 091
75	Самофалова-Зоріна		2	545 537
76	Репіна-Зоріна		1	600 274
77	Тарнавський-Зорян		1	612 773
78	Сукачева-Зоріна		1	623 111
79	Череп-Зоріна		1	626 183
80	Соболева-Зоркіна		1	656 923
81	Самофалова-Зоріна		1	666 158
82	Кочановська-Зоріна		1	692 199
83	Онисенко-Зоріна		1	698 675
84	Комаровська-Зоріна		1	713 551
85	Маслова-Зоріна		1	757 685
86	Зор-є	Зор-я	1	775 111
87	Зоренко-Герасимчук		1	775 114
88	Зоренко-Зелена		1	775 115
89	Зорєнк-ов	Зорєнк-о	1	775 116
90	Зорєнков-а	Зорєнков	1	775 117
91	Зорил-ов	Зорил-о	1	775 120
92	Зориллов-а	Зориллов	1	775 121
93	Зоринськ-а	Зоринськ-ий	1	775 123
94	Зорич-Забродська		1	775 124
95	Зорич-Забродський		1	775 125
96	Зоріна-Галич		1	775 127

Продовження табл. 1

	Прізвище	Від якого прізвища утворено	К-ть носіїв	Місце в списку
97	Зоріна- Горячева		1	775 128
98	Зоркіна-Конопльова		1	775 141
99	Зоркіна-Постемпска		1	775 142
100	Зорічев-а	Зорічев	1	775 144
101	Зор-уш	Зор-я	1	775 159
102	Зор(к/ч)енк-ов	Зорченко	1	775 160
103	Зор(к/ч)-ен-о	Зорк-о	1	775 161
104	Зорьков-а	Зорьков	1	775 162
105	Зоряков-а	Зоряков	1	775 169
106	Зорян-ич	Зорян	1	775 171
107	Зорян-ск-а	Зорян-ск-ий	1	775 173

2. Найпоширенішим способом творення прізвищ, похідних від прізвища *Зоря*, є суфіксальний (55 прізвищ). Найчастіше для творення нових прізвищ використовуються суфікси *-ов* (8 випадків), *-к-* (7 випадків), *-енк-*, *-ев(-ев, -єєв)* (по 5 випадків).

29 прізвищ утворено флексійним способом, серед них 25 жіночих прізвищ, утворених від чоловічих прізвищ за допомогою флексії *-а*.

3. 18 прізвищ досліджуваної мікросистеми є подвійними, одним із компонентів яких є прізвища, похідні від прізвища *Зоря*. Найбільше прізвищ із подвійним компонентом, у яких одним із компонентів, як правило другим, є прізвище *Зоріна* (10 випадків). Ще компонентами подвійних прізвищ виступають прізвища *Зоркіна* (3 випадки), *Зорич*, *Зоренко* (по 2 випадки), *Зорян*, *Зорін* (по 1 випадку) (дет. про способи творення прізвищ, похідних від прізвища *Зоря* див. табл. 2).

Таблиця 2

Способи творення прізвищ, похідних від прізвища *Зоря*

	Способи творення прізвищ	К-ть
1	Безсуфіксальний	4
2	Суфіксальний	55
2.1	-ов	8
2.2	-к-	7
2.3	-енк-	5
2.4	-ев(-ев, -єєв)	5

Закінчення табл. 2

	Способи творення прізвищ	К-ть
2.5	-ин	4
2.6	-ін	3
2.7	-ськ-	2
2.8	-ець	2
2.9	-ян	2
2.10	-ич	2
2.11	-ен-	2
2.12	-ик	1
2.13	-іл-	1
2.14	-уш	1
2.15	-ок	1
2.16	-ивчак	1
2.17	-івчак	1
2.18	-ук	1
2.19	-ил-	1
2.20	-ік	1
2.21	-іч	1
2.22	-чук	1
2.23	-уньк-	1
2.24	-ушк-	1
3	Флексійний	29
3.1	-а	25
3.2	-е	2
3.3	-ій	1
3.4	-і	1
4	Подвійне прізвище	19
	Усього	107

4. Надалі потребують вивчення проблеми походження, особливостей творення і поширення на теренах України прізвищ, похідні від інших назв, рідкісні і зросійщені прізвища та деякі інші аспекти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варченко І. До основ наукового вивчення сучасних українських прізвищ. *Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ*. Київ : Радянська школа, 1968. С. 3–29.
2. Горпинич В. О., Корнієнко І. А. Антропонімія Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України : монографія. Дніпропетровськ : Пороги, 2012. 237 с.
3. Горпинич В. Основні принципи дослідження сучасних прізвищ України. *Українська мова*. 2009. № 4. С. 18–27.
4. Животко А. Подонь. *Пам'ятки України: історія та культура*. Київ, 1995. № 1–2. С. 110.
5. Карта поширення прізвищ України. URL : <https://ridni.org/karta/> (дата звернення : 16.01.2023).
6. Кравченко Л. О. Прізвища Лубенщини. Київ : Факт. 198 с.
7. Поповський А. Дециця про українські прізвища : монографія. Дніпро : Ліра, 2020. 300 с.
8. Прадід Ю. Ф. Матронімічні прізвища (на матеріалі українських варіантів християнських імен). *Українське мовознавство*. 2022а. Вип. 52. С. 32–43.
9. Прадід Ю. Ф. Особливості творення прізвищ, похідних від прізвища *Дід* (на матеріалі прізвищ, поширених в Україні). *Філологічний часопис* : науковий журнал. Умань : ВПЦ «Візаві», 2022б. Вип. 2 (20). С. 62–83.
10. Прадід Ю. Ф. Патронімічні прізвища (на матеріалі українських варіантів християнських імен). *Українське мовознавство*. 2021. Вип. 1(50). С. 28–45.
11. Прадід Ю. Ф. Способи творення прізвищ мікрогрупи «Батько»: на матеріалі прізвищ, поширених в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. На пошану Івана Чендея (до 100-річчя з дня народження). 2022 с. Вип. 1 (47). С. 225–230.
12. Прадід Ю. Ф. Способи творення прізвищ, похідних від апелятива *дід*. *Мова. Література. Фольклор*. Запоріжжя, 2022d. № 1. С. 42–52.
13. Прадід Ю. Ф. Типологія прізвищ жителів с. Либохори Стрийського району на Львівщині. *Мови й літератури світу* : зб. наук. праць. Кривий Ріг. 2022e. Вип. 1. С. 28–45.
14. Прадід Ю. Ф. Типологія українських прізвищ та імен (на матеріалі прізвищ та імен моїх однокласників). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2022f. № 18. С. 43–48.
15. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ : Наукова думка, 1966. 216 с.
16. Рідні. URL : <https://ridni.org/> (дата звернення : 19.01.2023).
17. Українська ономастика: бібліографічний покажчик / уклад. С. О. Вербич, І. В. Єфіменко, І. М. Железняк. Київ, 2013. 366 с.

18. Український словотвір: словник-довідник. URL : <https://subject.com.ua/ukrtnova/derivation/index.html> (дата звернення : 16.01.2023).
19. Українські прізвища. URL : https://www.wikiwand.com/uk/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%BF%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B0. (дата звернення : 26.01.2023).
20. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. Київ : Наукова думка, 1977. 236 с.

REFERENCES

- Varchenko I. (1968). Do osnov naukovoho vyvchennia suchasnykh ukrainskykh pryzvyshch. Redko Yu. K. Dovidnyk ukrainskykh pryzvyshch. Kyiv : Radianska shkola. S. 3–29 [in Ukrainian].
- Horpynych V. O., Korniienko A. I. (2012). Antroponimiia Dniprovskoho Pryporizhzhia i sumizhnykh rehioniv Ukrainy: Slovnyk. Dnipropetrovsk : Porohy. 237 s. [in Ukrainian].
- Horpynych V. (2009). Osnovni pryntsyypy doslidzhennia suchasnykh pryzvyshch Ukrainy. *Ukrainska mova*. № 4. S. 18–27 [in Ukrainian].
- Zhyvotko A. (1995). Podon. Pamiatky Ukrainy: istoriia ta kultura. Kyiv. № 1–2. S. 110 [in Ukrainian].
- Karta poshyrennia pryzvyshch Ukrainy. URL : <https://ridni.org/karta/> / <https://ridni.org/karta/> (data zvernennia : 16.01.2023).
- Kravchenko, L. O. (2004). Ppizvyshcha Lubenshchyny. Kyiv : Fakt.. 198 s. [in Ukrainian].
- Popovskiy A. (2020). Deshchytisia pro ukrainski pryzvyshcha : Monohrafiia. Dnipro : Lira. 300 s. [in Ukrainian].
- Pradid Yu. F. (2022). Matronimichni pryzvyshcha (na materialy ukrainskykh variantiv khrystyianskykh imen). *Ukrainske movoznavstvo*. Vyp. 52. S. 32–43 [in Ukrainian].
- Pradid Yu. (2022b). F. Osoblyvosti tvorennia pryzvyshch, pokhidnykh vid pryzvyshcha Did (na materialy pryzvyshch, poshyrenykh v Ukraini). *Filolohichni chasopys : naukovyi zhurnal*. Uman : VPTs «Vizavi». Vyp. 2 (20). S. 62–83 [in Ukrainian].
- Pradid Yu. F. (2021). Patronimichni pryzvyshcha (na materialy ukrainskykh variantiv khrystyianskykh imen). *Ukrainske movoznavstvo*. Vyp. 1(50). S. 28–45 [in Ukrainian].
- Pradid Yu. F. (2022). Sposoby tvorennia pryzvyshch mikrohrupy «Batko»: na materialy pryzvyshch, poshyrenykh v Ukraini. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Serii «Filolohiia». Na poshanu Ivana Chendeia (do 100-richchia z dnia narodzhennia). Vyp. 1 (47). S. 225–230 [in Ukrainian].

- Pradid Yu. F. (2022d). Spособy tvorennia pryzvyshch, pokhidnykh vid apeliatyva did. *Mova. Literatura. Folklor. Zaporizhzhia*. № 1. S. 42–52 [in Ukrainian].
- Pradid Yu. F. (2022). Typolohiia pryzvyshch zhyteliv s. Lybokhory Stryiskoho raionu na Lvivshchyni. *Movy y literatury svitu: Zb. nauk. prats. Kryvyi Rih. Vyr.* 1. S. 28–45.
- Pradid Yu. F. (2022f). Typolohiia ukrainskykh pryzvyshch ta imen (na materialy pryzvyshch ta imen moikh odnoklasnykiv). *Naukovyi visnyk Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Seriia: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. № 18. S. 43–48 [in Ukrainian].
- Redko Yu. K. (1966). *Suchasni ukrainski pryzvyshcha*. Kyiv : Naukova dumka. 216 s. [in Ukrainian].
- Ridni. UPL : <https://ridni.org/> (data zvernennia : 19.01. 2023).
- Ukrainska onomastyka: Bibliohrafichni pokazhchyk. (2013). Uklad.: S. O. Verbych, I. V. Yefymenko, I. M. Zheliezniak. Kyiv. 366 s. [in Ukrainian].
- Ukrainskyi slovotvir: Slovnyk-dovidnyk. URL : <https://subject.com.ua/ukrmova/derivation/index.html> (data zvernennia : 16.01. 2023).
- Ukrayins'ki pryzvyshcha. URL : <https://www.wikiwand.com/uk/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%BF%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B0>. (data zvernennya : 26.01.2023).
- Khudash M. L. (1977). *Z istorii ukrainskoi antroponimii*. Kyiv: Naukova dumka. 236 s. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті підкреслюється, що дослідження прізвищ узагалі й прізвищевих мікросистем зокрема — одна з актуальних проблем сучасної української ономастичної науки, яка має важливе теоретичне і практичне значення не лише для мовознавства, але й для історії, географії, народознавства.

Мета. Мета статті полягає в тому, щоб дослідити місце мікросистеми прізвищ, похідних від прізвища Зоря, в прізвищевій системі, описати способи їх творення, вирізнити афікси, за допомогою яких утворилися прізвища цієї мікросистеми, їх територіальну поширеність.

Матеріали та методи. Відповідно до мети дослідження як основний було використано описовий метод і його основні прийоми: інвентаризація та систематизація мовного матеріалу в синхронії. Джерелом фактичного матеріалу послужили матеріали інтернетсайту «Рідні», на якому зафіксовано 876 тис. прізвищ мешканців України, з них лише 106 прізвищ утворено від прізвища Зоря.

Результати. В результаті розвідки були встановлені особливості творення прізвищ, похідних від прізвища Зоря, а також поширеність їх на

теренах України. Зазначається, що ця мікросистема хоч і є порівняно нечисленною, але натомість досить різноманітною за способами і засобами творення.

Висновки. Підсумовуючи сказане вище, константуємо, що найпоширенішим прізвищем досліджуваної мікросистеми є прізвище Зоріна (2 376 носіїв), яке займає 1 851 місце в загальному списку мешканців України, а кожне третє прізвище представлено тільки одним носієм.

Найпоширенішим способом творення прізвищ, похідних від прізвища Зоря, є суфіксальний (55 прізвищ). Найчастіше для творення нових прізвищ цієї мікросистеми використовуються суфікси -ов (8 випадків), -к- (7 випадків), -енк-, -ев(-єв, -єєв) (по 5 випадків). 29 прізвищ утворено флексійним способом, серед них 26 жіночих прізвищ, похідних від чоловічих. Серед мешканців України 19 носіїв подвійного прізвища.

Потребують вивчення проблеми походження, особливостей творення і поширення на теренах України прізвищ, похідних від інших назв, рідкісних і зросійщених прізвищ та деякі інші аспекти.

Ключові слова: Зоря, особливості творення прізвищ, суфіксальний спосіб, морфемний суфікс, словотворчий суфікс, поширеність на теренах України.

Стаття надійшла 26 грудня 2022 р.

УДК 81'37

DOI <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2022.25.275381>**ШОЛЯ Іванна**

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри менеджменту туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу
Ужгородського торговельно-
економічного інституту ДТЕУ,
Православна набережна, 21,
м. Ужгород, 88000, Україна; тел.
(099)-757–26–82; ivka.uz@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–9701–3523

Ivanna SHOLIA

Candidate of Philological Sciences,
assistant professor of the Department
of Tourism and Hotel and Restaurant
Business Management, Uzhhorod
Trade and Economic Institute, STEU,
Pravoslavna naberezhna, 21, Uzhhorod,
88000, Ukraine;
tel. (099)-757–26–82; ivka.uz@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0002–9701–
3523

**ДИНАМІКА
ШИРОКОВЖИВАНИХ
ЖІНОЧИХ ІМЕН
УЖГОРОДА ВПРОДОВЖ ХХ
СТОЛІТТЯ**

**DYNAMICS OF THE WIDELY
USED FEMALE NAMES
OF UZHGOROD DURING
THE 20TH CENTURY**

ABSTRACT

Introduction. The article examines widely used female names that functioned in Uzhhorod during the 20th century. Among 81 onyms that were below the top ten for nine chronological sections, those that repeatedly changed their status during the studied period, moving into the group of the most used, widely used and rarely used, were selected. According to the periods of their functioning, in the central part of the female name vocabulary, cross-cutting, intermittent, temporary names are established.

The purpose. The purpose of this analysis of the dynamics of widely used female names in Uzhhorod during the 20th century. The object of the research is proper female names that functioned in the statistical group of widely used ones for 100 years. The subject of the research is their dynamics over the course of a century.

Materials and methods. Several methods of linguistic analysis were used in the research, in particular, the method of chronological sections, statistical method for counting the total number of female names, holistic analysis, detection of the most used, widely used names. The source base was the materials of the church metric books of Transcarpathia 1900–1945 and the books of the archival fund 1945–2000, which are stored in the state archive of the Transcarpathian region.

Results. As a result of the research, it was established that the group of widely used female names of Uzhhorod residents in the 20th century got 81 names, or

12.1 % of the total number of female names. The central part of the female names vocabulary of Uzhhorod served the largest percentage of carriers during the studied period — 48.2 %, or 4073 newborns.

Conclusions. A thorough analysis of the obtained responses helped to establish that among the widely used female names, the most numerous were onyms, which repeatedly changed their status during the 20th century, being in the group of widely used and rarely used female names. According to the periods of operation, the most discontinuous names were found, which went out of use for a while and returned to the female names vocabulary of Uzhhorod. 37 units, or 45.7 % of the total number of all widely used names were recorded. The practical value of the research is that the given material can be used in compiling a dictionary of proper Ukrainian names, for lectures on Ukrainian onomastics.

Key words: name vocabulary, onym, chronological sections, statistical group, most commonly used female names, widely used names, name repertoire.

ВСТУП

Власні особові імена — це не тільки основний засіб ідентифікації особи. Вони є невід'ємною частиною історії, духовної культури, традиції народу. Саме тому будь-який аспект дослідження таких імен має велике пізнавальне та прикладне значення, свою цінність та сенс. Науковці активно вивчають склад і динаміку іменників різних регіонів, структуру, умови функціонування, мотиви вибору, ступінь популярності тих чи тих імен. Оскільки антропонімна система перебуває в постійному русі, склад, асортимент і кількість імен із кожним десятиліттям змінюється. Через те власні особові імена залишаються важливим об'єктом наукового дослідження мовознавців, а вивчення їхньої динаміки в різних регіонах України — актуальним.

Склад і динаміка, якісний і кількісний аналіз іменників окремих регіонів та міст України були предметом дослідження українських науковців: Т. В. Буги (Buga, 2010), Г. В. Кравченко (Kravchenko, 2000) — Донеччини; Ю. О. Карпенка (Karpenko, 2007), О. Ю. Медведєвої (Medvedieva, 2001) — Одещини; І. Д. Скорук (Skoruk, 1999) — Луцька; Н. О. Свистун (Svystun, 2006) — Тернополя.

Пропоновану розвідку присвячено дослідженню широковживаних жіночих імен міста Ужгорода впродовж ХХ ст. **Мета** статті — дослідити склад та динаміку жіночих імен, які, за кількістю носіїв, впродовж століття входили до широковживаних. **Об'єктом** дослідження є власні жіночі імена, що функціонували нижче від першого десятка в

статистичній групі широковживаних, упродовж XX ст. **Предмет** дослідження — їхня динаміка.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до мети дослідження, враховуючи специфіку матеріалу, було застосовано декілька методів лінгвістичного аналізу. Виконанню конкретних завдань посприяла **методика** хронологічних зрізів. За нею визначений період, XX століття, розподілено на 9 хронологічних зрізів: I — 1900–1920 рр., II — 1925–1935 рр., III — 1940–1945 рр., IV — 1950–1955 рр., V — 1960–1965 рр., VI — 1970–1975 рр., VII — 1980–1985 рр., VIII — 1990–1995 рр. і IX — 2000-й рік.

Застосування статистичного методу дало можливість підрахувати загальну кількість жіночих онімів, зробити цілісний аналіз, визначити статистичну структуру жіночого іменника (найуживаніші, широковживані, маловживані і рідковживані), простежити якісне й кількісне оновлення іменника як на окремих хронологічних зрізах, так і в межах усього досліджуваного періоду. Джерельною базою стали матеріали церковних метричних книг Закарпаття 1900–1945 рр. та книги архівного фонду 1945–2000 рр., які зберігаються в Державному архіві Закарпатської області. Досліджуваний нами матеріал у метричних книгах реєстрації актових записів у різні роки протягом століття зафіксовано неоднаково: угорською, чеською, російською, українською мовами. Динамічні історичні події, входження краю до різних держав з їхньою мовною політикою своєрідно вплинули на культурно-мовну ситуацію, репертуар власних особових імен ужгородців, що особливо відображено на їхньому виборі й формі запису. Так на іменування місцевого населення першої половини XX ст. вплинуло перебування краю в складі Австро-Угорщини (1900–1920) та Угорщини (1940–1945) і функціонування угорської мови в статусі державної в усіх сферах життя. Саме тому в ці роки найпопулярнішими серед ужгородців були угорські жіночі імена (*Aranka, Etelka, Ibolya, Iarolka, Gizella, Halva*) або угорські варіанти християнських імен (*Iлона — Олена, Morgit — Маргарита, Magdolna — Магдаліна, Erzsübet — Єлизавета*). Аналогічні зміни виявлені і під час перебування краю в складі 1-ї Чехословацької Республіки (1919–1938): чеські та словацькі імена повністю витіснили угорські (угорське *Erzsübet* набуло чеського оформлення *Algběta, Alžbeta; Margit* зафіксовано як чеське *Markůta; Roza* як *Ruzena, Ružena*); склад імен упродовж чехословацького періоду

ду поповнили нові імена, не зафіксовані раніше: *Božena/Božena, Viola, Olva, Zlata, Zdenka*.

У 1950 році відомості про народження фіксували в актових записках російською мовою, до вжитку ввійшли імена *Вера/Вера, Надежда, Нина, Наталья*, що засвідчує посилення русифікаторської політики на Закарпатті, яка послідовно проникала у сферу культури та освіти. Проте вже в 1955 році дані про новонароджених ужгородців в актових книгах російською мовою записували дуже рідко, частіше українською. У вказані роки відбувається змішування антропонімних норм української та російської мов. Унаслідок цього те саме ім'я зафіксовано в різних фонографічних варіантах: *Лариса* та *Ларіса, Любов* та *Любовь, Надія, Надежда* і *Надежда, Наталія, Наталя* і *Наталья* та інші. Все вищенаведене і пояснює мовно-етнічну специфіку аналізованого іменника.

ЗДОБУТКИ

У **результаті** дослідження було встановлено, що до групи широковживаних жіночих імен ужгородців у XX ст. належить 81 онім, або 12,1 % від загальної кількості жіночих особових імен. Центральна частина жіночого іменника м. Ужгорода впродовж досліджуваного періоду обслуговує найбільшу у відсотковому співвідношенні кількість власниць імен — 48,2 %, або 4073 новонароджених.

ОБГОВОРЕННЯ

У межах дев'яти хронологічних зрізів широковживані імена неодноразово змінювали свій статус. Тільки одне ім'я (*Валентина*) не виходило за межі групи. В ужгородському жіночому іменнику цей онім з'явився тільки з 1940-х років і протягом шести зрізів не втратив своєї позиції. Решта імен переходять із групи широковживаних до маловживаних і навпаки (таблиця 1).

Таблиця 1

Імена, що перебували в групі широковживаних у різні періоди XX ст.

№ з.п.	Ім'я	Номер зрізу								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		Ранговий номер імені								
1.	<i>Агнеса</i>	м	м	ш	ш	м	м	м	м	—
2.	<i>Аліна</i>	—	—	—	—	—	м	м	ш	н
3.	<i>Аліса/Алісія</i>	м	ш	м	м	—	—	м	м	м

Продовження табл. 1

№ з.п.	Ім'я	Номер зрізу								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		Ранговий номер імені								
4.	<i>Алла</i>	—	—	М	М	М	Ш	Ш	М	—
5.	<i>Анастасія</i>	—	М	—	—	—	—	М	Ш	Н
6.	<i>Angela Ibolya Livia</i>	Н	—	—	—	—	—	—	—	—
7.	<i>Андреа/Андрія</i>	М	—	—	—	М	М	Ш	—	М
8.	<i>Андріана/Андріанна</i>	—	—	—	—	М	Ш	Ш	Ш	Ш
9.	<i>Анжеліка</i>	—	М	—	М	М	Н	М	М	—
10.	<i>Антоніна</i>	—	—	—	М	М	М	Ш	М	М
11.	<i>Аранка</i>	Ш	—	Ш	М	М	—	М	—	—
12.	<i>Беата/Беатриса</i>	—	—	—	М	М	М	Ш	М	М
13.	<i>Бланка</i>	Ш	—	М	—	—	—	—	—	—
14.	<i>Божена</i>	—	Ш	—	—	М	М	М	—	—
15.	<i>Валентина</i>	—	—	—	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш
16.	<i>Валерія</i>	—	М	Ш	Ш	Ш	М	М	Ш	Ш
17.	<i>Варвара</i>	Ш	М	М	—	—	М	—	—	—
18.	<i>Вероніка</i>	Н	Ш	Ш	М	М	М	Ш	Ш	Ш
19.	<i>Віра</i>	М	Ш	—	Ш	Ш	Ш	М	М	—
20.	<i>Віталія</i>	—	—	—	—	—	—	М	М	—
21.	<i>Габрієла/Габрієлла</i>	М	Ш	—	—	М	М	М	М	—
22.	<i>Галина</i>	М	—	—	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	М
23.	<i>Гізела/Гізела</i>	Ш	М	М	М	—	М	М	М	—
24.	<i>Діана/Діанна</i>	—	—	—	М	М	Ш	Н	Ш	Н
25.	<i>Ельвіра</i>	М	М	М	М	М	—	М	М	—
26.	<i>Емілія</i>	М	—	—	М	М	—	Ш	М	М
27.	<i>Емма</i>	Ш	Ш	Ш	М	—	М	—	—	—
28.	<i>Еріка</i>	—	—	—	М	Ш	Ш	Ш	Ш	М
29.	<i>Етела</i>	Н	Ш	Ш	М	М	М	М	М	—
30.	<i>Єва</i>	Ш	Н	Н	Н	Ш	Ш	М	М	—
31.	<i>Євгенія</i>	—	—	—	М	М	М	Ш	Ш	Ш
32.	<i>Жанна</i>	—	—	—	М	М	Ш	Ш	Ш	—
33.	<i>Зоряна</i>	Ш	М	—	—	—	М	М	М	—
34.	<i>Зузанна/Сюзанна</i>	Ш	Ш	Ш	М	Ш	Ш	М	М	—
35.	<i>Іболя/Ібоя</i>	М	—	М	М	М	М	М	—	—
36.	<i>Іванна</i>	—	—	—	—	М	М	М	Ш	М
37.	<i>Ільда/Ілдика</i>	—	—	—	—	М	Ш	М	М	—
38.	<i>Інна</i>	—	—	М	М	—	М	Ш	Ш	М

Продовження табл. 1

№ з.п.	Ім'я	Номер зрізу								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		Ранговий номер імені								
39.	<i>Йолана</i>	Н	Ш	Ш	М	М	М	—	М	—
40.	<i>Каріна/Карина</i>	—	—	—	—	М	—	М	М	Н
41.	<i>Кароліна</i>	—	—	—	—	М	М	М	М	Ш
42.	<i>Клара</i>	Ш	Ш	Н	Ш	Ш	М	М	М	М
43.	<i>Крістіна/Христина</i>	—	—	М	—	М	Ш	Ш	Н	Н
44.	<i>Лариса</i>	—	—	—	Ш	Ш	Ш	М	М	—
45.	<i>Леся</i>	—	—	—	—	—	М	Ш	М	—
46.	<i>Лідія</i>	—	М	—	М	М	М	М	М	М
47.	<i>Лілія</i>	—	—	—	М	М	М	М	Ш	Ш
48.	<i>Любов</i>	—	—	—	Ш	Ш	М	Ш	М	—
49.	<i>Людмила</i>	М	М	Ш	Н	Ш	Ш	Н	Ш	М
50.	<i>Магдалина</i>	Н	Н	Н	Ш	Ш	М	—	М	—
51.	<i>Маргарита</i>	Н	Н	Н	Ш	М	Ш	М	М	—
52.	<i>Марина</i>	—	—	—	—	—	Ш	Н	Ш	Ш
53.	<i>Маріанна</i>	М	М	М	М	Ш	Н	Ш	М	М
54.	<i>Марта</i>	М	Ш	Н	Ш	Ш	М	М	М	—
55.	<i>Мар'яна/Мар'яна</i>	—	—	—	—	М	Ш	Ш	Ш	М
56.	<i>Мирослава</i>	—	М	—	М	М	Ш	Ш	Ш	М
57.	<i>Надія</i>	—	М	—	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	М
58.	<i>Неля</i>	—	—	—	—	М	М	М	М	—
59.	<i>Ніколетта/Ніколета</i>	—	—	—	—	—	—	М	Ш	Н
60.	<i>Ніна</i>	—	—	—	Ш	М	М	М	М	—
61.	<i>Оксана</i>	—	—	—	М	Н	Н	Н	Ш	М
62.	<i>Олександра</i>	—	—	—	—	М	М	Ш	Ш	Н
63.	<i>Олеся</i>	—	—	—	—	—	М	Ш	Ш	М
64.	<i>Регіна</i>	Ш	М	—	—	М	—	М	М	—
65.	<i>Рената</i>	—	—	—	—	—	М	М	Ш	М
66.	<i>Роза</i>	Н	Ш	Ш	М	М	М	М	—	—
67.	<i>Руслана</i>	—	—	—	—	—	М	М	М	М
68.	<i>Світлана</i>	—	—	М	Н	Н	Н	Н	Ш	М
69.	<i>Сільвія/Сільва</i>	М	Ш	М	М	М	М	М	М	М
70.	<i>Софія</i>	М	М	М	М	М	М	М	Ш	М
71.	<i>Тамара</i>	М	М	М	Ш	М	Ш	М	М	—
72.	<i>Терезія/Тереза</i>	Н	Ш	М	М	М	М	М	М	—
73.	<i>Тімея</i>	—	—	—	—	—	М	М	М	М

Продовження табл. 1

№ з.п.	Ім'я	Номер зрізу								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
		Ранговий номер імені								
74.	<i>Halva</i>	н	–	–	–	–	–	–	–	–
75.	<i>Юдіта/Едіта</i>	м	н	н	ш	ш	м	м	м	–
76.	<i>Юліана</i>	н	–	м	–	–	–	м	ш	ш
77.	<i>Юліанна Анна</i>	–	–	м	–	–	–	–	ш	–
78.	<i>Юлія</i>	м	–	м	ш	м	ш	ш	ш	н
79.	<i>Юстина</i>	м	–	–	–	–	–	м	ш	–
80.	<i>Яна</i>	м	–	–	–	–	–	ш	ш	ш
81.	<i>Ярослава</i>	–	м	–	–	м	м	м	м	–

н — найуживаніші імена

ш — широкоживані імена

м — маложивані імена

У п'яти зрізах у групі широкоживаних зафіксовано п'ять онімів: *Валерія* (III–V, VIII–IX), *Вероніка* (II, III, VII–IX), *Галина* (IV–VIII), *Зузанна/Сюзанна* (I–III, V–VI), *Надія* (IV–VIII). У чотирьох зрізах тут перебувають шість онімів: *Андріана* (VI–IX), *Віра* (II, IV–VI), *Еріка* (V–VIII), *Клара* (I–II, IV–V), *Людмила* (II, V–VI, VIII), *Юлія* (IV, VI–VIII). 11 онімів зафіксовано в цій групі у трьох зрізах: *Емма* (I–III), *Єва* (I, V–VI), *Євгенія* (VII–IX), *Жанна* (VI–VIII), *Лариса* (IV–VI), *Любов* (I–II, V), *Марина* (VI, VIII–IX), *Марта* (II, IV–V), *Мирослава* (VI–VIII), *Мар'яна* (V–VIII), *Яна* (VII–IX). Двічі за досліджуваний період у групу широкоживаних потрапляли чотирнадцять онімів: *Крістіна/Христина* (VI, VII), *Маргарита* (IV–VI), *Магдалина* (IV, V), *Діана* (VI, VIII), *Юдіта/Едіта* (IV, V), *Маріанна* (V, VII), *Тамара* (IV, VI), *Етела* (II, III), *Агнеса* (III, IV), *Інна* (VII, VIII), *Олеся* (VII, VIII), *Аранка* (I, III), *Юліана* (VIII, IX), *Роза* (II, III).

Якісний і кількісний склад онімів у кожному періоді різний. Найменшу кількість широкоживаних імен виявлено в III хронологічному зрізі — 14, найбільша кількість зафіксована у VIII — 32 оніми. Основним джерелом поповнення вказаної групи в першій половині XX ст. були як найуживаніші імена, так і маложивані. Проте в другій половині XX ст. уподобання ужгородців зазнають кардинальних змін: вони найчастіше обирають нові імена, що ввійшли до іменника міста з 1950-х років. Рух широкоживаних жіночих імен відбувається дуже активно.

У I хронологічному зрізі в групі широкоживаних імен зафіксовано 20 онімів. Їхніми власницями є 202 особи, або 17 % новонароджених 1900–1920 рр. 20 онімів розмістилися на восьми позиціях у такій послідовності: *Blanka* (18), *Izerena/Izrena* (17), *Gizella* (13), *Fani/Fanni* (12), *Mária-Iren* (12), *Emma* (11), *Klara* (11), *Aranka* (9), *Borbála/Barbola* (9), *Hermin/Hermina* (9), *Katalin* (9), *Malvin/Malvina* (9), *Olga* (9), *Berta* (8), *Irma* (8), *Regina* (8), *Zsuzsanna/Zuzsanna/Susanna* (8), *Iarolka* (8), *Eva* (7), *Frida* (7). 40 % із перерахованих антропонімів функціонували в групі широкоживаних лише у вказаний період. Оніми *Fani/Fanni*, *Frida* не зафіксовані більше в жодному зрізі, а подвійне ім'я *Mária-Iren* опинилося серед популярних тільки в 1920 р. Інші імена як маложивані відзначені в наступних одному-двох зрізах: *Berta* — у II і IV, *Hermin/Hermina* — у III і V, *Malvin/Malvina* — у VII, *Irma* — у IV, *Iarolka* — тільки у II.

Решта 60 % імен I зрізу закріплюють свій статус широкоживаних протягом усього досліджуваного періоду.

У чехословацький період (1925–1935 рр.) до другої статистичної групи ввійшли нові імена, не зафіксовані в попередньому зрізі: *Olva* (6), *Viola* (6), *Božena/Božena* (5), *Zlata* (4). Також до них долучилися найуживаніші (*Iolán*, *Etelka*, *Růžena*, *Terezia*) та маложивані імена (*Iulie*, *Alice*, *Estera/Ester*, *Libuše*, *Silvia*) з попереднього зрізу. Отже, до широкоживаних імен II періоду ввійшло 23 імені, що були надані 183 дівчатам (24,8 %): *Vera* (17), *Katerina/Katařina* (17), *Iolán/Iolana* (15), *Ruzena/Růžena* (15), *Marta* (12), *Klara* (11), *Zuzana/Zuzanna* (11), *Gabriella/Gabriela* (9), *Agnesa/Agnes* (8), *Veronika* (8), *Olva* (6), *Viola* (6), *Božena* (5), *Etela/Etelka* (5), *Iulie* (5), *Terezje/Terezia/Tereza* (5), *Alice* (4), *Emma/Ema* (4), *Estera/Ester* (4), *Libuše* (4), *Lili* (4), *Silvia* (4), *Zlata* (4).

У III хронологічному зрізі спостерігаємо найнижчий середній коефіцієнт однойменності (3), оскільки з 1940–1945 рр. зафіксовано найменшу кількість новонароджених дівчаток. Кількість широкоживаних жіночих імен цього періоду навіть менша, ніж чоловічих (23) (Sholia, 2018:74). 15 онімів обслуговує 71 особу жіночої статі (15,5 %). Репертуар широкоживаних імен розширився завдяки подвійним: *Єва Марія* (5) (перейшло з групи маложиваних), *Каталін Марія/Катерина Марія* (4), *Марія Магдалена* (3) (не зафіксовані більше в жодному зрізі) та *Людмила* (3) (у наступному зрізі вже перейшло до групи найуживаніших).

П'ятнадцять онімів IV зрізу обслуговує 209 (27,5 %) представниць жіночої статі. Суттєве оновлення відбулося на основі імен, що з'явилися тільки в 1950-х роках: *Валентина*, *Любов*, *Лариса*, *Ніна*. Також у групу потрапили антропоніми, зафіксовані як маловживані в попередніх зрізах: *Надія/Надежда* (в 1920 р.), *Галина* (в 1920 р.), *Тамара* (1920, 1935). Отже, центральна частина іменника IV зрізу представлена такими антропонімами: *Валентина* (21), *Тамара* (21), *Магдалина* (19), *Любов* (17), *Надія/Надежда* (14), *Вера/Вера* (14), *Галина* (13), *Марта* (13), *Лариса/Лариса* (13), *Маргарита* (12), *Юдіта/Едіта* (12), *Клара* (12), *Агнесса* (10), *Валерія* (9), *Ніна* (9).

У V хронологічному зрізі склад широковживаних імен майже не відрізняється від попереднього. Не втратили свого статусу й залишилися в групі 12 антропонімів: *Галина* (22), *Людмила* (21), *Любов* (17), *Магдалина* (16), *Лариса* (13), *Валерія* (12), *Віра* (12), *Валентина* (10), *Едіта* (10), *Клара* (9), *Марта* (9), *Надія* (9). З групи найуживаніших опустилися 2 оніми: *Єва* (12), *Єлизавета* (11), а з маловживаних піднялися 4 — *Маріанна* (23), *Вікторія* (20), *Еріка* (13), *Зузана/Сусана* (10). Оновлення відбулося завдяки одному оніму — *Марина* (17), яке з'явилося в межах ужгородського іменника тільки в 1960 р. й одразу стало популярним. Отже, 19 онімів цього зрізу обслуговує 32,7 % осіб жіночої статі (266).

Склад широковживаних імен VI хронологічного зрізу збільшився до 25 онімів, якими послуговувалися 267 (29,5 %) новонароджених. Оновлення відбулося на основі імен, уперше зафіксованих у групі широковживаних: *Алла/Ала* (11), *Діана/Діанна* (11), *Жанна/Жана* (9), *Кристина/Христина* (9), *Мирослава* (8), *Андріана/Андріанна* (7), *Ілдико/Ілдика* (7), *Мар'яна* (7). Змінюють статус найуживаніших у попередньому зрізі оніми *Катерина* (19), *Анна/Ганна* (18), *Ольга* (13). Залишилися в цій групі імена *Людмила* (17), *Валентина* (15), *Лариса* (15), *Галина* (14), *Еріка* (12), *Віра* (11), *Надія* (10), *Єва* (9), *Тамара* (9), *Єлизавета* (8), *Маргарита* (7), *Зузана/Жужана* (7), *Марина* (7), *Юлія* (7). Натомість утрачають свої позиції й переходять до групи маловживаних оніми *Марта*, *Магдалина*, *Юдіта/Едіта*, *Валерія*.

До групи широковживаних імен VII хронологічного зрізу долучилося 10 онімів, які в попередні роки мали від двох до п'яти власниць і перебували в групі маловживаних. Із 1980-х років зростає популярність таких імен: *Олександра* (16), *Яна* (16), *Леся* (14), *Євгенія* (12), *Інна*

(12), *Беата* (11), *Олеся* (11), *Андреа/Андрея* (10), *Антоніна* (9), *Емілія* (9). Не втрачають актуальності й зберігають статус широковживаних імена *Кристина/Христина* (28), *Андріана/Андріанна* (24), *Надія* (22), *Мар'яна* (22), *Мирослава* (21), *Еріка* (19), *Валентина* (15), *Алла* (15), *Галина* (13), *Юлія* (12), *Жанна* (11), *Любов* (10), *Вероніка* (9), *Маріанна* (9). Переходить із найуживаніших до широковживаних онім *Марія* (16). Отже, 25 широковживаних онімів цього зрізу обслуговує 366 представниць жіночої статі (25,1 %).

У VIII хронологічному зрізі збільшився репертуар широковживаних імен. Для найменування 610 дівчаток було використано 32 оніми, що становить 38,6 % від усіх новонароджених дітей жіночої статі в 1990 та 1995 рр. Ця група розширилася завдяки іменам, які до цього періоду жодного разу не піднімалися вище від статусу маловживаних: *Анастасія* (29), *Аліна* (28), *Ніколетта/Ніколета* (20), *Софія* (9), *Іванна* (12), *Лілія* (9), *Юстина* (16), *Рената* (10), подвійне *Юліанна Анна* (26), зафіксоване 1940 р., ім'я *Юліанна/Юліана* (12), яке в I хронологічному зрізі перебувало в групі найуживаніших, а в III і VIII — маловживаних. У 1995 р. вперше в іменнику зафіксовано ім'я *Фружина*. Його мало лише 9 дівчат, тому воно перебуває на периферії статистичної групи. Декілька імен перемістилися з частотного десятка найуживаніших: *Оксана* (31), *Діана* (30), *Людмила* (27), *Марина* (25), *Світлана* (22). Зберегли свій статус з попереднього зрізу оніми *Олександра* (32), *Марна* (26), *Мирослава* (26), *Яна* (24), *Андріана/Андріанна* (22), *Юлія* (22), *Євгенія* (18), *Інна* (18), *Надія* (18), *Вероніка* (16), *Галина* (15), *Еріка* (13), *Валентина* (12), *Жанна* (11) з його варіантами *Жаннета/Жанетта/Жанетт/Жанета*, *Валерія* (11), *Олеся* (11).

Центральна частина жіночого іменника IX хронологічного зрізу налічує 17 онімів, що обслуговують 128 (23 %) новонароджених дівчаток. Якісне оновлення відбулося на основі чотирьох імен: *Кароліна* (9), яке ввійшло в іменник міста як маловживане з 1960 р.; *Даніела* (7) — один випадок зафіксований у 1990 р.; *Аніта* (5) і *Ангеліна* (5) як одиничні, зафіксовані з 1970 р. Оніми *Марія* (11), *Ірина* (9), *Наталія* (8), *Олена* (8) перемістилися в групу широковживаних із десятка лідерів попереднього зрізу. Решта імен закріпили свої позиції і в статусі широковживаних перейшли в наступне століття: *Валерія* (10), *Юліанна* (10), *Валентина* (9), *Яна* (8), *Лілія* (7), *Андріана* (6), *Вероніка* (6), *Євгенія* (5), *Марина* (5).

Проведений аналіз дев'яти хронологічних зрізів дав змогу виявити в статистичній групі широкоживаних жіночих імен, що функціонували в іменнику Ужгорода впродовж ХХ століття, десять найуживаніших онімів (таблиця 2).

Таблиця 2

Десятка лідерів широкоживаних жіночих імен

№ з.п.	Ім'я та його найуживаніша форма	Номер зрізу									Всього носіїв
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
		Кількість носіїв									
1.	<i>Світлана</i>			1	28	38	48	57	22	3	197
2.	<i>Оксана</i>				4	40	50	57	31	2	184
3.	<i>Ludmila/Людмила</i>	1	2	3	35	21	17	34	27	4	144
4.	<i>Кристина/Христина</i>			1		1	9	28	73	28	140
5.	<i>Ева/Єва</i>	7	22	27	39	12	9	5	5	1	127
6.	<i>Margit/Marketa/Маргарита</i>	71	20	9	12	1	7	3	4		127
7.	<i>Magdolna/Magdalen/Магдалина/Магдалена</i>	25	38	14	19	16	5	1	3		121
8.	<i>Діана/Діанна</i>				1	1	11	35	30	18	96
9.	<i>Anastasia/Анастасія</i>		1					5	29	52	87
10.	<i>Edi/Yudita/Yudit/Edita/Юдіт/Едіта</i>	5	27	21	12	10	4	5	3	-	87

З 50-х рр. ХХ ст. до них долучилися оніми *Олександра* (86), *Марина* (83), *Валентина* (82).

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи вищезазначене, доходимо висновку, що за характером функціонування всі широкоживані жіночі імена можна поділити на такі групи:

– які впродовж досліджуваного періоду неодноразово змінювали свій статус, переходили в групу найуживаніших, широкоживаних і маловживаних: *Аліна, Анастасія, Вероніка, Діана, Етела, Єва, Йола-*

на, Клара, Людмила, Магдалина, Маргарита, Маріанна, Марта, Ніколетта/Ніколета, Оксана, Олександра, Роза, Світлана, Тереза/Терезія, Христина, Юдіта, Юліана, Юлія;

– які перебували в статусі найуживаніших і широкоживаних: *Марина;*

– які перебували в статусі широкоживаних і маловживаних. Ця група імен найчисленніша: *Агнеса, Аліса/Алісія, Алла, Андріана, Андреа/Андрея, Антоніна, Аранка, Беата, Бланка, Божена, Валерія, Варвара, Віра, Габріела/Габрієлла, Галина, Гізела/Гізела, Емілія, Емма, Еріка, Євгенія, Жанна, Зоряна, Іванна, Ільда/Ілдика, Інна, Кароліна, Лариса, Леся, Лілія, Любов, Мар'яна, Мирослава, Надія, Ніна, Олеся, Рената, Регіна, Сільвія/Сільва, Софія, Сюзанна/Зузанна, Тамара, подвійне Юліанна Анна, Юстина, Яна;*

– які перебували в статусі тільки найуживаніших: *Halva* та потрійне *Angela Iboya Livia;*

– які перебували в статусі найуживаніших і маловживаних: *Анжеліка, Каріна/Карина;*

– які в межах кожного окремого зрізу перебували в статусі тільки маловживаних, а загальне число власниць таких імен вище від СКО (13) надало їм можливість потрапити до широкоживаних імен: *Віталія, Ельвіра, Іболя/Іболя, Лідія, Неля, Руслана, Тімеа/Тімея, Ярослава;*

– які, перебуваючи в центральній частині іменника, жодного разу не змінювали свого статусу й не переходили в іншу статистичну групу: *Валентина* (широковживане протягом усього досліджуваного періоду і в межах кожного окремого зрізу).

За періодами функціонування імен центральну частину жіночого іменника, як і чоловічого, поділяємо на такі групи:

– наскрізні, що функціонували на всіх хронологічних зрізах;

– переривчасті, якими називали новонароджених із перервами в зрізах від двох і більше десятиліть;

– тимчасові імена, що були популярними декілька років підряд на початку, всередині чи наприкінці століття.

У роботі зафіксовано 27 (33,3 %) наскрізних імен: *Вероніка, Клара, Людмила, Маріанна, Сільвія/Сільва, Софія* (зафіксовані в усіх зрізах без винятку); *Агнеса, Етела, Єва, Зузанна/Сюзанна, Маргарита, Марта, Тамара, Тереза/Терезія, Юдіта/Едіта* (за винятком ІХ зрізу); *Валерія*

(за винятком I); *Юлія* (за винятком II). До цієї групи також належать імена, які потрапили в іменник з II, III та IV зрізів і не припиняли свого функціонування в усіх наступних: *Валентина, Діана, Еріка, Світлана* (III–IX зрізи), *Антоніна, Беата, Євгенія, Лілія, Мар'яна, Оксана* (IV–IX).

Переривчастих імен, які виходили з ужитку на деякий час і знову поверталися в іменник, зафіксовано 37 одиниць, або 45,7 % від загальної кількості всіх широковживаних імен. Це найбільша за кількістю група: *Анастасія, Андреа/Андрея, Алла, Аліса/Алісія, Анжеліка, Аранка, Бланка, Божена, Варвара, Віра, Габріела/Габрієлла, Гізела/Гізела, Галина, Ельвіра, Емілія, Емма, Жанна, Зоряна, Іболя/Іболя, Інна, Йолана, Каріна/Карина, Крістіна/Христина, Лариса, Лідія, Любов, Магдаліна, Мирослава, Надія, Ніна, Регіна, Роза, Юліана, Юстина, Яна, Ярослава*, подвійне *Юліанна Анна*.

Тимчасові імена становлять найменшу групу. До неї належить 17 (21 %) онімів, які використовували ужгородці нетривалий час: *Halva* та потрійне *Angela Iboľa Livia* (I); *Льда/Ілдика* (V–VIII); *Андріана/Андріанна, Іванна, Кароліна, Олександра* (V–IX); *Леся, Неля* (VI–VIII); *Аліна, Марина, Олеся, Рената, Руслана, Тімеа/Тімея* (VI–IX); *Віталія* (VII–VIII); *Ніколета/Ніколетта* (VII–IX).

Серед широковживаних жіночих імен найчисленнішими виявилися переривчасті (45,7 %), на відміну від чоловічого іменника, де в центральній частині за періодами функціонування найбільшою кількістю (58 %), стабільністю та стійкістю позначені наскрізні імена (Sholia, 2018:78). Рух широковживаних жіночих імен відбувався значно активніше, ніж найуживаніших, тому якісний і кількісний склад у кожному періоді різний.

Подальшим напрямом наших студій є дослідження рідковживаних жіночих особових імен Ужгорода впродовж XX ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буга, Т. В. (2010). Динаміка особових імен Центральної Донеччини (кінець XIX — початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Донец. нац. н-т. — Донецьк. — 20 с.
2. Карпенко, Ю. (2007). Динаміка українських особових імен. Науковий вісник Чернівецького університету. — Чернівці, — Вип. 356–359: Слов'янська філологія. — С. 285–289.

3. Кравченко, Г. В. (2000). Динаміка українського іменника м. Донецька з 1890 по 1990-ті роки : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 — українська мова. — Донецьк. 325 с.
4. Медведєва, О. Ю. (2001). Динаміка особових імен мешканців українського Придунав'я : на матеріалі Кілійського та Болградського районів Одеської області : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Ізмаїл. — 213 с.
5. Свистун, Н. О. (2006). Динаміка антропонімікону м. Тернопіль XIX–XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Чернівці. — 197 с.
6. Скорук, І. Д. (1999). Динаміка антропонімікону м. Луцька в XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ. — 180 с.
7. Шоля, І. С. (2018). Динаміка іменника жителів м. Ужгорода у XX ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк. — 214 с.

REFERENCES

- Buga, T. V. (2010) *Dynamika osobovykh imen Tsentralnoi Donechchyny (kinets XIX — pochatok XX st. [The Dynamics of Personal Names in Central Donetsk Region (late 19th century — early 20th century)]*: thesis to earn a degree of the Candidate of Philological Sciences, 20 p. [in Ukrainian].
- Karpenko, Yu. (2007). *Dynamika ukrainskykh osobovykh imen [The Dynamics of Ukrainian Personal Names]* (Chernivtsi University Scientific Digest) Chernivtsi, Issue 356–359, Slavic Philology — pp. 285–289. [in Ukrainian].
- Kravchenko, G. V. (2000). *Dynamika ukrainskoho imennyka m. Donetska z 1890 po 1990-i roky [The Dynamics of Ukrainian Name Vocabulary of Donetsk City from the 1890-s to the 1990-s]*: dissertation, the Candidate of Philological Sciences: Donetsk, 325 p. [in Ukrainian].
- Medvedieva, O. Ju. (2001). *Dynamika osobovykh imen meshkantsiv ukrainskoho Prydunavia : na materiali Kiliiskoho ta Bolhradskoho raioniv Odeskoi oblasti [The Dynamics of Personal Names of Ukrainians Near the Danube Region: Based on the Data from Kiliya and Bolhrad Regions of Odessa Region]*: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, 213 p. [in Ukrainian].
- Svystun, N. O. (2006). *Dynamika antroponimikonu m. Ternopil XIX–XX st. [The Dynamics of Anthroponymicon of Ternopil in the 19–20th Centuries]*: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Chernivtsi, 197 p. [in Ukrainian].
- Skoruk, I. D. (1999). *Dynamika antroponimikonu m. Lutska v XX st. [The Dynamics of Anthroponymicon of Lutska in the 20th Century]*: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Kiev, 180 p. [in Ukrainian].
- Sholia, I. S. (2018). *Dynamika imennyka zhyteliv m. Uzhhoroda u XX st. [The Dynamics of Name Vocabulary of Uzhhorod Citizens in the 20th century]*: dissertation, the Candidate of Philological Sciences, Lutsk. 214 p. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті розглянуто широковживані жіночі імена, що функціонували в Ужгороді впродовж ХХ століття. Серед 81 онім, які перебували нижче від першого десятка протягом дев'яти хронологічних зрізів, виділено такі, що впродовж досліджуваного періоду неодноразово змінювали свій статус, переходили в групи найуживаніших, широковживаних і маловживаних. За періодами їхнього функціонування в центральній частині жіночого іменника встановлено наскрізні, переривчасті, тимчасові імена.

Метою статті є аналіз динаміки широковживаних жіночих імен Ужгорода впродовж ХХ століття. **Об'єктом** дослідження є власні жіночі імена, що функціонували в статистичній групі широковживаних протягом 100 років. **Предмет** дослідження — їхня динаміка протягом століття.

Матеріали та методи. У роботі застосовано декілька методів лінгвістичного аналізу, зокрема: методика хронологічних зрізів, статистичний метод для підрахунку загальної кількості жіночих онімів, цілісного аналізу, визначення найуживаніших, широковживаних імен. Джерельною базою стали матеріали церковних метричних книг Закарпаття 1900–1945 рр. та книги архівного фонду 1945–2000 рр., які зберігаються в Державному архіві Закарпатської області.

Результати. У результаті дослідження було встановлено, що до групи широковживаних жіночих імен ужгородців у ХХ ст. потрапив 81 онім, або 12,1 % від загальної кількості жіночих імен. Центральна частина жіночого іменника Ужгорода впродовж досліджуваного періоду обслуговує найбільшу у відсотковому співвідношенні кількість осіб жіночої статі — 48,2 %, або 4073 новонароджених.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можемо констатувати, що серед широковживаних жіночих імен найчисленнішими виявилися оніми, які впродовж ХХ століття неодноразово змінювали свій статус, перебуваючи в групі широковживаних і маловживаних. За періодами функціонування найбільше виявлено переривчастих імен, які виходили з ужитку на деякий час і знову поверталися в іменник Ужгорода. Їх зафіксовано 37 одиниць, або 45,7 % від загальної кількості усіх широковживаних імен. Практична цінність дослідження полягає в тому, що наведений матеріал може бути використано під час укладання словника особових імен українців, для лекційних курсів з української ономастики.

Ключові слова: іменник, онім, хронологічний зріз, статистична група, найуживаніші жіночі імена, широковживані імена, іменний репертуар.

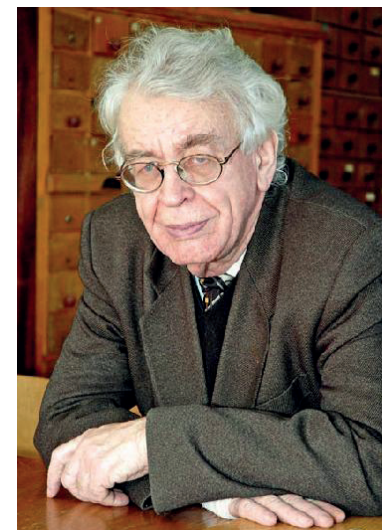
Стаття надійшла 3 жовтня 2022 р.

ХРОНІКИ**КАРПЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ**

Починаючи з 2010 року, на філологічному факультеті Одеського національного університету імені І. І. Мечникова проводяться Міжнародні читання, присвячені вшануванню пам'яті всесвітньо відомого вченого-лінгвіста члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора фундатора Одеської ономастичної школи Юрія Олександровича Карпенка.

КАРПЕНКО Юрій Олександрович — всесвітньо відомий талановитий український мовознавець — народився 29.09.1929 в м. Малині Житомирської області. У 1953 році з відзнакою закінчив Львівський університет, де самостійно вивчав китайську, німецьку, французьку, чеську, болгарську та польську мови. У 1956 році достроково захистив у Чернівецькому університеті кандидатську дисертацію «Історія форм кількісних числівників в українській мові», а у 1967 році — докторську дисертацію «Топонімія Буковини», після чого почав завідувати кафедрою загального мовознавства Чернівецького університету. З 1968 р. працював в Одеському університеті: завідував кафедрами загального мовознавства, російської мови, української мови. Був членом Міжнародної ради ономастичних наук (з 1960 р.); членом-кореспондентом НАН України (2006), академіком АН ВШ України (1996 р.).

Мав близько 500 наукових праць, з них 8 монографій, 5 підручників. Понад 50 праць вийшло в зарубіжних виданнях (Росія, Білорусь, Чехія,

Словаччина, Бельгія, Болгарія, Югославія, Німеччина). Підготував понад 60 кандидатів наук і 6 докторів наук. Заснував авторитетну в світі Одеську ономастичну школу, був творцем сутнісної концепції власної назви та футурологічних перспектив її розвитку, засад ономастичної етимології, топонімічної й космонімічної систематики, ієрархії слов'янських теонімів, літературної та когнітивної ономастики тощо. Проте наукові праці вченого містять і дослідження з фонетики, фонології, історії мовознавства та українського народознавства, славістики, історії української мови, порівняльно-історичного мовознавства, орфографії, діалектології, стилістики, етнолінгвістики, соціолінгвістики, етимології тощо, що засвідчує універсальність наукової компетенції вченого.

Юрій Олександрович Карпенко пішов з життя 10 грудня 2009 року.

Перші Міжнародні Карпенківські читання відбулися 2010 року на філологічному факультеті Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. **Другі Міжнародні наукові читання** пам'яті видатного вченого **члена-кореспондента НАН України** Юрія Олександровича Карпенка відбулися в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова у жовтні 2011 року за участі Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України, Української асоціації викладачів російської мови та літератури та під егідою Українського комітету славистів. Організатором читань виступила *кафедра загального і слов'янського мовознавства* філологічного факультету ОНУ під керівництвом учня професора Ю. О. Карпенка доктора філологічних наук, професора *Зубова Миколи Івановича*. Наукові читання мали міжнародний характер, оскільки об'єднали філологів із різних держав — України, Польщі, Китаю, Ірану, Болгарії, Казахстану, Латвії, Естонії та інших країн. Відомі у науковому світі вчені зібралися, щоб ушанувати його пам'ять та обговорити питання слов'янської і світової філології, які входили в коло наукових інтересів Ю. О. Карпенка. Серед тем доповідей були актуальні питання ономастики, історії мовознавства, лінгвостилістики, фольклористики і літературознавства тощо.

Програму наукових читань склали пленарне засідання та робота чотирьох секцій з ономастичної, загальномовознавчої, мовноісторичної проблематики та секція лінгвостилістики, літературознавства і фольклористики. Відкрив наукове зібрання декан філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова, професор Є. М. Черноіва-

ненко пошаним словом про Ю. О. Карпенка та його діяльність в Одеському університеті. Продовжили програму пленарного засідання доповіді таких відомих у слов'янському світі науковців, як проф. В. В. Лучик («Актуальні напрями ономастичних досліджень» (Київ), проф. Л. О. Ткач («Внесок Ю. О. Карпенка в дослідження української літературної мови на Буковині» (Чернівці), доц. Д. В. Дергач («Лексико-семантичний потенціал слова в науковому діалозі українських філологів: Ю. О. Карпенко, Л. А. Лисиченко» (Київ) та ін.

За словами одного з учасників наукових читань — Дергача Дмитра Валерійовича, який представляв КНУ імені Тараса Шевченка, проведений науковий захід являє собою справді унікальне для філологічного осередку явище, об'єднане навколо знакової постаті Ю. О. Карпенка, погляди і творчий доробок якого слугували і слугують точкою відліку для багатьох розвідок сучасних мовознавців, які ровивають ідеї великого вченого на модерному ґрунті. За наслідками досліджень було видано два випуски періодичної наукової збірки «Мова».

16–17 жовтня 2012 року в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова відбулися **Треті Міжнародні наукові читання** пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка. Організатором читань виступила *кафедра української мови* філологічного факультету ОНУ під керівництвом доктора філологічних наук, професора Бондаря Олександра Івановича. На пленарному засіданні з вітальним словом до учасників читань звернулися ректор університету д. п. н., проф. Коваль І. М., декан філологічного факультету д. ф. н., проф. Черноіваненко Є. М. та завідувач кафедри граматики англійської мови д. ф. н., проф. Карпенко О. Ю. З ґрунтовними доповідями виступили знані науковців, серед яких директор Інституту української мови НАН України д. ф. н., проф. Гриценко П. Ю., д. ф. н., професор кафедри тюркології Євразійського національного університету імені Л. Гумільова Каіржанов А. К., д. ф. н., професор кафедри української мови ОНУ імені І. І. Мечникова Бондар О. І. та к. ф. н., професор кафедри російської мови цього ж університету Іщенко Д. С.

У межах наукових читань працювали три секції: «Ономастичні дослідження» (керівник секції — д. ф. н., проф. Карпенко О. Ю.), «Когнітивна, комунікативна, сугестивна лінгвістика і дискурсологія» (керівник секції — д. ф. н., проф. Ковалевська Т. Ю.), «Лексикологія, граMATика, діалектологія, історія мови» (керівник секції — к. ф. н.,

доц. Хрустик Н. М.). Всього в Карпенківських читаннях взяли участь понад 80 науковців, серед яких представники філологічного факультету та факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Одеського державного аграрного університету, Одеської державної академії будівництва та архітектури, Одеського національного медичного університету, Одеської національної морської академії, Одеського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, а також учені з Національної академії наук України, дослідники з Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Криворізького національного університету, Кримського інженерно-педагогічного університету, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені І. Франка, Миколаївського національного педагогічного університету імені В. Сухомлинського, Сумського державного університету, Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Хмельницького національного університету тощо. В доповідях висвітлювалися проблеми сучасного мовознавства — від його класичних напрямів до найновітніших лінгвістичних галузей. Наукові читання закінчилися обговоренням доповідей та рекомендаціями щодо проведення наступних наукових читань пам'яті видатного українського мовознавця доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка.

Четверті Міжнародні наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка відбулися 6–7 листопада 2014 року, організатором яких виступила *кафедра загального і слов'янського мовознавства* під керівництвом доктора філологічних наук, професора Войцєвої Олени Андріївни. Була запланована робота таких секцій, як «Наукова спадщина доктора філологічних наук, академіка Ю. О. Карпенка», «Слов'янська ономастика», «Історія та сучасний стан слов'янських мов і літератур», «Українська мова у синхронічному та діахронічному аспектах», «Методика викладання слов'янських мов у середній та вищій школі» та і. Матеріали конференції були опубліковані у науковому фаховому виданні «Слов'янський збірник».

29–30 вересня 2016 року на філологічному факультеті Одеського національного університету імені І. І. Мечникова спільно з Інститутом мовознавства імені О. О. Потебні відбулися **П'яті Міжнародні наукові читання**, присвячені 87-ій річниці члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка. Організатором читань виступила тогоріч *кафедра російської мови та літератури*. У роботі конференції взяли участь понад 90 науковців з України, Молдови, Китаю та інших країн.

Більшість доповідей молодих науковців було заслухано й обговорено у трьох секціях (Актуальні питання сучасної ономастології; Проблеми комунікативної та когнітивної лінгвістики; Лексикографічні та лексико-граматичні студії).

На заключному пленарному засіданні було вирішено провести наступні читання, присвячені пам'яті члена кореспондента НАН України Ю. О. Карпенка, на честь 90-ї річниці від дня народження вченого, у 2019 році.

Шості Міжнародні наукові читання пам'яті члена кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка: до 90-річчя від дня народження (1929–2009) за участю Інституту української мови НАН України проведено 26–27 вересня 2019 р. Організатором читань виступила *кафедра української мови* філологічного факультету ОНУ під керівництвом учениці професора Ю. О. Карпенка доктора філологічних наук, професора Ковалевської Тетяни Юріївни. У заході взяли участь понад 120 науковців з України, зокрема таких вишів, як Вінницький технічний коледж, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Донецький національний університет імені Василя Стуса, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Запорізький національний університет, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, Інститут педагогічної освіти та менеджменту, Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, Інститут української мови НАН України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Київ-

ський інститут інтелектуальної власності та права національного університету «Одеська юридична академія», Київський національний лінгвістичний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Криворізький державний педагогічний університет, Міжнародна Асоціація українців, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Львівський національний університет імені Івана Франка, Маріупольський державний університет, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, Миколаївський національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Національний університет «Львівська політехніка», Національний університет «Одеська морська академія», Національний університет «Одеська юридична академія», Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеська національна академія харчових технологій, Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попова, Одеський національний політехнічний університет, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, *Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка*, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Херсонський державний університет, Хмельницький національний університет, Черкаський державний бізнес-коледж, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

В конференції зокрема взяли участь Мозер Міхаель, професор мовознавства Інституту славистики Віденського університету (Австрія), Українського вільного університету в Мюнхені, Католицького університету ім. Петра Пазманя в Будапешті та Пілішчабі, Президент Міжнародної Асоціації українців; Гриценко Павло Юхимович, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту україн-

ської мови НАН України, завідувач відділу діалектології Інституту української мови НАН України; Загнітко Анатолій Панасович, член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса; Шевченко Лариса Іванівна, член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Баландіна Надія Францівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; Бацевич Флорій Сергійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка; Вільчинська Тетяна Пилипівна, доктор філологічних наук, професор, декан факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка; Космеда Тетяна Анатоліївна, доктор філологічних наук, професор, професор титулярний, завідувач кафедри україністики Інституту російської і української філології Університету імені Адама Міцкевича (Польща); Мартинова Ганна Іванівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького; Поповський Анатолій Михайлович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпровського державного університету внутрішніх справ; Торчинський Михайло Миколайович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології Хмельницького національного університету; Фаріон Ірина Дмитрівна, доктор філологічних наук, професор катедри української мови Національного університету «Львівська політехніка» та інші знані в Україні і світі лінгвісти. Також узяли участь науковці з Віденського університету (Австрія), Католицького університету ім. Петра Пазманя в Будапешті та Пілішчабі (Угорщина), Мюнхенського технічного університету (Німеччина), Тиранського університету (Албанія), Університету імені Адама Міцкевича (Польща), Університету імені Палацького (м. Оломоуць, Чеська Республіка), Хучжоуського університету (Китайська

Народна Республіка), Шаньдунського міжнародного університету (Китайська Народна Республіка).

На заключному засіданні міжнародної конференції одностайно ухвалено рішення про високий науковий рівень представлених робіт і про нагальну необхідність проводити такі заходи в подальшому.

29–30 вересня 2022 року попри війну з РФ в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова в режимі онлайн відбулися **Сьомі Міжнародні наукові читання** пам'яті всесвітньо відомого вченого, засновника Одеської ономастичної школи, члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Юрія Олександровича Карпенка. Організатором читань виступила *кафедра української мови* філологічного факультету ОНУ під керівництвом учениці професора Ю. О. Карпенка доктора філологічних наук, професора Ковалевської Тетяни Юріївни. На пленарному засіданні з вітальним словом до учасників читань звернулися ректор університету д.юр.н., проф. Труба В. І., декан філологічного факультету д. ф. н., проф. Кондратенко Н. В., завідувачка кафедри граматики англійської мови д. ф. н., проф. Карпенко О. Ю., а також модератор конференції завідувачка кафедри української мови та мовної підготовки іноземців д. ф. н., проф. Ковалевська Т. Ю. З ґрунтовними доповідями виступили знані науковці, серед яких директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України член-кореспондент НАН України д. ф. н., проф. Ажнюк Б. М., директор Інституту української мови НАН України, Почесний професор ОНУ імені І. І. Мечникова, д. ф. н., проф. Гриценко П. Ю., член-кореспондент НАН України д. ф. н., проф. Загнітко А. П. та інші відомі українські й закордонні вчені, які з найщирішими почуттями згадали великого вченого і віддали шану його творчому науковому генію.

У межах наукових читань працювали п'ять секцій: Секція № 1. Ономастичні студії: класика і сучасність (керівник секції — д. ф. н., проф. Романченко А. П.), Секція № 2. Система мови в синхронії та діахронії: актуальні аспекти (керівник секції — д. ф. н., проф. Дружинець М. Л.), Секція № 3. Проблеми соціолінгвістики, лінвокультурології та когнітивної лінгвістики (керівник секції — д. ф. н., проф. Ареф'єва Н. Г.), Секція № 4. Комунікативна сугестія в поліжанрових дискурсах (керівник секції — д. ф. н., проф. Ковалевська-Славова А. В.), Секція № 5. Проблеми українського і світового літературознавства (керівник секції — д. ф. н., проф. Шевченко Т. М.).

В конференції зокрема взяли участь Мозер Міхаель, професор мовознавства Інституту славистики Віденського університету (Австрія), Президент Міжнародної асоціації українців, Петра Витейчкова, адвокат, тренер ОБСЄ / БДІПЛ із злочинів на ґрунті ненависті (Чеська Республіка), Уляна Холод, кандидат філологічних наук (PhD), старший викладач кафедри славистики філософського факультету Університету імені Франтішека Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка), Семенюк Олег Анатолійович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. К. Винниченка, Космеда Тетяна Анатоліївна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса, Олексенко Володимир Павлович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету, Громко Тетяна Василівна, доктор філологічних наук, доцент кафедри української філології та журналістики Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький), Міняйло Роман Вікторович, доктор філологічних наук, професор кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Царьова Ірина Валеріївна, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Ясакова Наталія Юріївна, доктор філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри української мови Національного університету «Кієво-Могилянська академія», Іліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Олексенко Володимир Павлович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету, Прадід Юрій Федорович, доктор філологічних наук, професор, Псарьов Сергій Олександрович, підполковник, заступник командира окремого полку зв'язку ЗСУ, а також практично всі про-

фесори, доценти, викладачі, аспіранти і магістранти всіх кафедр філологічного факультету.

Загалом у Сьомих міжнародних Карпенківських читаннях взяли участь понад 90 науковців, серед яких практично всі професори, доценти, викладачі, аспіранти і магістранти всіх кафедр філологічного факультету, учені факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Одеської національної морської академії, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Національного університету «Одеська політехніка», а також учені з Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Інституту української мови НАН України, дослідники з Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Донецького національного університету імені Василя Стуса, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Ужгородського національного університету, Кропивницького інституту державного та муніципального управління, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Національного університету кораблебудування імені адмірала С. Й. Макарова, Херсонського державного університету, Ужгородського національного університету, Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу. В доповідях висвітлювалися проблеми історичного і сучасного мовознавства — від його класичних напрямів до найновітніших лінгвістичних галузей. Наукові читання закінчилися обговоренням доповідей та спільною резолюцією учасників про високий науковий рівень представлених робіт про нагальну необхідність навіть у цей складний час обов'язково проводити конференції такого рівня в подальшому.

Т. Ю. Ковалевська,

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*

**Всеукраїнська наукова конференція
«УКРАЇНЬСЬКА ФІЛОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ»,
присвячена 85-річчю від дня народження
професора Дмитра Бучка**

В Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка на факультеті філології і журналістики 10–11 листопада 2022 року відбулася Всеукраїнська наукова конференція «Українська філологія в контексті розвитку європейської наукової думки», присвячена 85-річчю від дня народження видатного українського ономаста Дмитра Григоровича Бучка. Пам'ять про Вчителя, Друга, чудову людину збирала багатьох вчених Тернополя, Івано-Франківська, Львова, Пряшова, Дрогобича, Києва, Одеси, Варшави, Чернівців, Херсона, Філадельфії, Ужгорода, Луцька, Хмельницького та багатьох інших міст світу на свято науки. В кожному виступі лунали спогади про Дмитра Григоровича, його людяність, наукові поради, почуття гумору, допомогу в складних життєвих ситуаціях.

До пленарного засідання увійшли доповіді провідних науковців, докторів наук, професорів, переважно ономастів. З доповідями виступили Святослав Вербич («Роздуми про роль особистості в науці»), Зоряна Купчинська («Нові історичні пам'ятки як джерело української онімії»), Світлана Пахомова («Словацька ойконімія крізь призму перекладу»), Віра Котович («Назви міст, обпалених війною»), Наталія Колесник («Перспективи літературної ономастики як багатоаспектної ономастичної галузі»), Наталія Венжинович («Проблема використання власного імені у стійких висловах української»), Світлана Богдан («Родинний антропонімікон в епістолярних текстах Михайла Косача»), Ярослав Редьква («*Svoboda та сучасний українсько-польський ойконімічний контекст»), Олена Карпенко, Валерія Неклесова («Українська онімна ідентичність у віддзеркаленні космонімічного репертуару»), Михайло Торчинський («Пелагоніми у структурі українського ономастикону»), Марія Федурко («Оними в романі Петра Карманського «Кільця рожі»: особливості функціонування»), Марія Дружинець («Антропонімічні уподобання ХХІ століття: соціо- та психолінгвістичний аспекти»), Тетяна Вільчинська («Лінгвалізація теонімічного фрейму в українській поетичній мові»), Тетяна Єщенко

(«Засоби мовного вираження текстових категорій у народних оповіданнях про Голодомор»), Тетяна Ковалевська («Нейролінгвістичні активатори медійного впливу: інтерпретація ментальних констант»), Володимир Олексенко («Структурно-семантична характеристика словотвірного гнізда з першою частиною «само-»), Марина Навальна («Актуалізація лексики з негативною оцінкою в мові українських масмедіа»).

Більшість доповідей досвідчених і молодих науковців було заслухано й обговорено у чотирьох секціях: «Актуальні проблеми регіональної та літературної ономастики», «Проблеми лексикології, фразеології та граматики», «Лінгвістика тексту», «Актуальні питання літературознавства та медіазнавства». У доповідях науковців, представлених на конференції, було порушено найрізноманітніші питання мовознавства.

Всеукраїнська наукова конференція «Українська філологія в контексті розвитку європейської наукової думки» є однією з видатних подій в українському науковому житті та стала свідченням поваги та шанси до ономастичного доробку професора Д. Г. Бучка, що зберігає свою актуальність і сьогодні.

О. Ю. Карпенко

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету ім. І. І. Мечников*

22 Словацька ономастична конференція «PRODUKČIA A PERCEPCIA ONYMICKÝCH SYSTÉMOV»

У Трнавському університеті на педагогічному факультеті 5–7 вересня 2022 року відбулася 22 Slovenská Onomastická Konferencia «PRODUKČIA A PERCEPCIA ONYMICKÝCH SYSTÉMOV».

До пленарного засідання увійшли доповіді «Names and Sources in Hamlet» (G. W. Smith), «A cognitive linguistic study of descriptions of borders in medieval charters» (K. Reszegi — R. Kenyhercz), «Das Unfassbare erfassen» (G. Blažienė), «Koherentnosť a nekoherentnosť v temporálnej dynamike fungovania vlastných mien» (M. Ološtiak — J. Wachtarczyková), «Onomastic identity through toponyms» (V. Neklesova — O. Karpenko), «Produkce a percepcie nových onomastických termínů» (M. Harvalík — I. Valentová), «Onymiski system w online-leksikonje mjenjow» (Ch. Zschieschang), «Nazwy ulic w polskiej literaturze onomastycznej» (B. Afeltowicz).

Далі робота проходила у трьох секціях, де було заслухано й обговорено доповіді з різної ономастичної тематики, зокрема, з регіональної антропоніміки, топоніміки, християнської теоніміки, ергоніміки, прагматоніміки, конотоніміки, літературної ономастики, фольклорної ідеоніміки, мотивації різних розрядів власних назв та ін. Увагу привертає потужний репертуар досліджуваних онімів, який невпинно розширюється. Так, доповіді були присвячені різноманітним аспектам буття прізвиськ та нікнеймів, феліонімів, кінонімів, ексонімів, логонімів, спелеонімів. Видається цікавим підхід деяких дослідників до вивчення функцій власних назв на кшталт юмористичної функції урбанонімів, власних назв як інструменту гібридної війни, і навіть роль сенсорного маркетингу в хремотонімії.

22 Словацька ономастична конференція «Produkcia a percepcia onymických systémov» є видатною подією в ономастичному житті світу, яка дозволяє вченим різних країн обмінюватися науковими думками і сприяє певній універсалізації різнобарвних ономастичних тенденцій.

В. Ю. Неклесова

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов природничих факультетів
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*

НАШІ АВТОРИ

ВЕРБИЧ СВЯТОСЛАВ ОЛЕКСІЙОВИЧ — доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу історії української мови та ономастики Інституту української мови НАН України.

ІВАНОВА ВАНЯ АНГЕЛОВА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри навчання з математики, інформатики та інформаційних технологій Пловдивського університету «Паїсій Хилendarські» (м. Пловдив, Болгарія).

КАРПЕНКО ОЛЕНА ЮРІЇВНА — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

КЕЛЬБЕЧЕВА ВЕРОНІКА ЄВСТ. — кандидат філологічних наук, викладач кафедри мови та спеціального навчання Медичного університету (м. Пловдив, Болгарія).

КОВАЛЕВСЬКА ТЕТЯНА ЮРІЇВНА — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

КРУПЕНЬОВА ТЕТЯНА ІВАНІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та методики навчання фахових дисциплін ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

НЕКЛЕСОВА ВАЛЕРІЯ ЮРІЇВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

ПЕТКОВА ГЕРГАНА АТАНАСОВА — кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мови та спеціального навчання Медичного університету (м. Пловдив, Болгарія).

ПРАДЦІ ЮРІЙ ФЕДОРОВИЧ — доктор філологічних наук, професор (м. Львів, Україна).

ТКАЧЕНКО ГАННА ВОЛОДИМИРІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

ШОЛЯ ІВАННА СТАНІСЛАВІВНА — кандидат філологічних наук, доцент кафедри менеджменту туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Ужгородського торговельно-економічного інституту ДТЕУ.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Карпенко Олена Юріївна

Електронна пошта: elena_karpenko@ukr.net

Адреса: 65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, каб.131, 132, кафедра граматики англійської мови

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Збірник розміщується на сайті електронних видань бібліотеки імені Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/zzo, на сайті Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова в електронному архіві-репозитарії: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/1779>, на сайтах: www.zzo.onu.edu.ua; www.karpenko.in.ua.

ЗМІСТ

Вербич Святослав

Ойконіми з формантом *-ин-ці* — важливе джерело
для відновлення питомих антропонімів
(на матеріалі назв поселень Хмельниччини) 5

Карпенко Олена, Неклесова Валерія, Ткаченко Ганна

Асоціативний експеримент як один із чинників дослідження
власних назв 20

Кельбечева Вероніка

Назви рослин та їх лікарські ефекти в медицині *ex Holeribus*
et Potis Гаргіліуса Мартіаліуса 41

Крупеньова Тетяна

Структурно-семантичні особливості прізвищ Одещини,
мотивованих назвами професій 48

Петкова Гергана, Іванова Ваня

Латински лични имена в езика и културата на Древен Рим 64

Прадід Юрій

Особливості творення прізвищ, похідних від прізвища Зоря,
та їх територіальна поширеність 87

Шоля Іванна

Динаміка широковживаних жіночих імен Ужгорода впродовж
XX століття 118

ХРОНІКИ

Т. Ю. Ковалевська. Карпенківські читання 133

О. Ю. Карпенко. Всеукраїнська наукова конференція
«Українська філологія в контексті розвитку європейської
наукової думки», присвячена 85-річчю від дня народження
професора Дмитра Бучка 143

В. Ю. Неклесова. 22 Словацька ономастична конференція
«Produkcia a perspcia onymických systémov» 145

Наші автори 146

Контактна інформація 147

Рекомендовано до друку вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 4 від 16.11.2022 р.*)

Галузь і проблематика: висвітлення питань теорії та розкриття джерельної бази досліджень української та загальної ономастики, зокрема літературної

Журнал реферується та індексується в наступних базах даних: Архів-репозитарій ОНУ імені І. І. Мечникова; «Наукова періодика України» НБ України імені В. І. Вернадського; Україніка наукова; Index Copernicus International Journals Master List; Google Академія; WorldCat; Base-search

Збірник зареєстровано в Державному комітеті телебачення і радіомовлення України 05.07.2004 р. Свідоцтво: серія КВ № 8934

*Українською, російською, болгарською,
англійською, польською, чеською мовами*

Відповідальний за випуск
О. Ю. Карпенко

Тираж ___ прим. Зам. № ___ (___).

Адреса редакційної колегії:
65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, каб. 131, 132,
кафедра граматики англійської мови
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Телефон: +38(048) 776-11-15
e-mail: elena_karpenko@ukr.net

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net

www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.